ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ: DON DIEGO DE COVARRUBIAS

ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ: Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

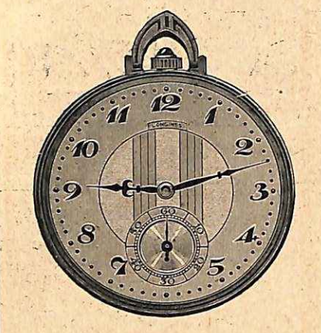

MONTRES
DE HAUTE PRECISION
LONGINES
9 GRANDS PRIX
506 PRIX D' OBSERVATOIRES
REPÉRSENTANTS P. ZENÉTOS FRÈRES ATHÈNES

Η ΣΧΟΛΗ BERLITZ

διοργανώνει ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ τέλος τοῦ Ἐχολικοῦ ἔτους 1929-30 ἐξετάσεις εἰς ἁωάσας τὰς γλώσσας.
Ἡ Κεντρικὴ Ἕδρα τῶν Ἐχολῶν BERLITZ *ἐν* ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ *δὰ ἀωονείμη τὸ ωιστοωοιητικὸν* BERLITZ *εἰς τοὺς ἐωιτυγχάνοντας μαθητάς.*
Ἵδρυσις νέων τάξεων δι' ὅλας τὰς γλώσσας.
Ἐγγραφαὶ καθ' ἑκάστην ἀωὸ τῆς 8ης ωρωϊνῆς μέχρι τῆς 9ης ἑσωερινῆς.

Δοκιμαστικὸν μάθημα δωρεάν.

ΣΧΟΛΗ BERLITZ 73 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 37

"ΦΑΜΑ,, *Πανεπιστημίου 37*

"ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ,,
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΕΚΤΕΛΟΥΝΤΑΙ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΚΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΙΚΟΝΩΝ
ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ ΠΟΛΥΧΡΩΜΙΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΓΕΡ 29 ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΑΧΑΡΝΩΝ 244

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ
ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3
(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-26

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειοτέρων μηχανημάτων καὶ διαθέτον ὅλα τὰ μέσα, ἀναλαμβάνει κάθε ἐργασίαν μὲ ταχύτητα καὶ καλλιτεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ
ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 22.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 1.522.076.50
ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES
Τράπεζα Λαρίσσης — Λάρισσα
Τράπεζα Τρικκάλων — Τρίκκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ
Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς κυριωτέρας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχ. μὲ 7 o]o.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΥΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ Καζ. Χατζή
ΗΜΕΡΟΜ. 29-9-78
ΑΡΙΘ. 23485

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1929

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 72
ΓΡΑΦΕΙΑ : ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ : Ἐτησία Δρ. 200
Ἑξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ : Λίρα 1

Ο ΝΕΚΡΟΣ ΤΗΣ ΣΚΙΑΘΟΥ

ύο μῆνες μετὰ τὴ χαρακτηριστικὴ ἐκείνη φυγὴ ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης ἐπέρασε στὴν αἰωνιότητα. Ὁ ἴδιος εἶχε χαρακτηρίσει τὴ φυγή του ὡς τελευταῖα ἀποφασιστικὴ προετοιμασία γιὰ τὸ μεγάλο ταξεῖδι, ὡς τυπικὴ κύρωσι μιᾶς ζωῆς ποὺ δὲν εἶχε σοβαρὲς διαφορὲς ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν. Πνευματικὸς ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Παπαδιαμάντη, εἶχε κατανοήσει μερικὰ πολὺ ἁπλᾶ πράγματα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ συλλάβουν οἱ σοφοὶ τῆς γῆς καὶ δὲν ἠσχολεῖτο μὲ πολλά, ἐνῷ ἑνὸς ἦτο χρεία. Ὁ ὑψωμὸς τῆς ψυχῆς, ἡ ἁγνὴ πνευματικὴ ζωή, αὐτὰ καὶ μόνα τὸν συγκινοῦσαν, αὐτὰ καὶ μόνα τὸν ἐνδιέφεραν. Οἱ τιμὲς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἀκαδημαϊκὲς ἕδρες, τὰ ἀριστεῖα, δὲν ἀπασχόλησαν ποτὲ τὴ σκέψη του. Ἔζησε καὶ ἐδημιούργησε ταπεινὰ καὶ ἀθόρυβα, ὅπως ζοῦν καὶ δημιουργοῦν οἱ πραγματικοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Ἀλλὰ ἂν ὡς λογοτέχνης ἔχει τὴ θέση του, ὡς ἠθικὴ μορφὴ ἀποτελεῖ φαινόμενο, ἰδίως μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Παπαδιαμάντη. Ὡς τέτοια μορφὴ τὸν εἶδαν πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας καὶ Γενικὸς Γραμματεὺς εἰς τὴν Μεγάλην Ἐγκυκλοπαίδειαν κ. Ἡρ. Ν. Ἀποστολίδης, ὁ ὁποῖος πρὸ δέκα ἀκριβῶς ἐτῶν, ὅταν ἐξέδωκε ὁ Σιδέρης τὸν Α' τόμον τῶν διηγημάτων τοῦ Μωραϊτίδη, ἔγραψε τὸ παρακάτω σημείωμα τὸ ὁποῖον ἔχει πάντοτε τὴν ἐπικαιρότητά του, καίτοι ἐγράφη δι' ὡρισμένην στιγμὴν καὶ κατὰ συνέπειαν μὲ ὡρισμένον ὕφος καὶ ἀνάλογον γλῶσσαν.

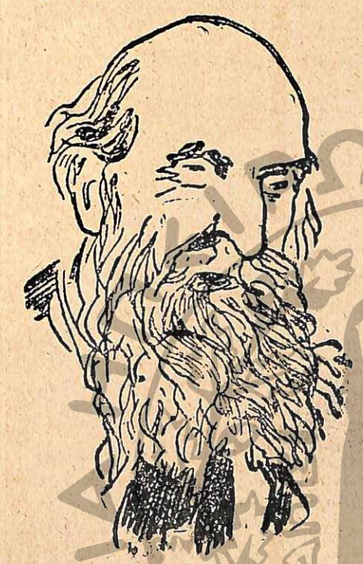

Ὁ Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

Δημοσιεύοντες τὸ σημείωμα αὐτὸ ἔχομε τὴν πεποίθηση ὅτι προσφέρομε εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἐργασία καμωμένη ἀπὸ ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος ὅσον ὀλίγοι στὸν τόπο μας ἐγνώρισε καὶ ἀγάπησε τὸν Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη.

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΔΗ

Ὁ κ. Μωραϊτίδης εἶναι μορφὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν πεζογραφίαν τῆς παρελθούσης γενεᾶς. Ὁ ἕτερος κλῶνος ἐξωτικῆς δικλώνου βλαστήσεως, ἀναφυείσης εἰς τὴν πτωχήν, ἀλλ' εὔγονον γῆν τῆς Σκιάθου, ὅπου τὸ φῶς ἡμέρου ἡλίου καταυγάζει καὶ ἀποπνευματοῖ τὰ πάντα, ἔσχε τὴν γενναιότητα νὰ ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὴν ζωήν, ὅταν ἔπαυσε νὰ βλέπῃ εἰς αὐτὴν ἄλλο τι, ἐκτὸς τῆς στυγνῆς καὶ ἀκάρπου ματαιότητός της. Ὁ θάνατος τοῦ Παπαδιαμάντη τὸν ἐστέρησε τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἡ ἀπώλεια στοργικῆς καὶ πολυφιλήτου συντρόφου ἐρήμωσε καὶ ἐστοίχειωσε τὸ ποιητικὸν ἀναχωρητήριόν του. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι ὁ κ. Ἰ. Σιδέρης τοῦ χαρίζει τὸν Α' τόμον τῶν ἀπὸ τοῦ 1891 μέχρι τοῦ 1901 διηγημάτων του «*τιμητικὴν ἔκδοσιν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι του*». Ἀληθῶς δὲν γνωρίζομεν ἔργον αὐτοῦ προγενέστερον τῆς «*Καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν*», ἀλλ' εἶναι πιθανὸν ἡ φιλολογική του ἐμφάνισις νὰ προηγήθη τετραετίαν ἀφ' ἧς ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ὑποβάλλῃ πρωτόλειά του ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ 1875, ἥτις καὶ ἐβράβευσε τὸν 24ετῆ τότε ποιητήν.

Ἡ ἀπεσκληρωμένη γρηγόλα τοῦ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου σχεδιάσματος τοῦ κ. Μπισκίνη, ἥτις θεᾶται ἀπὸ τοῦ βράχου εἰς τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος νὰ συγχέεται μὲ τὸν ἀφρὸν τῆς θαλάσσης τὸ τελευταῖον παγάκι, κομμάτι ἀπὸ τὴν ζωήν,

(Ἡ συνέχεια στὴ σελίδα 660)

ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΠΑΜΠΕΦ

ΑΝΤΩΝ ΣΤΡΑΣΙΜΙΡΩΦ

Ὁ Ἀντὼν Στρασιμίρωφ γεννήθηκε στὰ 1870 στὴ Βάρνα, ὅπου τελείωσε τὴ στοιχειώδη καὶ γυμνασιακή του μόρφωση. Κατόπι πῆγε στὴν Ἑλβετία, ὅπου ἄκουσε φιλολογία καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ὑπηρέτησε ὡς καθηγητὴς κάμποσα χρόνια. Σὰν παρατήθηκε ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία ἐγκαταστάθηκε στὴ Σόφια καὶ ἀσχολεῖται συγγράφοντας καὶ πότε-πότε λαβαίνοντας μέρος στοὺς κοινωνικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀγῶνες τῆς χώρας του.

Τὰ εἴκοσι πρῶτα χρόνια τῆς λογοτεχνικῆς δράσης τοῦ Α. Στρασιμίρωφ ἀποτελοῦν μιὰ θλιβερὴ ἀνάμνηση γιὰ τὴ Βουλγαρικὴ λογοτεχνία καὶ γιὰ τὸ βούλγαρο λογοτέχνη, ποὺ θἄχε τὴ τόλμη νὰ ζήσῃ ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ ἔργου του.

Ὁ Α. Στρασιμίρωφ εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους ἐκείνους συγγραφεῖς, ποὺ ἀπὸ μικρὰ χρόνια φέρνουν στὴ ράχη τους τὸ σταυρὸ τῆς βαρειᾶς καὶ καθόλου ζηλευτῆς μοίρας τους καὶ τὸν φέρνουν τυφλὰ καὶ χωρὶς μεμψιμοιρίες, ἔτσι ὅπως τὄθελε ὁ Θεός...

Ὁ ἱστορικὸς τῆς Βουλγαρικῆς λογοτεχνίας θἄχει νὰ σημειώσῃ πὼς ἡ συγγραφικὴ δράση τοῦ Σ. εἶναι ἡ πιὸ ἀνήσυχη κ' ἡ πιὸ νευρική, ποὺ ζητᾶ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ σημασία τῆς ζωῆς πότε ἀνάμεσα στ' ἁπλοϊκὰ πλήθη τοῦ χωριοῦ, πότε ἀνάμεσα στοὺς διανοουμένους, τοὺς ἰδεολόγους καὶ ἀγωνιστές, πότε πάλι στὰ φτερὰ τοῦ ρομαντισμοῦ ἢ στὸ χάος τῶν νέων αἰσθητικῶν, φυλετικῶν καὶ ἠθικῶν προβλημάτων. Δὲν τὴ βρίσκει ἐδῶ, τήνε ζητάει, πιὸ πέρα: Ξέρει αὐτὸς πὼς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ μόνον ἐκείνην πρέπει νὰ ζητᾶ καὶ πὼς—ὅμοια μὲ χιλιάδες γεννιὲς πρὶν ἀπ' αὐτὸν—θὰ πεθάνῃ μ' ὁλάνυχτα γιὰ κείνη μάτια. Καὶ νὰ γιατὶ τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο τοῦ Σ. ἔχει τὴ μορφὴ τῆς ἑλικοειδοῦς βροντῆς, ποὺ χάνεται κάπου στὰ σκοτεινὰ οὐράνια καὶ σὲ μιὰ περίοδο δεκαριᾶς χρονῶ βάσταξε τόσες χτυπητὲς ἀλλαγές.

Ὁ Σ. εἶναι καὶ καλὸς ἀφηγητὴς καὶ ἰδεολόγος καὶ φορέας τῶν «κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων» καὶ ρωμαντικὸς καὶ νεωτεριστής, καὶ ἀνάμεσα σ' ὅλα αὐτὰ ἀφήνει νὰ φαίνεται ξέχωρο τὸ πνεῦμα τοῦ ὑποκειμενισμοῦ του, πρᾶγμα τόσο συνηθισμένο σὲ συγγραφεῖς ποὺ γιὰ τὸ ἔργο τους ἡ σύνθεση εἶναι τὸ οὐσιῶδες στοιχεῖο.

Σχεδὸν ὅλοι οἱ σπουδαιότεροι ἥρωές του εἶναι ἄνθρωποι ὄχι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ ζωή, εἶναι φιλόδοξοι, ἀγαποῦν τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ἐλευθερία τους, εἶναι ἀλαζόνες, λαχταροῦν μία καινούργια ζωή, εἶναι ὀνειροπόλοι, φορεῖς νέων ἰδεῶν, νέας θρησκείας ἀπόστολοι, νέας λατρείας, ἐπαστάτες πάντα ἐνάντια στὴν τυραννία, τὸ ἄδικο καὶ τὴ δουλεία. Καὶ μὲ τὸ μέρος τους εἶναι ἡ συμπάθεια τοῦ συγγραφέα, ποὺ συχνὰ κι' ὁ ἴδιος του δὲ μᾶς τὴ κρύβει. Ἀνήσυχοι, νευρικοί, ζῶντας σὲ μιὰ ἐποχὴ μεταβατική, ποὺ τὸ κάθε τι ἀλλάζει, ἡ ζωή τους εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη τάση πρὸς κάτι, ποὺ συχνὰ καὶ στοὺς ἴδιους τους ἀκόμα δὲν εἶναι ὁλοκάθαρο καὶ ποὺ πολλὲς φορὲς τοὺς ὁδηγεῖ ἴσαμε τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὸ κανονικὸ καὶ τὸ ἐκκεντρικό. Ἀποτελοῦν πάντα τὸ θέμα ἀλλόκοτων διηγημάτων, ὅμοιων μὲ κεῖνα τοῦ Ἔντγαρ Πόε, μὰ κι' ὁ ἴδιος του ὁ συγγραφέας ἀγαπᾶ νὰ περιβάλλῃ μὲ μιὰ ἰδιαίτερη διακόσμηση τὰ διηγήματά του: μὲ τὸν τρόμο. Καὶ ὅταν φανταστεῖτε ὅλην αὐτὴν τὴ σειρὰ ἀπὸ πρόσωπα ποὺ ἐνεργοῦν νευρικὰ καὶ ποὺ ἡ συγγένειά τους ἁπλώνεται ἴσαμε τὸ σημερινὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα, θαρρεῖτε πὼς ἄθελά σας ξεσκεπάζετε μιὰν ἀλήθεια, ποὺ ρίχνει φωτεινὴ ἀχτίνα πάνω στοὺς ἠθοποιοὺς καὶ τὸ regisseur: ὑπάρχει μιὰ λεπτὴ ψυχολογικὴ ὁμοιότης ἀνάμεσα σ' ἐκείνους καὶ σ' αὐτόν.

Τὰ πρῶτα διηγήματα τοῦ Ἀ. Σ. χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1894 κι' ἀργότερα στὰ 1897 τὰ ἔβγαλε σὲ χωριστὸ βιβλίο κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο: «Γέλια καὶ δάκρυα».

Ἡ στροφὴ πρὸς τὸ λαὸ καὶ τὸ ἱστορικὸ διήγημα ἦταν γιὰ πολλὰ χρόνια τῆς μόδας στὴ Βουλγαρία. Ἔξω ἀπὸ τὸν Ἀλέκο Κωνσταντίνωφ, τρεῖς εἶναι οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ εἴδους αὐτοῦ: ὁ Βέσελιν, ὁ Μ. Γκιόργκεφ κι' ὁ Ἀ. Στρασιμίρωφ. Μὰ ἐνῶ ἴσαμε τὸ Βέσελιν ἡ τάση αὐτὴ στάθηκε σὲ καθαρὸ ρεαλιστικὸ - ἀντικειμενικὸ ἔδαφος, στὸ Σ. παίρνει προσωπικώτερο στοιχεῖο καὶ φέρνει τὰ ἴχνη ἰσχυροῦ ρωμαντικοῦ τραγουδιστῆ. Στὴ συλλογὴ αὐτὴ διηγημάτων ὁ Σ. βάζει τὸν ἑαυτό του σὰν πρόσωπο ποὺ λαβαίνει μέρος στὴ ζωή, τοὺς πόνους καὶ τὶς χαρὲς τῶν ἡρώων του. Δὲ διστάζει νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ποιὸν συμπαθεῖ καὶ ποιὸν ὄχι· συχνὰ μᾶς ξεδιαλύνει τὶς ἀναφυόμενες παρεξηγήσεις ἀνάμεσα στοὺς ἥρωές του ἢ ἀνάβει τὴν ἔχθρητα μὲ τὴν ἀντιπάθειά του.

Μόνος του ὁ συγγραφέας στὸν πρόλογο τῶν διηγημάτων του ὁμολογεῖ τὴ θέση του αὐτή, ποὺ τὴ δικαιολογεῖ μ' αὐτὰ τὰ λόγια: «Ἐδῶ (στὰ διηγήματα) εἶναι ἀνακατωμένα τὰ προσωπικὰ γέλια καὶ δάκρυα τῆς νεαρῆς, γιομάτης συγκίνηση ἀπὸ ἰδέες καὶ αὐταπάτες ψυχῆς, μὲ κεῖνα τὶς λαϊκῆς μάζας, ποὺ ἐνῶ βρίσκεται ἀναστατωμένη ἀπὸ τὶς νέες συνθῆκες τῆς ζωῆς, μένει ὡς τόσο ὁλοένα ἀκίνητη, ὅπως ἦταν ἀπὸ αἰῶνες».

Στὴ διαμόρφωση τοῦ ἔργου του συχνὰ παίζει ρόλο ἡ πλοκή, ποὺ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀγαπημένα τεχνάσματα τοῦ συγγραφέα. μ' ὅλο ποὺ αὐτὸ πολλὲς φορὲς γίνεται πρὸς βλάβη τοῦ καλλιτεχνικοῦ μέρους τῆς διήγησης. Ἡ συλλογὴ περιέχει ἑφτὰ διηγήματα καὶ δύο χιουμοριστικά. Τὸ πρῶτο, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸμορφα διηγήματα τῆς συλλογῆς, εἶναι «Οἱ κραυγὲς τοῦ Κοτσάλοβου», ὅπου περιγράφονται οἱ ὠμότητες τοῦ ἀχόρταγου γιὰ παράδες τσορμπατζῆ τοῦ χωριοῦ Τάσιου, ποὺ ἐνάντιά του ἀπελπιστικὰ κραυγάζει ὅλο τὸ χωριό. Μὰ βρίσκονται ἄνθρωποι ποὺ τοῦ ἀρνοῦνται τὰ χρέη, τοῦ καῖνε τὸ σπίτι καὶ τὴν περιουσία. Ἐκεῖνος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ βαστάξῃ αὐτό, ἀρρωσταίνει καὶ πεθαίνει.

Ὅμορφο, ἀλαφριό, ἑλκυστικό, μὲ φυσικὴ ἐξέλιξη, χωρὶς ὑπερβολικὸ δραματισμό, εἶναι τὸ διήγημα «Δανιῆλ», ὅπου μὲ ζωηρὰ χρώματα περιγράφεται ἡ ἐσωτερικὴ πάλη τοῦ προδότη ἄντρα, ἕτοιμου νὰ ἐκδικηθῇ καὶ νὰ συγχωρέσῃ, γιὰ νὰ ξαγοράσῃ μὲ τὸν ἴδιο του πόνο τὸ ἁμάρτημά του.

Τὸ διήγημα «Ἀνάθεμα» περιγράφει τὴ δεισιδαιμονία τοῦ ἁπλοϊκοῦ λαοῦ. Ἐδῶ θαρρεῖς κρύβεται ἡ ἰδέα τοῦ δράματος «Βρυκόλακας».

Γενικὰ καὶ τὰ θέματα τῶν διηγημάτων «Γέλια καὶ δάκρυα» εἶναι παρμένα ἀμέσως ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ καὶ σχεδὸν ὅλα μιλοῦν γιὰ τὰ βάσανα τῶν χωρικῶν, εἴτε αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τοὺς τσορμπατζῆδες καὶ τοὺς τοκογλύφους, εἴτε ἀπὸ τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ἀδικίες τους, εἴτε ἀπὸ οἰκογενειακὰ ἀτυχήματα καὶ δυστυχίες. Ἡ γενικὴ ἐντύπωση εἶναι ὁ πόνος στὴ ζωὴ τοῦ χωρικοῦ καὶ ἡ ἀναξήτηση διεξόδου.

Ἡ κατεύθυνση ποὺ πῆρε ὁ Σ. μὲ τὰ πρῶτα του διηγήματα ἔκανε ζωηρὴ ἐντύπωση τὰ χρόνια ἐκεῖνα καὶ στοὺς ἀναγνῶστες καὶ στὴν κριτική, καὶ πολλοὶ στὸ πρόσωπό του ἔβλεπαν ἕνα γερό, μὲ ταλέντο, διηγηματογράφο. Ἀκόμα κι' ὁ Πέντσο Σλαβέϊκωφ, ἕνας αὐστηρὸς κριτικός, καλλιτέχνης κι' αἰσθητικός, ἔγραψε στὰ 1899 γιὰ τὸ Σ.:

«Ὁ Σ. μὲ τὰ διηγήματά του «Δανιήλ», «Σὲ πλατὺ δρόμο», «Στὸ χωράφι» κ. ἄ. ὑπόσχετο παρὰ πολλά, ὑπόσχετο νὰ δώσῃ ζωηρὴ ὤθηση στὴ λογοτεχνία μας. Ἡ δημιουργία τοῦ ζωντανοῦ αὐτοῦ ρεύματος ἀπὸ μέρος τοῦ συγγραφέα, ἀποδεικνύει τὴν ἀπήχηση ποὺ βρίσκουν στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ οἱ ἐχδηλώσεις τῆς ζωῆς. Οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς ἀναδημιουργημένες ποιητικά, γιὰ νὰ προξενήσουν ἐντύπωση στὸν ἀναγνώστη, πρέπει νὰ διέπωνται ἀπὸ μιὰ ἑνωτικὴ γραμμή, ἐξωτερικά: μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ φόρμα, ἐσωτερικά: μὲ τὴν ψυχικὴ διάθεση. Τὶς ἰδιότητες αὐτὲς τοῦ ποιητῆ ὁ Σ. τὶς ἔχει σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ κάθε ἄλλο, μὰ δυστυχῶς, ἀντὶς νὰ τὶς καλλιεργήσῃ αὐτές, ἀφήνεται νὰ παρασύρεται ἀπὸ διάφορα «ρεύματα».

Τὰ λόγια τοῦ Σλαβέϊκωφ ἴσως νὰ ἐπραγματοποιήθησαν. Στὸ σφάλμα του νὰ γυρεύῃ τὴν ἀλήθεια στὴ ζωή, ὁ Σ. ἔφτασε ἴσαμε τὶς ἀκρότητες τῆς «Ρεβέκκας», τοῦ «Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Ρήλου», «Πάνω στοὺς τάφους χωρὶς σταυρό», ποὺ δὲν ἔδωσαν τίποτα τὸ ἀξιόλογο στὸ ἔργο του. Γιατί, γιὰ τὰ ἠθικὰ καὶ αἰσθητικὰ προβλήματα, εἶναι ἀπαραίτητα ταλέντα πρώτης τάξεως.

Ἐπίσης ὁ Σ. ρίχνει βλέμματα στὴ ζωὴ καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀστοῦ καὶ τοῦ διανοουμένου, πασκίζει νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὰ ἰδανικά τους καὶ τὴ σημασία τῆς ὕπαρξής τους, καθὼς καὶ τὴ ριζικὴ μεταβολή τους ὕστερ' ἀπὸ τὶς νέες κοινωνικὲς καὶ πολιτικὲς συνθῆκες. Μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ γράφει τὰ διηγήματα: «Στὸν κόλτσα», «Ὁ μαῦρος», «Στὸ σταυροδρόμι», τὸ μυθιστόρημα «Συνέντευξη» κ. ἄ. Ὅλα αὐτὰ ἐν τούτοις δὲν πρόσθεσαν τίποτα τὸ ἰδιαίτερο στὸ ἔργο του καὶ δὲν μπόρεσαν ν' ἀφήσουν ἴχνη σταθερά. Τελευταῖα δοκιμὴ ἔκανε ὁ Σ. νὰ ξαναγυρίσῃ στὸ χωριὸ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ μὲ τὸ μεγάλο του διήγημα: «Φτινοπωρινὲς μέρες», ποὺ βραβεύθηκε ἀπὸ τὴ Βουλγαρικὴ Ἀκαδημία. Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι ὁ ἐπίλογος τοῦ ἔργου τοῦ Σ. ποὺ σ' αὐτὸ ἔβαλε ὅλες του τὶς δυνάμεις, γιὰ νὰ δώσῃ ἕνα ἀτίμητο καὶ καλλιτεχνικὸ δῶρο στὴ λογοτεχνία τῆς χώρας του. Αὐτὸ μόνο τὸ διήγημα εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ πραγματικὸ καλλιτέχνη τὸ συγγραφέα του· κι' ἂν ὁ Σ. ἐβάδιζε πάνω στὸ δρόμο αὐτὸ θὰ ἔδινε ἀναμφιβόλως κι' ἄλλα τέγήματος εἶναι τόσο κοινὴ ὅσο καὶ ρωμαντική. Μὲ τὴ γαλήνη τοῦ συγγραφέα ποὺ ξέρει τὶς δυνάμεις του καὶ μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ λυρικοῦ - ρωμαντικοῦ πριοικογενειῶν, ποὺ ἀλληλομισοῦνται καὶ τὴν ἱστορία τῆς ἀγάπης δύο νεαρῶν βλασταριῶν τους, ἀγάπης, ποὺ, ὕστερα ἀπὸ μακρόχρονες δοκιμασίες, παίρνει αἴσιο τέλος κι' ἀναγκάζει τὶς δύο ἐχθρικὲς οἰκογένειες ν' ἀγαπηθοῦν. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία στολίζεται μὲ διάφορες ποιητικὲς διακοσμήσεις, ποὺ προσδίνουν σ' ὅλο τὸ διήγημα ρωμαντικὴ ὑφή, πρᾶγμα τόσο συνηθισμένο στὰ ἔργα τοῦ Σ. Καί, ἀκράτητος ἀπὸ τὴν ὁρμὴ αὐτὴ τοῦ ρωμαντισμοῦ, τοῦ ἀφιερώνει ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ ἔργο του, γράφοντας τά: «Σουρὰ μπὶρ μπαϊρακτάρ«, «Τραγοῦδι τῶν τραγουδιῶν», «Ἀσίκης» καὶ «Τοῦ Ραμαντὰν-μπέη τὰ παλάτια».

Σὰν ρωμαντικὸς συγγραφεὺς ὁ Σ. εἶναι ὁ μόνος στὴ Βουλγαρικὴ λογοτεχνία, καὶ τὸ διήγημά του «Τοῦ Ραμαντὰν-μπέη τὰ παλάτια» εἶναι πολὺ πετυχημένο ποιητικὸ ἔργο γραμμένο στὸ πεζό. Ὁ ρωμαντισμὸς τοῦ Σ. εἶναι πότε ὁρμητικὸς ἄνεμος ποὺ φυσάει στὶς κορφὲς καὶ τὰ ἰσκιώματα τῶν βουνῶν, πότε ἥσυχος ποιητικὸς πόνος ἢ πόθος ἀλλόκοτης ἀγάπης, πότε θριαμβευτικὸς ὕμνος τῆς ἐλευθερίας, τῆς βούλησης καὶ τῆς δυνάμεως ἢ γοητευτικὸ παλιὸ παραμύθι, ποὺ πάνω του πνέει ὁ ἄνεμος τοῦ παλιοῦ καλοῦ καιροῦ. Πάνω σ' ὅλα αὐτὰ κινεῖται ἡ ψυχὴ κι' ἡ ἔμπνευση τοῦ ποιητοῦ πού, ἀφοῦ ἄφησε τὰ αἰσθήματά του νὰ ξεχειλίσουν καὶ τὴ φαντασία του νὰ πετάξῃ ψηλά, κάθεται τώρα κι' ἀπολαμβάνει τὸν ἀντίλαλο τοῦ βουνήσιου τραγουδιοῦ του. Καὶ τὸ ὅμορφο καὶ ρωμαντικὸ αὐτὸ διήγημα εἶναι μαζὶ κι' ἕνας ἐμπνευσμένος ὕμνος στὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας. Εἶναι τὸ σύμβολο τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος καὶ τῆς αἰώνιας τάσης τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν τελειότητα.

Ἄλλη μία καὶ τελευταία φορὰ γυρίζει ὁ Σ. στὴν πρώτη ἐποχὴ τοῦ λογοτεχνικοῦ του ἔργου καὶ γράφει τὰ δράματα: «Βρυκόλακας», «Ἀγγελίνα» (δραματοποίηση τοῦ διηγήματος «Φτινοπωρινὲς μέρες»), «Πεθερά», «Σπίτι» καὶ «Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά». Τὰ περισσότερα ἀπ' τὰ κομμάτια αὐτὰ τοῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομα τοῦ καλοῦ δραματογράφου. Ὁ Σ. ὡς τόσο, γιὰ νὰ μείνῃ πιστὸς στὴν ἑλικοειδῆ μορφὴ τοῦ ἔργου του, δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος μὲ τὰ κομμάτια του αὐτὰ καὶ πῆρε ὁλότελα ἀντίθετη κατεύθυση: τράβηξε στὸ δρόμο τοῦ ντεκανταντισμοῦ καὶ τοῦ συμβολισμοῦ, ἔγραψε τὴ «Ρεβέκκα», «Πάνω στοὺς τάφους χωρὶς σταυρὸ» καὶ τὸν «Ἅγ. Ἰωάννη τοῦ Ρήλου», γιὰ νὰ ἐπαληθέψῃ μόνος του τὰ προφητικὰ λόγια τοῦ Σλαβέϊκωφ.

Κι' ἐγὼ θέλω νὰ πιστέψω, πώς, ὕστερα ἀπὸ πολλὲς σκέψεις κι' ἐλιγμούς, τὸ ἔργο τοῦ Σ. θὰ γαληνέψῃ, γιὰ νὰ τραβήξῃ καὶ πάλι πάνω στὸν ἴδιο δρόμο, ἀπ' ὅπου μᾶς ἔδωσε τὰ «Γέλια καὶ δάκρυα», τὶς «Φτινοπωρινὲς μέρες», τὸ «Βρυκόλακα» καὶ τὴν «Πεθερά».

Μετάφρ. ΤΑΣΣΟΥ ΒΑΦΕΙΑΔΗ

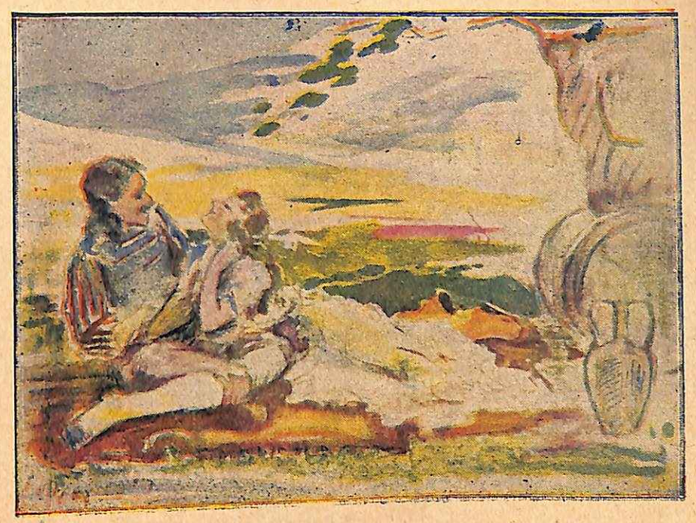

Καὶ πύργους σήκωσέ μου — πύργους ἀπάτητους...

ΑΝΤΩΝ ΣΤΡΑΣΙΜΙΡΩΦ

ΤΟΥ ΡΑΜΑΝΤΑΝ-ΜΠΕΗ ΤΑ ΠΑΛΑΤΙΑ

Μὲς σὲ βαθύσκια δάσῃ τῆς Ροδόπης ἁπλώνεται ἡ χώρα τῶν Ἀχατσελεμπήδων, ποὺ Σουλτάνους δὲν ἀναγνωρίζει. Σ' αὐτὴ ζοῦν γενναῖοι ἄντρες, ἐλεύθεροι βουνήσιοι.

Στὴ χώρα τῶν Ἀχατσελεμπήδων, ἀπ' τὴν ψηλότερη κορφὴ τῆς Ροδόπης, ξανοίγεται ὁλότσιος κάμπος: τοῦ Ραμαντὰν - μπέη ὁ κάμπος. Στὴ μέση τοῦ κάμπου ὑψώνουται οἱ μαμαρένιοι τοῖχοι ἀτελείωτων παλατιῶν: τῶν παλατιῶν τοῦ Ραμαντὰν - μπέη.

Κάθε χρόνο, ἀνήμερα τοῦ Ἀϊ - Λιᾶ, στοὺς τοίχους αὐτοὺς τῶν ἀτελείωτων παλατιῶν παιχνιδίζουν πύρινες γλῶσσες κι' ἀκούγεται κλᾶμα παιδιοῦ: ἀκούγεται ὥσπου λαλήσουν τὰ κοκκόρια. Οἱ ἄντρες τὴ νύχτα αὐτὴ προβάλλουν ἀπ' τὰ σκοτεινὰ δάσα, ἀγκαλιάζουν ὁλογύρα τοὺς λόφους, βιγλίζουν ἀπὸ κεῖ τὸ μυστηριώδικο φάντασμα καὶ ψιθυρίζουν τὸ παλιὸ ρητό· λένε:

— Μόνο ὁ Ἀλλαὰχ εἶναι ὁ πατέρας κι' ἀφέντης μας!

* * *

Ζοῦσε στοὺς Ἀχατσελεμπῆδες ὁ Μηρὰ-μπέης κι' ἦταν ὁ πιὸ πλούσιος μὲς στοὺς δώδεκα μπέηδες τῶν Ἀχατσελεμπήδων. Εἶχε γυιὸ τὸ Ραμαντὰν - μπέη, ποὺ γι' αὐτὸν ἐκαίγονταν ὅλες οἱ ὄμορφες κοπέλλες τοῦ Ἀχατσελεμπί.

Μὰ κάποτες ἀπὸ μακρυνοὺς τόπους ἔφτασε στὸ Μηρὰ - μπέη φίλος: ἦρθεν ὁ μπέης τῆς Πόλης.

Τσομπάνοι καὶ βουνήσιοι, οἱ ἄντρες στὸ Ἀχατσελεμπὶ ἴσαμε τότες γιὰ Σουλτάνο δὲν εἶχαν ἀκούσει καὶ πάνω στὰ οὐράνια δὲν ὑποψιάζονταν Θεό, ποὺ στὴ γῆς Σουλτάνους νὰ χρίζῃ. Τώρα αὐτοὶ ἄκουσαν τὴν εἴδηση γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ μακρυνοῦ φίλου καὶ μὲ λύπη κουνοῦσαν τὸ κεφάλι γιὰ τὸν μπέη τῆς Πόλης: δὲν τὸν περιμένει καλό, ποὺ ἄφησε πατέρα καὶ μητέρα, ἀδέρφια κι' ἀδερφές, γυναίκα καὶ παιδιά!

Καὶ τὴν ἄλλη μέρα ὁ μακρυνὸς φίλος ἔφυγε, μὰ πῆρε μαζί του καὶ τοῦ Μηρὰ - μπέη τὸν πρωτογέννητο, τὸ Ραμαντὰν - μπέη.

Τότε μίλησαν ὅλοι καὶ εἶπαν πὼς ὁ ξένος πῆρε τὸ Ραμαντὰν - μπέη σὲ μακρυνὲς χῶρες γιὰ συμπεθεριό, γιὰ νύφη - ἥλιος στὴν ὁμορφάδα καὶ γιὰ πλούτη - μάλαμα ἀμέτρητο.

Πέρασε χρόνος ἕνας, πέρασε καὶ δεύτερος. Κ' ὕστερα μαντάτα ἔφτασαν: ὁ Ραμαντὰν-μπέης γάμο τοιμάζεται νὰ κάνῃ στὴ μακρυνὴ χώρα τὸ Μισίρι, ὅπου χειμώνα δὲν ξαρροῦν, ὅπου τρέχουν ποτάμια γάλα κι' ὅπου ἡ ἄμμο τῆς θάλασσας εἶναι καθαρὸ χρυσάφι.

Τότε ὁ Μηρὰ - μπέης κάλεσε τοὺς δώδεκα Ἀχατσελεμπῆδες μπέηδες κι' ἐκεῖνοι ἀπόφαση πῆραν: νὰ διαλέξουν ἑκατό, τοὺς πιὸμορφους ἄντρες, τοῦ Ραμαντὰν - μπέη συνομήλικους καὶ νὰ στείλουν δῶρα στὸ Μισίρι.

Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ζοῦσε στὸ Ἀχατσελεμπὶ δερβίσης ὁ Καρτζῆ - Μπὶν - Ὀλάν. Ζοῦσεν ἐκεῖνος σὲ μιὰν ἀνήλιαγη σπηλιὰ μὲς στὰ πεύκινα δάσα τοῦ Ἀχατσελεμπί,

ὅπου χανόταν σκοτεινὸς βράχος: πολύχρονο ἐκκλησάκι. Ἐκεῖ συνάζονταν οἱ γέροι ἀπ' ὅλο τὸ Ἀχατσελεμπὶ νἀκούσουν σοφία, γιατὶ ἀσκητὴς ἦταν ὁ Καρτζῆ-Μπὶν-Ὀλὰν κι' ἀπὸ μικρὸς δόθηκε στὴν προσευχὴ καὶ στὴ θεία σοφία. Εἴκοσι χρόνια τώρα ποὺ δὲν εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὸν ἱερὸ βράχο.

Μὰ ὅταν οἱ διαλεγμένοι ἀπὸ τὸ Ἀχατσελεμπὶ ἑκατὸ τοῦ Ραμαντὰν-μπέη ὅμορφοι συνομήλικοι τράβηξαν γιὰ τὴ μακρυνὴ χώρα, τὸ Μισίρι, μὲ δώδεκα φορτιὰ δῶρα κι' ἔφτασαν στὸ Ντεβὲ-ντερβέντι — τελευταῖο σύνορο τῆς Ροδόπης, ὅπου σὰ δόντια ὑψώνουνται οἱ κορφὲς τῶν βουνῶν ὧς τὰ γαλάζια οὐράνια — εἶδαν ἐκεῖνοι, πάνω στὶς πέτρινες σκάλες, γέρο ἀσπρομάλλη, ψηλὸ καὶ θεῖο στὴν ὄψη.

Αὐτὸς ἦταν ὁ δερβίσης Καρτζῆ-Μπὶν-Ὀλάν.

Ἀπόρεσαν οἱ ἑκατὸ ὅμορφοι ἄντρες, προσευχήθηκαν στὸν Ἀλλὰὰχ καὶ ξακολούθησαν τὸ μακρυνό τους ταξεῖδι.

Στὸ Ἀχατσελεμπὶ πάλι φήμη ἔτρεξε, πὼς θᾶμα ἔχει γίνει: ὁ ἅγιος δερβίσης, ὁ προφήτης τοῦ Ἀχατσελεμπί, ποὺ ἀπὸ εἴκοσι χρόνια δὲν ἔχει δεῖ τὴν αὐγή, τώρα ἄφησε τὸν ἱερὸ βράχο.

Καὶ στὰ μεσονύχτια σκοτάδια συνάχτηκαν σκυθρωποὶ κάτω ἀπ' τοὺς αἰώνιους βράχους τῆς πολύχρονης ἐκκλησιᾶς ὅλοι οἱ ἀσπρομάλληδες γέροι, φορεῖς τῆς σοφίας στὸ Ἀχατσελεμπί.

Κι' ὁ ἀσκητὴς εἶχε γυρίσει. Μὰ δὲν ἦταν τώρα γλυκὸς ἐκεῖνος καὶ ἥσυχος, ἀλλ' ἀγριεμένος στεκόταν στὶς σκοτεινὲς σκάλες τοῦ βράχου. Τὰ σκυθρωπά του φρύδια ἦταν φοβερώτερα ἀπὸ τὰ σκυθρωπὰ ἐδῶ μαῦρα βράχια. Ἡ βαρειὰ ἔγνοια ποὺ συννέφιαζε τὸ μέτωπό του, ἦταν πιὸ σκοτεινὴ κι' ἀπ' τὰ σκοτεινὰ κατόχρονα πεῦκα. Καὶ τὸ διαπεραστικὸ βλέμμα τῶν λαμπερῶν του ματιῶν ἐκάρφωσε τοὺς ἀσπρομάλληδες γέρους.

Καὶ ὥρθωσε ψηλὰ τὸ κούτελό του τώρα ὁ ἀσκητὴς κι' ἀπ' τὴν αὐστηρή του φωνὴ ἀναδεύτηκαν τὰ αἰώνια πεῦκα.

— Ὀρθόδοξοι,—εἶπεν ἐκεῖνος—ἡ ὀχιὰ σέρνεται πάνω στὴ γῆς παὶ κάτω ἀπ' τὴ γῆς καὶ μᾶς καϊδεύει ἡ ὀχιὰ μὲ δῶρα καὶ μὲ χρυσάφι, μὲ δόξα καὶ μὲ γυναῖκες! Ὦ! Ἀλλάχ, ἂς εἶσαι σπλαχνικὸς σὲ μᾶς καὶ στὸ Ἀχατσελεμπί!»

* * *

Μακρυὰ ἦταν ἡ γῆς τοῦ Μισιριοῦ: πέρ' ἀπὸ βουνὰ καὶ θάλασσες. Ἀπὸ κεῖ μαντατοφόροι καβαλλάρηδες γιὰ νἄρθουν ἑφτὰ ὁλάκερους μῆνες κάνουν. Μαντατοφόρος ἦρθε κι' εἶπε: ἔφτασαν τοῦ Ραμαντὰν-μπέη οἱ συνομήλικοι ἴσαμε τὶς πύλες τῆς Πόλης· ἦρθε δεύτερος μαντατοφόρος κι' εἶπε: ἔφτασαν τοῦ Ραμαντὰν-μπέη οἱ συνομήλικοι ἴσαμε τὰ βράχια τῆς θάλασσας· ἦρθε καὶ τρίτος μαντατοφόρος κι' εἶπε: ἀντάμωσεν ὁ Ραμαντὰν-μπέης τοὺς συνομήλικούς του μὲς στὸ ἴδιο τὸ Μισίρι καὶ τοῦ πατέρα του τὰ δῶρα πῆρε καὶ γιὰ τῆς Μέκκας τράβηξε τοὺς ἅγιους τόπους, γιὰ σοφία καὶ γιὰ καλό. Ὕστερος ἦρθε κατόπι μαντατοφόρος κι' εἶπε: παντρεύτηκεν ὁ Ραμαντὰν-μπέης καὶ τοῦ μπέη τὴ θυγατέρα πῆρε—Μισιριανή, ἥλιος στὴν ὁμορφιά: φλόγα μάτια, μέλι στόμα καὶ μέση: χουρμαδιὰ Ἀραβική. Στὸ γάμο καλεσμένοι ἦταν μπέηδες ἀπὸ ἐννιὰ χῶρες, κι' ἦρθε κι' ὁ ἴδιος του ὁ μπέης τῶν μπέηδων: τῆς Πόλης ὁ Σουλτάνος. Ὅλοι καλοτύχιζαν τὸ Ραμαντὰν-μπέη μὲ τὴ νύφη καὶ τὸν ἐδώριζαν δῶρα: πλούτη ἀμέτρητα. Χρόνους καραβάνια θὰ περνοῦν καὶ πάλι νὰ κουβαλήσουν δὲ θὰ μπορέσουν οὔτε νύχι τοῦ δαχτύλου, μήτε τρίχα τοῦ κεφαλιοῦ...

Ἀκούγανε οἱ ἄντρες στὸ Ἀχατσελεμπί, μὰ ἡ Πόλη ποῦ εἶναι καὶ ποῦ τὸ Μισίρι, ἡ Μέκκα γιατὶ εἶναι κι' ἀπὸ ποῦ τὰ πλούτια τ' ἀμέτρητα: αὐτὸ ἐκεῖνοι δὲν ἤξεραν, δὲν ἔνοιωθαν, μόνο θάμαζαν καὶ χαίρονταν.

Κι' ἀκαρτεροῦσαν τὸ μακρυνὸ τὸ γάμο.

Μὰ καὶ δὲν περίμεναν καὶ τὰ γερατειά: αὐτὰ βρισκόταν στοῦ Μηρὰ-μπέη τὶς πόρτες καὶ τὸν ἔρριξαν στὸ κρεββάτι κι' ἕνα βράδυ βασίλεψεν ὁ ἥλιος κι' ὁ Μηρὰ-μπέης χωρίστηκεν ἀπ' τὴν ψυχή.

Ἴσα-ἴσα τότε, τὰ χαράματα, ὁ Ραμαντὰν-μπέης ἔφτασε. Ἦρθε μὲ ὅλους τοὺς ἀργάτες καὶ τοὺς δούλους του, τὰ καραβάνια καὶ τὴν πιστή του συντροφιὰ ἀπ' τοὺς ἑκατὸ διαλεχτοὺς συνομήλικους: καβάλλα στ' ἄλογα, ντυμένοι ὅλοι στὸ χρυσάφι, ζωσμένοι μὲ σπάθες διαμαντοπλουμισμένες καὶ μὲ ντουφέκια στὸν ὦμο, ὅλο μαργαριτάρι.

Βιάζονταν αὐτοὶ νὰ φτάσουν τὸ Μηρὰ-μπέη στὴ ζωή, βιάζονταν, μὰ ἄργησαν, γιατὶ ὁ Ραμαντὰν-μπέης ἔφερνε μαζί του δυὸ κοπάδια: δυὸ κοπάδια πάνω ἀπὸ χίλια πρόβατα μακρόμαλλα, κριάρια στριφτοκέρατα.

Δυὸ κοπάδια πάνω ἀπὸ χίλια ζωντανά! Ξέχασαν οἱ ἄμοιροι βουνήσιοι τὸν καλὸ τὸ γέρο Μηρὰ-μπέη, ξέχασαν τὸν πόνο του γιὰ τὸ γυιὸ τὸν πρωτογέννητο: συνάχτηκαν ἀπ' ὅλα γύρω τὰ βουνὰ γιὰ νὰ χαροῦν στὸ γάμο τοῦ μπέη καὶ νὰ δοῦν τ' ἀμέτρητα τοῦ μπέη τὰ πλούτη. Καὶ μόνο οἱ κοπέλλες, οἱ λυγερὲς Ἀχατσελεμπιανές, αὐτὲς μόνο βίγλιζαν μὲς ἀπ' τῶν περβολιῶν τὰ κλωνάρια καὶ ζηλιάρικα ζητοῦσαν μὲ τὰ μάτια τὴν ἡλιογέννητη Μισιριανὴ νύφη. Ἐκείνη πάλι πάνω σ' ἄσπρο σερνόταν ἁμάξι: μὲς σὲ μεταξωτοὺς πέπλους γερμένη ἡ πεντάμορφη Ἀραπιανή, κοιττώντας ὁλόγυρα μὲ τὰ μάτια—ὄχι μάτια, μὰ μαῦρες στριφογυριστὲς βδέλλες.

Ἔθαψεν ὁ Ραμαντὰν-μπέης τὸν πατέρα του τὸ Μηρὰ-μπέη καὶ ὡδήγησε τὰ κοπάδια του στὸν Ἀπάνω-Κάμπο τῆς Ροδόπης. Οἱ ἐργάτες του πάλι ἀμέτρητοι κι' οἱ δοῦλοι του ἔσυραν στὸν Ἀπάνω-Κάμπο καὶ τ' ἄσπρο τ' ἁμάξι, ὅπου ἦταν ἡ Μισιριανὴ νύφη.

Συνάχτηκαν τότες οἱ ἀντρεῖοι βουνήσιοι νὰ θαμάσουν τοῦ μπέη τὴ νύφη καὶ τὰ πλούτη τοῦ μπέη.

Ἄνοιξη εἶχε γίνει καὶ φωτεινὸς καὶ πράσινος ἦταν ὁ Ἀπάνω-Κάμπος. Πλημμύρησαν τοῦ μπέη τὰ κοπάδια: ἐβέλαζαν τὰ μακρόμαλλα πρόβατα, κουδούνιζαν μὲ χάλκινα κυπριὰ τὰ στριφτοκέρατα κριάρια κι' οἱ τσομπάνοι ἐσφύριζαν μὲ τὶς μελένιες φλογέρες.

Ἀνοίχτηκαν τότες ἀπέραντες ἐχτάσεις πρὸς τὶς ἀπάνω καὶ κάτω χῶρες.

Στὸ βορριὰ ἦταν ἄβυσσο-παλάμη ἴσια: ἀτέλειωτος κάμπος, καταπράσινο χαλί, μ' ἀσημένια ποτάμια καὶ μὲ γιορντάνια — βουνήσιες κορφὲς ἴσαμε τὰ γαλάζια οὐράνια. Ἡ Θράκη ἦταν ἐκείνη, ἀνάδεμα ἀπὸ χρυσᾶ στάχυα-ἁπλωμένη κατ' ἀπ' τὸν οὐράνιο Αἶμο: καθάρια, ἴδιο κρούσταλλο καὶ ζωγραφιστή, σὰ λουλουδένια βραγιὰ παρθενικοῦ περβολιοῦ· μὲ ποτάμια διάφανα σὰ δάκρυ, μὲ χωριὰ καὶ πολιτεῖες, ἀραδιασμένες σὰ μαργαριτάρια στὰ στήθια παρθένας.

Στὴ δύση πάλι ἦταν γῆς, πέλαο: μὲ πράσινα κύματα-βουνὰ καστανά-καὶ μ' ἄσπρον ἀφρό-βουνὰ ἀσπρόκορφα· μὲ ὀδοντωτὲς κορφὲς καὶ σπήλαια, μὲ γαλάζια οὐράνια, ζαφειρένια, ποτάμια καὶ λίμνες... Ἡ Μακεδονία ἦταν αὐτή, ὅμορφη καὶ πλατειά, ἀνάμεσα στὸ Ρῆλο καὶ τὸ Πιρίν, ἀνάμεσα στὸ Στρυμῶνα καὶ τὸ Βαρδάρη, ἀνάμεσα στὴν Πρέσπα κι' ἴσαμε τὴν Πίνδο.

Καὶ στὸ νότο ξαπλώνεται, ὅμοια μὲ ἀντρίκια μεστωμένη μέση, ἡ ἡρωικὴ χώρα τοῦ Ἀχατσελεμπί. Τὰ αἰώνια του βουνὰ ἀπὸ πεῦκα, χρυσωμένα ἀπ' τὴν αὐγή, θροΐζουν καὶ μουρμουρίζουν παλιὲς παραδόσεις.

Ὁ Ραμαντὰν-μπέης, τώρα, μἄταχτα μαῦρα μαλλιὰ καὶ μὲ μποῦκλες ἴσαμε τοὺς ὤμους, κοίταξε ὁλογύρα τὴν ἀτέλειωτη χώρα κι' ἐνθουσιασμένος βημάτισε καὶ ξεσκέπασε τ' ἁμάξι.

Ἀνάλαφρα βημάτισεν ὁ μπέης, μὰ ἡ κοιμάμενη ὁμορφονιὰ τὸν ἀκαρτεροῦσε καὶ στ' ὄνειρο: τρεμούλιασαν τὰ καστανά της βλέφαρα κι' οἱ μακρυὲς πλεξοῦδες οἱ ἁπλωμένες πάνω στοὺς πέπλους· ἔρριξε γύρω τὸ διαπεραστικό της βλέμμα καὶ τὰ χέρια σήκωσε καὶ παραμέρισε τοὺς μεταξωτοὺς πέπλους. Γέννημα τῶν Ἀραβικῶν θερμῶν βράχων, νεραϊδένια ὁμορφονιά, ξεσκέπασε μπρὸς στὸν μπέη στήθεια καὶ κορμί, φλόγινα σὰν τὴν πορφύρα μεσημβρινῆς αὐγῆς. Καὶ δὲν ἦταν αὐτὸ ἀνθρώπινο κορμί, μὰ οὐράνια χόβολη: ἐκαίγονταν κι' ἔλυωνε τοῦ μπέη τὸ ἀντρίκιο κορμί.

Κι' ὅταν ὁ ἥλιος μακρυὰ στὴν ἀνατολὴ ὑψώθηκε πάνω ἀπ' τὴν ἁλμυρὴ θάλασσα κι' ὁ ἐρωτεμένος μπέης ἔβαλε μπρὸς στ' ἀμάξι τὴ νιόνυφη, ἔπαψαν ν' ἀνασαίνουν γῆς καὶ οὐράνια· οἱ ἀχτῖνες τῆς αὐγῆς παιχνίδισαν στὰ χείλη πάνω τῆς μαγεμένης Μισιριανῆς καὶ θάμπωσαν τὸν κόσμο μὲ τὴν ὁμορφιά τους· κι' αὐτὴ πάλι, τρεῖς φορὲς γύρισεν ὁλόγυρα τὸν κύκνειο λαιμό της — τρεῖς φορὲς κοίταξε τὶς χῶρες γύρω κι' ἄνοιξε τὸ στόμα της καὶ μίλησε:

— Ἀφέντη! εἶπεν αὐτὴ μὲ τρεμάμενη φωνὴ στὸ Ραμαντὰν-μπέη: δόμου αὐτὴ τὴ γῆς! Φράξε μου ἐδῶ σουλτανικὰ παλάτια καὶ πύργους σήκωσέ μου — πύργους ἀπάτητους! Ἂς σκοτεινιάσει τότες ὁ ἥλιος: ἐσὺ θἄσαι ὁ ἥλιος στὰ μάτια τὰ δικά μου!

Ἔρριξε γύρω τὸ βλέμμα του ὁ Ραμαντὰν-μπέης, μέτρησε μὲ τὸ μάτι τὸ λαό, ποὺ τοὺς κοιτοῦσε καὶ ψιθυρίζοντας μόνο, μίλησε στὴ νεαρή του γυναίκα:

— Θὰ κατέβαζα γιὰ χάρη σου καὶ τἀστέρια ἀπ' τὸν οὐρανό, ἥλιε τῆς ζωῆς μου!

. . . . . .

Τὴν ἄλλη μέρα σ' ὅλο τὸ Ἀχατσελεμπὶ φήμη ἔτρεξε, πὼς ὁ Ραμαντὰν-μπέης στὸν Ἀπάνω-Κάμπο μίλησε κι' εἶπε: παλάτια ἐκεῖ θὰ σηκώση ἀπὸ ἀσπρογάλαζο μάρμαρο καὶ φρούριο θὰ ὑψώση ὧς τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ γιὰ δόξα τοῦ Ἀλλὰχ καὶ τοῦ Ἀχατσελεμπί. . .

Χάρηκαν οἱ φτωχοὶ βουνήσιοι στὰ βουνά. Καὶ μαντατοφόροι ἀμέτρητοι πέταξαν μακρυὰ νὰ καλέσουν ξακουστοὺς βουνήσιους μαστόρους καὶ πιὸ μακρυὰ ἀκόμα νὰ ζητήσουν χτίστες ἀμέτρητους. Καραβάνια πάλι κίνησαν στῆς θάλασσας τὰ βράχια γιὰ τ' ἀσπρογάλαζο μάρμαρο.

Καὶ ἀνήμερα τοῦ Ἀϊ Λιὰ στ' ἀπάνω βοσκοτόπια σύναξη ἔγινε.

Ἦρθαν φρόνιμοι καμπήσιοι ἀπὸ τὴν ὁλόϊσια Θράκη, ἦρθαν ἀγέρωχα παλληκάρια ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Γκιουμουλτζίνας, ἦρθαν χεροδύναμοι κυρατζῆδες ἀπὸ τὸ Ραζλόσκι καὶ ψηλόλιγνοι πραματευτάδες ἀπὸ τὴ Φιλιπούπολη. Καὶ κόκκινο κρασὶ ἔφεραν ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη καὶ καλοθρεμμένα μοσκάρια ἀπ' τῆς Σόφιας τὸν Κάμπο.

Βασίλεψεν ὁ θεόμορφος ἥλιος στὸν Ἀπάνω-Κάμπο, φύσηξαν ἄνεμοι, ἐσκόρπισαν τὴ μυρουδιὰ στὰ βουνὰ τοῦ Ἀχατσελεμπὶ κι' ἡ γιορτὴ ἄρχισε μὲς σὲ πολυθόρυβο πλῆθος· κούνιες ὑψώθηκαν κι' ὅλη νύχτα οἱ ἄνεμοι ἔσερναν μακρυνὰ τραγούδια ἑκατὸ αἰώνων.

* * *

Καὶ τὰ χαράματα, ὅταν ὁ Ραμαντὰν — μπέης ἀνάμεσα στοὺς ἑκατὸ συνομήλικούς του στ' ἄλογα πήδηξαν, γιὰ νὰ βγοῦν γεράκια κύκλους ἔκαναν πάνω τους, τότες, μπρὸς στὶς πλατειὲς τοῦ Μηρὰ-μπέη τὶς πόρτες, στάθηκαν οἱ δώδεκα τοῦ Ἀχατσελεμπὶ οἱ μπέηδες.

Κι' ὁ πιὸ γέρος ἀπ' αὐτοὺς προχώρεσε μπροστά, ἄρπαξε τὰ χαλινάρια τοῦ ἀτιοῦ τοῦ Ραμαντὰν-μπέη, ποὺ ἦταν ὅλο χρυσάφι, κι' ἔτσι τοῦ μίλησε καὶ τοῦπε:

— Γιὲ τοῦ Μηρὰ-μπέη, Ραμαντὰν-μπέη! Δόξα στὸ ὄνομά σου, δόξα καὶ στὰ πλούτη τὰ δικά σου. Κάλεσες ἐσὺ κόσμο ἄγνωστο ἀπ' τὶς πάνω καὶ κάτω χῶρες, μὰ ὅμως ξέχασες καὶ τὴν παλιὰ παράδοση. Καὶ εἶσαι συχωρεμένος, γιατὶ νέος εἶσαι, γέροι τῆς ἡρωϊκῆς γεννιᾶς μας: σὲ ξένες χῶρες πάγαινε καὶ πολλὰ νὰ δῆς καὶ πολλὰ νὰ μάθῃς, μὰ κατέβα τώρα ἀπὸ τ' ἄσπρο ἄτι σου καὶ πεζὸς ἔλα μὲ μᾶς, ν' ἀκούσῃς καὶ στὴ χώρα τὴ δική μας τὴν ἱερὴ σοφία.

Ὀρθώθηκαν τοῦ Ραμαντὰν-μπέη οἱ διαλεχτοὶ συνομήλικοι, ἐκέντησαν τ' ἄλογα καὶ κύκλωσαν τοὺς δώδεκα Ἀχατσελεμπῆδες μπέηδες.

Ἐκεῖνοι ὅμως στάθηκαν στὴ μέση ἀσπρομάλληδες, γαλήνιοι κι' ὑπερήφανοι.

Καὶ γιὰ πολὺ στάθηκε σκυθρωπὸς ὁ Ραμαντὰν-μπέης, μὰ ὕστερα σήκωσε τὸ χέρι καὶ κατέβηκε ἀπὸ τ' ἄλογο ἥσυχος καὶ ὑπάκουος. Καὶ μαζὶ μαὐτὸν κατέβηκαν ἀπ' τ' ἄλογα κι' οἱ ἑκατὸ συνομήλικοί του.

Τότες τράβηξαν μπροστὰ οἱ δώδεκα Ἀχατσελεμπῆδες μπέηδες καὶ πίσω τους πεζοὶ πῆγαν κι' ὁ Ραμαντὰν-μπέης μὲ τοὺς ἀνθρώπους του κάτω ἀπ' τὰ ἱερὰ πεῦκα στὸ βράχο τοῦ δερβίση Καρτζῆ-Μὶν-Ὀλάν.

Χιλιάδες βουνήσιοι εἶχαν συναχτεῖ ἐδῶ. Μπρὸς στὸ βράχο μὲ πύρινα ἀπ' τὸ θυμὸ μάτια στεκόταν ὁ ἀσκητής. Κι' ὁ λαὸς μὲ σέβας καὶ σιωπηλὰ περίμενε γύρω του.

Προχώρεσε τότες ὁ Ραμαντὰν-μπέης, ἀντάμωσε τὸ βλέμμα τοῦ ἐρημίτη καὶ χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Ὁ δερβίσης ἔβγαλε φωνὴ γιὰ ὅρκο ἱερὸ καὶ εἶπε:

— Τὸ ψέμμα εἶναι ἁμάρτημα, ὀρθόδοξοι καὶ θάνατος εἶναι ἡ ψευδορκία! Καὶ ὅρκο στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο ἂς κάνουμε σήμερα, μπροστὰ στὸν Ἀλλὰχ καὶ μπροστὰ σ' ὅλους τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐδῶ ἄντρες: Ἀποκαθιστοῦμε τοῦ Μηρὰ-μπέη τὸ γυιὸ τὸ Ραμαντὰν-μπέη στὴ θέση τῆς ἐξουσίας τοῦ πατέρα του, ἀνάμεσα στοὺς δώδεκα Ἀχατσελεμπῆδες μπέηδες. Καὶ λέμε: νὰ ὑπηρετήσῃ ὁ Ραμαντὰν-μπέης τὸν Ἀλλὰχ καὶ τὸ Ἀχατσελεμπὶ μὲ ἡρωϊσμὸ καὶ σοφία! Καὶ εὐχόμαστε: νὰ ὑποτάξῃ ὁ Ραμαντὰν-μπέης δούλους καὶ πλούτη γιὰ τοὺς Ἀχατσελεμπῆδες γέρους καὶ γιὰ τὴν ἱερὴ σοφία τῆς γῆς μας! Ὦ! Ἀλλάχ, ἐσὺ ποὺ εἶσαι ὁ μόνος πατέρας μας κι' ἀφέντης, σκέπασε κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τῶν πτερύγων σου καὶ τὸ Ραμαντὰν-μπέη καὶ τὰ πλούτη του καὶ τὸ σπίτι του καὶ τὴ γεννιά του! Ἂς βασιλεύει ἀλήθεια, σοφία καὶ δικαιοσύνη στὸ Ἀχατσελεμπὶ εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων!...

Τὰ βουνὰ πῆραν ζωή, τὰ πουλιὰ τραγούδησαν, ἡ πορφύρα τῆς αὐγῆς παιχνίδισε πάνω στὶς δροσερὲς κορφὲς τῶν αἰώνιων πεύκων καὶ τὰ πρόσωπα τῶν χιλιάδων πιστῶν φωτίστηκαν ἀπὸ χαρὰ καὶ πίστη.

Ὁ ἄχαρος μόνο δερβίσης Καρτζῆ-Μπὶν-Ὀλὰν ἔμεινε κατηφὴς κι' ἔτρεξε νὰ κρυφτῇ στὰ βάθια τῆς ἐρημικῆς του σπηλιᾶς.

Καὶ στὸν Ἀπάνω-Κάμπο, ὅταν ὁ ἥλιος πῆρε νὰ ψηλώνῃ, μὲ μιᾶς ἀντήχησαν σφυριά, σκαρπέλλα καὶ λωστοὶ σὲ χιλιάδες χέρια κι' ἀντιλάλησεν ἡ γιγάντια Ροδὲς χέρια κι' ἀντιλάλησεν ἡ γιγάντια Ροδόπη στὸ χτύπημα μυρμηκιᾶς χτιστάδων.

Εὐχαριστιόταν ὁ συναγμένος ἐκεῖ λαός. Ὁ Ραμαντὰν-μπέης πάλι κάθισε σ' ἀπέραντο τραπέζι μὲ φαγητὰ ἀπὸ λάφια καὶ ζαρκάδια καὶ δῶρα χάρισε στοὺς Ἀχατσελεμπῆδες μπέηδες: στὸν καθένα ἄτι Ἀραβικό, καὶ γεράκι στὸν καθένα, πουλὶ ἡρωϊκό.

— Κοντὰ πάλι πῆρε, κι' ὁ λαὸς ἔβλεπε μ' ὁλάνοιχτο στόμα, πρωτομάστορα ξένο, σεράγια νὰ σηκώσῃ, νὰ σηκώσῃ πύργους ψηλὸ μαῦρο ἀράπη, μὲ ριγμένη στὸν ὦμο μακρυὰ χλαμύδα, ὅμοιο μὲ προφήτη τῆς ἐρήμου.

Αὐτὸς ἦταν τεχνίτης καὶ σταλμένος ἦταν στὸν Ραμαντὰν-μπέη, ἀπ' τῆς Πόλης τὸν μπέη, ἀπ' τὸ Σουλτάνο ἦταν σταλμένος.

* * *

Ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μέρα χιλιάδες κόσμος ἔφεραν μακρυὰ τὴ δόξα τοῦ Ἀχατσελεμπί, τοῦ Ἀχατσελεμπιανοῦ δεσπότη Ραμαντὰν-μπέη καὶ τοῦ μαρμαρένιου φρουρίου τῆς Ροδόπης. Ἀντιλαλοῦσε τὸ γιγάντιο βουνὸ ἀπ' τοὺς χτύπους τῶν σφυριῶν χιλιάδων χτιστάδων, ἐνῶ θεριστὲς στὰ παλιάδων χτιστάδων, ἐνῶ θεριστὲς στὴν χειὰ λιβάδια τοῦ Μαγιοῦ, θερίστρες στὴν κάψα τοῦ θέρου καὶ τρυγητὲς μακρυὰ στὰ κρασᾶτα ἀμπέλια τοῦ φτινόπωρου, τραγούδια τραγουδοῦσαν γιὰ τὸν Ἀχατσελεμπιανὸ μαυρομάτη μπέη, γιὰ τὴ Μισιριανὴ νύφη καὶ τὰ μαμαρένια σεράγια στὶς ἀπάνω κορφὲς τῆς Ροδόπης. Καὶ τὰ τραγούδια αὐτά, οἱ τσομπάνοι στὰ βουνὰ κ' οἱ γκαϊντατζῆδες στὰ σταυροδρόμια τὰ ταίριασαν στὶς φλογέρες καὶ στὶς γκαϊντες σὲ γλέντια καὶ χαρὲς στὶς ἀπάνω καὶ κάτω χῶρες.

Ἔτσι κύλησε τὸ καλοκαῖρι.

Ὁ Ραμαντὰν-μπέης τὶς πρωϊνὲς ὧρες τῆς ροδόφωτης αὐγῆς καὶ στὴ μαγευτικὴ γαλήνη τῆς σεληνοφώτιστης νύχτας ἔβγαινε μόνος στὸν Ἀπάνω-Κάμπο, κοντὰ στὰ οὐράνια καὶ τραβοῦσε μὲ βαριὰ βήματα γιὰ τὰ κοπάδια του. Ροδοπιανὸς ἀπὸ αἷμα, δὲν ἀγαποῦσε αὐτὸς στὸν κόσμο παρὰ τὸ κυνήγι καὶ τὰ κοπάδια του. Κσὶ στὸ κυνήγι τώρα τὸν συντρόφευαν ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ Ἀχατσελεμπί, ποὺ γενναιόδωρα αὐτὸς τοὺς ἄμειβε. Ἐδῶ πάλι, στὴ Ροδόπη πάνω, ἀνάμεσα στ' ἀμέτρητά του πρόβατα καὶ κριάρια, ὅπου ὁ Ραμαντὰν-μπέης ἦταν μόνος καὶ περήφανος, ὅμοιος μὲ θεὸ τῆς γῆς, ἐδῶ τὸν ἐχαιρόταν ἡ βουνήσια μόνο δύναμη: μεγάλωναν κι' ἐβέλαζαν στὰ βοσκοτόπια πάνω τῆς Ροδόπης, ποὺ ἀντηχοῦσαν ἀπ' τὰ κυπριά, τ' ἀμέτρητά του κοπάδια! Τὰ καμάρωνε ὁ Ραμαντὰν-μπέης καὶ μὲ φλόγα μυστικὴ στὰ μάτια ἔβλεπε τὴ γρήγορη δουλειὰ τῶν χιλιάδων χιστῶν, ποὺ ἀνάμεσό τους πήγαινε ὁ ψηλὸς μαῦρος Ἀράπης μὲ ριγμένη στὸν ὦμο τὴ χλαμύδα, ὅμοιος μὲ προφήτη τῆς ἐρήμου.

Κι' ὅταν οἱ χωμένοι βαθειὰ μὲς στὰ στήθεια τοῦ βουνοῦ τοῖχοι τοῦ ἀπέραντου φρουρίου ξεπήδησαν πάνω στὴ γῆς, ὁ Ραμαντὰν-μπέης ὁλοένα καὶ πιὸ ἀνήσυχος πάγαινε μόνος πρωὶ καὶ βράδυ στὸν Ἀπάνω-Κάμπο, βημάτιζε ἀργὰ καὶ βαρειὰ μὲς στὰ κοπάδια του, κοιτοῦσε ἀνήσυχα τοὺς τοίχους τοῦ φρουρίου ποὺ ξεπήδησαν πάνω στὴ γῆς καὶ σκοτεινός, θλιμμένος, μὲ φλόγες στὰ μάτια, γύριζε ἀργὰ τὴ νύχτα.

Καὶ στὰ πλατειὰ δωμάτια, πίσω ἀπὸ μυστυριώδεις κουρτίνες, τὰ πρωϊνὰ καὶ τ' ἀπογέματα, μεθυσμένη ἀπὸ λάγνους πόθους, μαραίνονταν ἡ Μισιριανὴ νύφη. Κι' ὅταν φαινόταν ἀπὸ μακρυὰ ὁ Ραμαντὰν-μπέης, ὅμορφος κι' ὅμοιος μὲ βασιλιὰ πάνω στ' ἄτι του, ἐκείνη μ' ἀνατριχίλα καὶ χάρη νεραϊδας, θαλασσινῆς βασίλισσας, πετοῦσε πέρα τοὺς μεταξωτοὺς πέπλους, ξάνοιγε τὰ φλογερά της στήθια καὶ τοῦ ψιθύριζε λόγια μαγευτικά:

—Ἐσύ 'σαι ἥλιος στὰ μάτια μου, ἔλεγεν ἐκείνη, καὶ χαρὰ εἶσαι τοῦ κορμιοῦ μου! Δικός μου εἶσαι σὺ κι' ὁ κόσμος εἶναι δικός μου!

Ὁ Ραμαντὰν-μπέης σήκωνε ἀσυννέφιαστο τὸ πρόσωπό του, μὰ μὲ κάποιο τρεμούλιασμα στὴ φωνή του τῆς ἀπαντοῦσε:

— Ἀστέρι εἶσαι σὺ στὸ μέτωπό μου καὶ χαμόγελο εἶσαι στὰ χείλη μου! Μὰ βαραίνει πάνω μου τὸ πατρικό μου τζάκι· ἀργὰ ὑψώνεται ὁ πύργος μας καὶ μοῦ σκεπάζει τὸν ἥλιο ὁ ἅγριος αὐτὸς δερβίσης στὰ βουνά.

Τότες μισόκλεινε ἡ Μισιριανὴ νύφη τὰ ὅμοια μὲ βδέλλες μάτια της, ἀντάμωνε τοῦ μπέη τὸ βλέμμα κι' ἔλεγε:

— Λιοντάρι μου, στὴ γῆς κάτω σέρνεται ἡ ὀχιὰ καὶ στὰ οὐράνια ψηλὰ πετάει ὁ ἀητός· Ἡ δύναμη ὅμως δὲν εἶναι στὴ γῆς κάτω, μήτε στὰ οὐράνια, μὰ στὸ λιοντάρι καὶ στὴ δική του χαίτη!

Καὶ σκεπάζοντας μὲ τὰ κοραλλένια της στήθια τὶς μποῦκλες τῶν μαλλιῶν τοῦ Ραμαντὰν-μπέη, τοῦ ἔλεγε κείνη, γιομάτη μ' ἔχτρητα καὶ θυμὸ τίγρης:

— Τοῦ ξεμωραμένου δερβίση τὰ μάτια ὀχιὲς φαρμακερὲς θὰ ρουφῆξουν καὶ τὰ κρεατά του θὰ ξεσκίσουν κοράκια καὶ σκύλοι!

. . . . . .

* * *

Πρωΐμος ἔπεσε χειμώνας στὶς κορφὲς ψηλὰ καὶ χιόνι σκέπασε τ' ἀπέραντο φρούριο.

Τότες ἄφησε τὴ στενοχώρια ὁ Ραμαντὰν-μπέης κι' ἀντήχησαν τὰ βουνὰ κι' οἱ σπηλιὲς ἀπ' τὶς σάλπιγγες τῶν ἀμέτρητων κυνηγῶν.

(Ἀκολουθεῖ)

Μετάφρ. ΤΑΣΣΟΥ ΒΑΦΕΙΑΔΗ

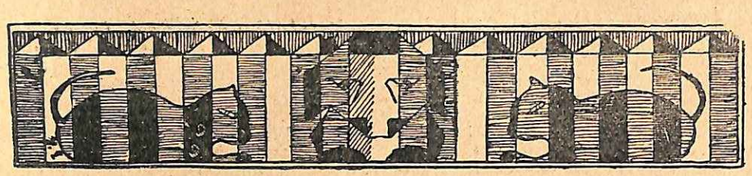

ΧΩΡΙΣ ΑΓΑΠΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἀπὸ φυσικοῦ της, ἤτανε πολὺ ἄσκημη, κι' ἕνα κάψιμο ποῦχε πάθει στὸ μοῦτρο σὰν ἤτανε μικρὴ τὴν ἀσκήμαινε περισσότερο ταὶ τὴν παραμόρφωνε...

Στὸ σπίτι δὲν κότανε νὰ τσάξῃ. Τὴν μάλωναν μὲ τὸ παραμικρό, τὴν ἀπόπαιρναν γιὰ χάζι, τὴν εἴχανε —ὅλοι τους ἐκεῖ μέσα— οἱ γονέοι της, ὁ πιὸ μεγάλος της ἀδερφὸς κι' ἀκόμα ἡ μικρότερη ἀδερφή της —σὰν ἕνα πρᾶμα ἄχρηστο! Ἀπ' ὁλοῦθε τὴν παραμερίζανε, τὴν ἀποσπρώχνανε σὰν ἕνα ψωριάρικο σκυλλὶ ποὺ τὸ θρέφουν, καὶ δὲν τὸ σκοτώνουν, ἀπὸ οἴχτο!

Ἤτανε φτωχοί, καὶ καταλαβαίνανε πὼς ἡ ἀσκήμια της θὰ τοὺς τὴ φόρτωνε στὴ ράχη γιὰ πάντα... Ποιὸς θὰ δεχότανε νὰ πάρῃ μιὰν ἄσκημη καὶ φτωχή; Καὶ τάχε κιόλας ἀπὸ καιρὸ διαβεῖ τὰ εἴκοσι!

Κάποτες, τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς ἄλλες σκολάδες, ζύγωνε, ἄτολμα, κοιτώντας χαμηλὰ τὶς συντροφιὲς τῶν ἄλλων κοριτσιῶν ποὺ κρυφομιλοῦσαν —ποιὸς ξέρει γιατί...— καὶ χαχάνιζαν καλοκεφισμένα. Ἐκεῖνες μόλις καὶ καταδέχονταν νὰ τῆς γυρίσουνε τὸ χαιρετισμό της· ἔπειτα, μία-μία, ἀποτραβιόνταν ἀπὸ κεῖ καὶ στὸ τέλος ἀπόμενε μονάχη...

Ἤτανε νὰ τὴ λυπόταν κανεὶς κάτι τέτοιες στιγμές. Δὲν ξέσπαγαν τὰ δάκρυά της, μὰ ἡ καρδιά της σπάραζε ἀπὸ πόνο μές στὰ στήθεια της καὶ ἡ ψυχή της χλιβόταν βαθειά. Ἔστεκε κάμποσο ἀκόμα κεῖ δά, βυθισμένη σὲ ζοφεροὺς στοχασμούς, κι' ἔπειτα γύριζε στὸ σπίτι καὶ κλειότανε μονάχη, ἐνῶ ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τὸ δρόμο, ἀπὸ τὴν πλατεῖα, ἀπ' ὁλοῦθε, ἐρχόντανε, μὲ τὰ φτερὰ τοῦ ἀγέρα, ξάστερα χάχανα καὶ ξένοιαστα τραγούδια, τραγούδια γλυκά, ἐρωτικά...

Κι' ἔπεφτε τότες σὲ συλλογὴ καὶ δὲν ἀνανογιότανε παρ' ἅμα γύριζαν οἱ δικοί της καλοκεφισμένοι, γιὰ νὰ τῆς ποῦνε κάτι ἀκόμα, κάτι ποὺ νὰ τὴν πειράξῃ, νὰ τὴν πληγώσῃ, νὰ τῆς ματώσῃ τὴν καρδιά.

Ὤ! ἤτανε τόσο, τόσο πολὺ δυστυχισμένη! Καὶ τώρα ποὺ ἐκαθότανε κεῖ δά, μονάχη, ποιὸς ξέρει τί νὰ ἐσυλλογιῶταν...

Μιὰ ἀχτίνα τοῦ ἥλιου ἔμπαινε ἀπὸ τ' ἀχνισμένο τζάμι καὶ τραβοῦσε, ἀντικρὺ στὸν τοῖχο, στὴ μέση ἀπὸ δυὸ κάντρα ποὺ κρέμονταν ἐκεῖ, μιὰ χρυσῆ πινελλιά, κι' ἀπ' ἔξω γροικόνταν οἱ εὔθυμοι λαρυγγισμοὶ τῶν πουλιῶν. Ἄνοιξη ἤταν, ἡ ἐποχὴ ποὺ οἱ νέοι χυμοὶ ξεσποῦνε ἀπάνω στὰ εὔρωστα βλαστάρια σὲ νέες ἀσυγκράτητες ὁρμές, τείνοντας σὲ μιὰ καινούργια γονιμοποίησῃ ἀπ' ἄνθια καὶ καρπούς...

Μιὰ κουρασμένη φωνὴ τὴν ἀποτράβηξε ἄξαφνα ἀπὸ τὴ χαύνωσή της.

— Ρένα!

Τινάχτηκε, σὰ μόλις νὰ ξυπνοῦσε. Ἄνοιξε σιγὰ τὴ μεσόπορτα ποὺ ἔνωνε τὶς δυὸ κάμαρες καὶ μπῆκε ἀκροπατῶντας.

— Ξύπνησες Μάρθα; σ' ἔπιασε πάλι ὁ πόνος;

— Ναί, Ρένα... πονῶ!... πονῶ... μὰ τοῦτος ὁ πόνος ... μονάχη σου εἶσαι;

— Καταμόναχη! Ἡ μάννα μας πάει ἴσαμε στὴ θειὰ τὴν Ἰουλία. Πάει νὰ τῆς γυρέψῃ λίγη κουφοξυλιά. Κάνει —λέει— καλὸ στὶς χτυπηματιές...

— Ἄ!

— Ναί. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ γύρισαν ἀκόμα, ὅμως ἂν θέλεις τίποτα πές μου. Θέλεις νὰ σοῦ ζεστάνω τὸ μπλάστρι;

— Ὄχι Ρένα. Εὐχαριστῶ! Κάτσε δῶ κοντά μου. Θέλω νὰ σοῦ μιλήσω καὶ... θὰ μὲ συχωρέσῃς, Ρένα, δὲν εἶν' ἔτσι; Πολλὲς φορὲς σοῦ φέρθηκα ἄπρεπα, σκληρά... τὸ καταλαβαίνω! Καὶ σὺ ἤσουνα τόσο καλή... ποτὲ δὲ μοῦ γύρισες τὸ παραμικρό!... Ρένα!

— Σώπα Μάρθα! Σοῦ παραπονέθηκα ποτέ; Ἂς μὴ μιλοῦμε πιὰ γι' αὐτό. Πονεῖς, ἀδερφούλα μου, καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχίζεσαι!

Κάθε τόσο ἡ Μάρθα σταματάει. Ὁ πόνος τοῦ χτυπημένου της ποδαριοῦ ἀνεβάζει ἕναν οἴχτρὸ μορφασμὸ στὸ ὄμορφο πρόσωπό της καὶ τ' ἀσκημαίνει.

Εἶναι κάτι παρόμοιο μ' ὄνειρο, μὲ παραμύθι, αὐτὸ ποὺ διηγιέται... Εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ἀγάπης της, π' ἄρχιζε ἀπὸ τὴν περασμένη πρωτομαγιά...

Ἡ Ρένα κάθεται σὲ μιὰ καρέκλα κι' ἀφοκράζεται, ἔχοντας χωμένο τὸ πηγοῦνι μέσ' στὶς ἀπαλάμες της. Καὶ πίνει τῆς ἀδερφῆς της τὰ λόγια μὲ τὴν ἴδια δίψα ποὺ τὸ πυρωμένο χῶμα ρουφάει τὸ νερὸ κατὰ τὸν Ἀλωνάρη.

* * *

Κανεὶς δὲν ξέρει ἂν ζυγώνουνε, ἢ κι' ἂν εἶναι μεσάνυχτα περασμένα.

Ἀπὸ μακρυὰ φτάνει κούφιος καὶ μονότονος ὁ σάλαγος τῶν τοῦ νερῶν ποταμοῦ, ποὺ γκρεμίζουνται ἀπὸ ψηλὰ κι' ἔπειτα κυλοῦνε κατὰ κάτω κι' ἀναστρέφονται ἀσώπαστα μέσ' στὴν ἀτέλειωτη κοίτη του...

Διγοστὰ ἀστέρια τρεμοφεγγίζουνε στὸν οὐρανό. Ἡ νύχτα εἶναι σκοτεινὴ καὶ γλυκειά, ἀρωματισμένη ἀπὸ τὸ δροσερὸ χνῶτο τοῦ χορταριοῦ. Ὁλοῦθε γαλήνη καὶ μοναξιά, ἕν' ἀλλόκοτο ἀποτράβηγμα. Ἀπάνω τὸ χάος, κάτω ἡ νύχτα, ὁλοῦθε βαρύ, μουγγό, τὸ δέος τοῦ μυστηρίου...

Ἀπὸ τόσες ὧρες τώρα ἡ Ρένα στέκει καὶ παραμονεύει πίσ' ἀπὸ τὸ παράθυρο ἀκουμπῶντας νὸ ξαναμμένο κούτελό της στὸ ψυχρὸ ἴσιο τζάμι. Κάποιο παραγιομισμένο ἀγγεῖο ράϊσε μέσ' στὰ στήθεια της κι' ἀφῆκε νὰ στραγγίζῃ στὰ σπλάχνα της στάλα - στάλα ἡ ἀγωνία...

Ἡ Μάρθα τῆς εἶχε πεῖ:

«Ἔχεις Ρένα μιὰ τόσο καλὴ καρδιά, μιὰ τόσο εὐγενικιὰ ψυχή! Ἐγὼ μπροστὰ σὲ σένα εἶμ' ἕνα μηδενικό... ἕνα τίποτα!»

Κι' ἀκόμα:

«Μὴ στενοχωριέσαι, Ρένα. Σοῦ λέω πὼς μπορεῖς νὰ μὴν κοκκινίζῃς γιὰ τὴν ἀδερφή σου!»

Κι' ἔπειτα πάλι:

Ἄμ' ἀκούσῃς τρία σιγανὰ σφυρίγματα, κατέβα καὶ πήγαινε πέστου αὐτὸ ποὺ μοῦ συνέβη σήμερα. Μὲ τρόπο καλή μου Ρένα... ἐμπιστεύομαι σὲ σένα!»

Ὄχι, ὄχι! Ποτὲ δὲν τάχε ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα τῆς ἀδερφῆς της αὐτὰ τὰ λόγια. Ποτέ! Μόνο κάποιο κακὸ πνεῦμα ἦρθε καὶ τῆς τὰ ψιθύρισε, στὸν ὕπνο της, γιὰ νὰ τὴν πειράξῃ!

Ναί! Ἡ Ρένα καρτερεῖ τὸν ἀγαπημένο της!

Καὶ νὰ κιόλας! Οἱ χλωμὲς φιγοῦρες τῶν ἀψηλῶν θόλων τῆς ἐκκλησίας θαρρεῖς πὼς ζωντανεύουνε καὶ τοὺς εὐλογοῦνε... Καὶ πόση συμπάθεια καὶ καλωσύνη καθρεφτίζεται σὲ κεῖνες τῆς θεῖες μορφές! Καὶ κείνη στὰ κάτασπρα ντυμένη... στὸ πλάϊ της «ἐκεῖνος»... ἐμπρός τους ὁ παπᾶς...

«Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν!»

Τινάχτηκε ἄξαφνα. Σὰν ἕνα βάρβαρο χέρι ποὺ νὰ τὴν ἅρπαξε ἀπὸ τὰ μαλλιὰ καὶ νὰ τὴν ἔστησε ὄρθια, γροικήθηκε ἕνα τριπλό, σιγανό, σφύριγμα.

Κατέβηκε γοργά, διάβηκε τὴν πλακοστρωμένη αὐλὴ καὶ μπῆκε στὸν κῆπο. Πέρα τὸ χωριὸ λουφάζει, τὰ πρώϊμα μπουμπούκια βαΐζουνε στὴ διάβα της κι' ὅλο της τὸ παρθενικὸ κορμὶ ἀναταράζεται ἀπὸ μιὰ γλυκιὰ ἀνατριχίλα... Σερνόταν ἀκόμα σκλάβα, κορμὶ καὶ νοῦ, πίσ' ἀπὸ κεῖνο τὸ γλυκὸ παραλόϊσμα. Ἀπαλολικνιζότανε ἀπάνω ἀπὸ μιὰν ἄβυσσο κάπου ἐκεῖ ψηλά, ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆς, κοντὰ στ' ἀστέρια, ποὺ τὴν κοιτοῦσαν ἀπὸ πάνω... περίεργα.

— Μάρθα... ἀγάπη μου...

Χωρὶς νὰ καταλάβῃ πῶς, βρέθηκε κλεισμένη σὲ μιὰ θερμὴ ἀγκαλιά, καὶ πρὶν ἀκόμα προφτάσῃ νὰ βγάλῃ τσιμουδιά, δυὸ φλογισμένα χείλια σφραγίσανε τὰ δικά της!

* * *

Καὶ τώρα στέκουν ἐκεῖ κατάντικρυ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, βυθοί, ἀσάλευτοι μέσ' στὸ σκοτάδι τὸ κρουστό. Λὲς καὶ κάποια μάγια τοὺς ἀδράνεψαν, πὼς σὲ κάποιο μέρος τοῦ κρανίου τοῦ καθενοῦς τους εἶχε ἀνοίξει ἀπὸ μιὰ πελώρια τρύπα ἀπ' ὅπου ξέφευγαν οἱ σκέψεις τους σὰν πνιγεροί, πυκνοί, ἀτμοί!

Κι' ἔμειναν ἔτσι γιὰ ὥρα πολλή, ὥσπου ἄξαφνα ἐκείνη ξέσπασε σὲ κλάμα, ἕνα κλάμα σιγανό, ὀδυνηρό, χώρις ἀναφυλλητά, ποὺ σπάραζε τὴν καρδιά.

— Σώπα, Μάρθα... ἀγάπη μου! Νά, αὔριο κιόλας θά...

Ὁ λόγος του κόπηκε στὴ μέση καὶ πισοπάτησε μὲ φρίκη, σὰν ἐκεῖ μπροστά του νὰ βρισκόταν ἕνας δράκοντας μ' ὁλάνοιχτο στόμα, ἕτοιμος νὰ τὸν καταπιῇ!

Μιὰ ἀχτίδα τοῦ φεγγαριοῦ - ποὺ μόλις ξεπρόβαλε - γλύστρησε προδοτικὰ ἀνάμεσ' ἀπὸ δυὸ στέγες κι' ἔπεσε ἴσια στὸ κλαμένο μοῦτρο της.

Καὶ κεῖνος στάθηκε καὶ τὴν ἐκοίταζε... τὴν ἐκοίταζε σὰ χαμένος, μὲ μάτια καὶ στόμα ὀρθάνοιχτα καὶ τὰ χέρια τεντωμένα πέρα, κατὰ δαύτη.

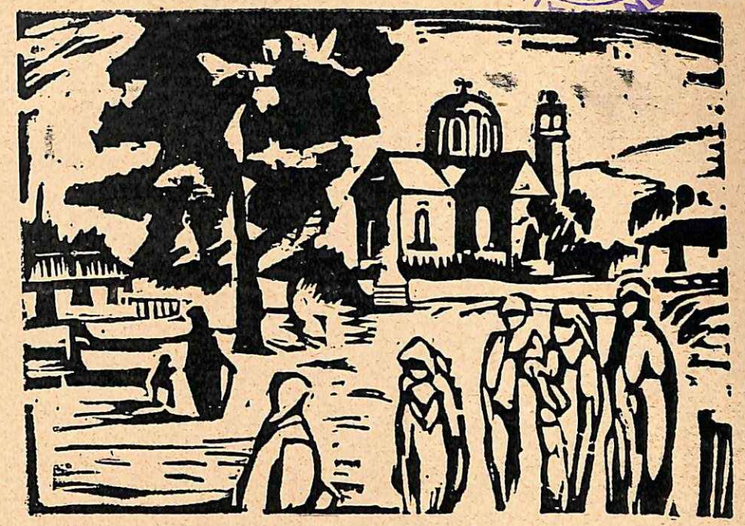

Αὐτοῦ βιολιὰ δὲν παίζουνε, παιγνίδια δὲ βαροῦνε

Ἀπὸ τὴ σειρὰ τῶν εἰκονογραφήσεων δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τὸν κ. Γ. Οἰκονομίδη).

Γιὰ πές μου τί τοῦ ζήλεψεν αὔτοῦ τοῦ Κάτου Κόσμου.
Αὐτοῦ βιολιὰ δὲν παίζουνε, παιγνίδια δὲ βαροῦνε,
αὐτοῦ δὲ κάθουνται συδυό, συτρεῖς δὲν κουβεντιάζουν.
Εἶναι κι' οἱ νιοὶ ξαρμάτωτοι κι' οἱ νιαῖς ξεστολισμένες
καὶ τῶν μαννάδων τὰ παιδιὰ σὰ μῆλα ραβδισμένα.

Ἔπειτα ξέσπασε.

Ἔφτυσε, βλαστήμησε, καταράστηκε —μὲ θυμό, μὲ κακία, μὲ ἀπελπισιά...

— Τέρας! ποιὰ κόλαση ἄνοιξε κι' σὲ ξέρασε μπροστά μου; Ποιὸς δαίμονας ἔκλωσε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς μου μὲ τὴν ὕπαρξή σου; Καὶ πήδησ' ἔπειτα ἀπὸ τὸ φράχτη καὶ χάθηκε μέσ' στὴν ἀχανῆ ἀγκαλιὰ τῆς νύχτας...

Ἡ Ρένα ἔμεινν' ἀκουμπισμένη στὸν κορμὸ ἑνοῦς δέντρου. Δὲν ἔκλαιε πιά, μόνο ποὺ μιὰ ἀσθματικὴ ἀνάσα ἔκανε τὸ στῆθος της ν' ἀνεβοκατεβαίνῃ...

Δὲν εἶχε δύναμη μήτε νὰ σκεφτῇ μήτε νὰ σαλέψῃ. Βρισκόταν ἀκόμα κάτω ἀπὸ τὴ φοβερὴ ἐντύπωση τῆς τελευταίας στιγμῆς.

Βουερά, ἀσυμπόνετα, σὰ μιὰ ἀπόφαση καταδικαστικὴ κι' ἀνέκκλητη, κουδουνίζαν στ' αὐτιά της ἐκεῖνα τὰ σκληρὰ λόγια ποὺ εἶχε ἀκούσει, μπασμένα ὅμως τώρα σὲ μιὰ καινούργια φόρμα:

«Ποτέ, ποτὲ δὲ θὰ σοῦ χαμογελάσῃ ἡ χαρά, ποτὲ δὲ θὰ σὲ νανουρίσῃ ὁ παθητικὸς σκοπὸς μιᾶς ἀγάπης! Θὰ γέρνῃς τὸ κούτελο παντοτεινά, φέργοντας στὴ ράχη τὴν ἀδάσταχτη καταδίκη τῆς ντροπῆς καὶ τῆς ἀσκήμιας σου!»

Μακρυὰ ροχθοῦσε τὸ ρέμα τοῦ ποταμοῦ, ἀπάνω στὰ χορτάρια οἱ δροσοσταλίδες φάνταζαν σὰν μαργαριταρένια δάκρυα σὲ φανταστικὰ μητοτσίνουρα, καὶ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ σκορποῦσε ὠχρὰ κρῖνα στὶς πυκνὲς φυλλωσιές, ποὺ τὸ θρόϊσμά τους, ἀνάλαφρο καὶ σβυσμένο, γροικιότανε κι' αὐτὸ σὰν ἕνα σιγανὸ ξέσπασμα παραπόνου...

Ὀχτώβρης 1929

ΓΕΩΡΓ. Π. ΔΕΝΔΡΙΝΟΣ

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΚΥΡΑ-ΜΑΡΟΥΔΙΑΣ ΠΟΥ ΚΑΘΗΣΕ Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Τό σπίτι πού ἐκάθησε ὁ Παπαδιαμάντης, πρὶν φύγει γιὰ τὴ Σκίαθο, ὅπου ἐπέθανε, ὑπάρχει ἀκόμη πάνω ἀπ' τὴ Δεξαμενή, ἀπέναντι στὸν πευκῶνα τοῦ Λυκαβητοῦ, ποὺ ἐφύτεψε ἡ Ἀμαλία, τὸ ἴδιο, ὅπως ἤτανε καὶ τότε! Ἡ γρηοῦλα ποὺ τὸ ἔχει, ἡ κυρὰ Μαρουδιὰ ἡ Κουμιώτισσα, παρ' ὅλα τὰ βάσανα καὶ τὰ γεροντάματά της, δὲν ἔχει διόλου λησμονήσει τὸν παλιό ἐπίσημο νιοκάρη της. Διατηρεῖ ζωηρὰ μέσ' στὸ μυαλό της, τὴν ἀπροσποίητη, τὴν ἥσυχη μέχρι θειλίας χριστιανικὴ φυσιογνωμία του. Κι' ἀκόμη δὲ ξεχνᾶ, κάθε φορὰ ποὺ θὰ μνημονέψῃ τοὺς δικούς της, νὰ τὸν γράφῃ στὸ φυχοχάρτι της. Ὁ ἴδιος τῆς τὸ εἶχε ζητήσει:

— Ὅταν πεθάνω κυρὰ Μαρουδιά, νὰ μ' ἀνάβῃς ἕνα κερί!

— Καὶ ποῦ θὰ μάθω ἐγὼ πότε θὰ πεθάνῃς; Ἐσὺ εἶσαι ξένος... αὔριο φεύγεις... πᾶς στὴν πατρίδα σου... γράμματα δὲ ξέρω... πῶς νὰ τὸ μάθω;

— Θὰ τὸ μάθῃς κυρὰ-Μαρουδιά!

«Μ' ἔβλεπε — μοῦ διηγεῖται ἡ γερόντισσα — ποὺ πήγαινα τακτικὰ στὶς ἐκκλησιὲς κι' ἤμουνα θρῆσκα γυναῖκα· κι' ἕνα βειλινὸ ποὺ ἤτονε γιὰ νὰ φύγω κι' ἤθελα νὰ κλείσω τὶς πόρτες κι' αὐτὸς δὲν εἶχε φύγει, πρόβαλε ἔτσι βειλὰ ὅπως τὸ συνήθιζε πάντα, νά! ἐδῶ στὴν κόχη τῆς πόρτας — καὶ μοῦ τόπε. Κι' ἐγὼ ἀπὸ τότε δὲν ξεχνάω τὸ λόγο του!»

Καὶ μοῦ φέρνει τὸ φυχοχάρτι, ποὺ μαζὶ μὲ τ' ἄλλα ὀνόματα τῶν δικῶν της, ἔχει γραμμένο καὶ τ' ὄνομα τοῦ Παπαδιαμάντη.

Ἀφοῦ τὸ διάβασα, τὸ ξαναπῆρε ὅπως μοῦ τὄχε δώσει εὐλαβικά, μπῆκε μέσ' στὸ δωμάτιό της καὶ τὄκρυψε. Κατόπιν, βγῆκε ἔξω στὸ ξύλινο χαγιάτι ποὺ καθόμουνα, καὶ ἐξηκολούθησε στὴ δικιά της γλῶσσα νὰ μοῦ λέῃ:

— Εἶχα μιὰ φυχοπαῖδα — Θεὸς σχωρές τηνε! — μὰ ἤτανε ζωηρὸ κορίτσι... πόσα δὲν τράβηξα γιὰ δαύτηνε!.. ἄς τα, μὴ τὰ ρωτᾶς παιδί μου... Χήρεψα νέα κι' ἔμεινα ἔρημη... βρῆκα αὐτὸ τὸ κορίτσι ποὺ σοῦ λέω... τὸ πῆρα μαζί μου ἐδῶ στὸ σπίτι ποὺ βλέπεις... μονάχη μου τὄχτισα... μὲ τοὺς κόπους μου... ξενοδουλεύοντας ἀπὸ μικρὸ κορίτσι... γιὰ νάχω κι' ἐγὼ κάποιονε νὰ μὲ γηροκομήσῃ! Ὁ κὺρ Ἀλέξαντρος, ἂν καὶ δὲ φαινότανε μπίτ μέσ' στὸ σπίτι... δὲν ἔμενε αὐτὸς μέσα... ἢ θἀρχότανε πρωΐ-πρωΐ μὲ τὸ χάραμα σὰν εἶχε ἀγρυπνία στὸν προφήτη-Ἠλισσαῖο... σὲ μιὰ ἐκκλησοῦλα ποὺ εἶναι ἐκεῖ κοντὰ στὸ Μοναστηράκι, ἀπέναντι στὴν παλιὰ-Στρατῶνα... καὶ θὰ κοιμώτανε ὅπως ἤτανε κατάκοπος ὅλην τὴν ἡμέρα καὶ θἄβγαινε κατὰ τὸ βράδυ... ἢ δ' ἄλλως τὸν ἔβρισκες κάτω στὸ καφενεῖο στὴ Δεξαμενή... ἂν καὶ δὲν ἔμενε ποὺ λές μέσα...

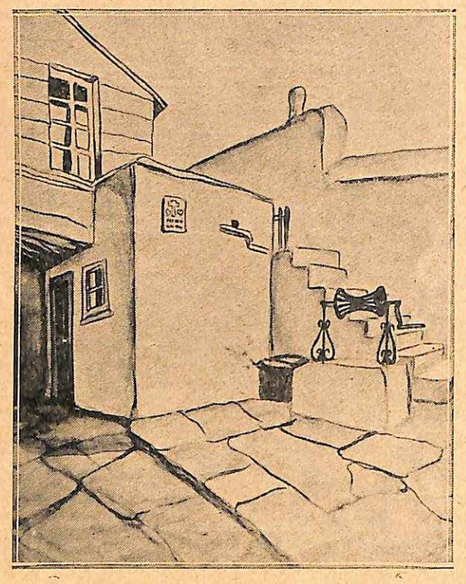

Τὸ σπίτι ποὺ κάθησε ὁ Παπαδιαμάντης

(Σχέδιο τοῦ ζωγράφου Σ. Βασιλείου)

κι' ὅμως ἤξερε ὁ ἄμοιρος τὰ ντράβαλά μου! Καὶ μιὰ μέρα ποὺ κάλτσωνα πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα... καθόμουνα τότε κάτω κι' ἐγώ... ἀκούμπησε στὴν ἀγκωνὴ ὅπως τὸ συνήθιζε... καὶ μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι, σεμνά, χωρὶς νὰ μὲ κυττάξῃ μοῦ λέει:

— Ἀξιέπαινη γυναίκα θἄσαι κυρὰ-Μαρουδιά, ἂν παντρέψῃς αὐτὸ τὸ κορίτσι. Θὰ λάβῃς μεγάλα ἀξιώματα!..

Καὶ τράβηξε, ἀθόρυβα ἀνεβαίνοντας τὰ σκαλιά, νὰ πάῃ ἔξω.

Ἀ! εἶχε μεγάλη ψυχή! ἐσυνέχισε ἡ γερόντισσα. Ἀλλὰ σὰν ἔβλεπες τὸ ὕψος του, δὲν τὸν καταλάβαινες. Μιὰ φορὰ τὸν ρώτησα:

— Τρῶνε σήμερα ποῦνε Τετάρτη καὶ Παρασκευή;

— Ὄποτ' ἀκοῦς πὼς εἶναι ἅγιος νὰ τρῶς φάρι καὶ λάδι.

Τί λές! τί λές! Ποῦ ἤξερα ἐγὼ ἡ ἄμοιρη πὼς ἦταν τέτοιο σπουδαῖο πρόσωπο! Αὐτὸς ποὺ μοῦ τὸν ἔφερε, μά! δὲ θυμᾶμαι νὰ σοῦ πῶ ποιὸς εἶναι τώρα, ἤτανε νομίζω γειτονας, δὲ μοῦπε τίποτε.

Πείναγε! Κάποτε τοῦ πῆγα λίγο φαγὶ ποὺ εἶχα κάνει. Τὸ δέχτηκε καὶ μὲ εὐχαρίστησε. Καὶ γυρνῶντας ἔτσι ἁπλᾶ μοῦ εἶπε:

— Κυρὰ Μαρουδιά! νἄξερες τί χρῆμα ξόδεψα ἐγώ!

Σὰν τοὔφερνε ἡ πλύστρα τὰ ρουχαλάκια του, τῆς ἔδινε ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πλυστικά, κρυφὰ στὸ χέρι καὶ τὸν κόπο της. Ἄ! ἤταν ἄνθρωπος αὐτός! Ἤξερε κι' ἀπὸ φτώχια κι' ἀπ' ὅλα!

Ἀκούμπησε τὸ χέρι της πάνω στὸν ὦμο μου, καὶ συγκινημένη ὅπως ἤτανε μοῦ λέει:

— Καλὰ κάνατε ποῦρθατε νὰ μὲ ρωτήσετε... ποιός ξέρει πόσο καιρὸ θὰ ζήσω ἀκόμη!... ἄραγες θὰ βρεθοῦνε οἱ ψυχές μας ἐκεῖ στὸν ἄλλο κόσμο;... ποῦ!... αὐτός, μὲ τὰ ἔργα ποῦκανε, θἄγῃ μεγάλη θέση!... ἐσυμπέρανε μονάχη της.

Κι' ἔμεινε γιὰ λίγες στιγμὲς ἄφωνη· ποιός ξέρει σὲ τί ἀπόρρητα νὰ σταμάτησε ὁ λογισμός της!

***

Σὲ λίγο:

— Ἔλα νὰ δῇς τώρα καὶ τὸ δωμάτιό του.

Μὲ πῆρε, ἀφοῦ πρῶτα ἔσκυψε ἐκεῖ σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ ξύλινου χαγιατοῦ ποὺ τὴν ἔχει γιὰ κουζίνα, ἀπάνω ἀπὸνα τσουκαλάκι ποὺ ἔβραζε τὸ φαγί της καὶ τὸ γύρισε γιὰ νὰ μὴ κολλήσῃ. Ἔκανα ἔτσι καὶ εἶδα τὸ δωμάτιό του!

Εἶνε ἀπὸ κάτω ἀπὸ μιὰ ταρατσοῦλα, χωμένο πλάϊ σὲ μιὰ πέτρινη σκάλα ποὺ κατεβαίνει σὲ μιὰ μισοστρωμένη αὐλή. Κατεβήκαμε μαζὶ τὰ φαγωμένα στενὰ σκαλάκια· κι' ἐκεῖνη μὲ τὸ ζαρωμένο γεροντικό της χέρι, μοῦδειχνε ποιὸ ἦταν τὸ δωμάτιο ποὺ νοίκιασε ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια ὁ Παπαδιαμάντης γιὰ 3 κὰν γιὰ 5 δραχμὲς τὸ μῆνα! Στὸ τελευταῖο σκαλί, δεξιὰ ὅπως βλέπεις τὴ μιὰ πλευρά του, μὲ κάτι σκαλίσματα βυζαντινά—εὕρημα τοῦ σπιτιοῦ τὸν καιρὸ ποὺ σκάβανε τὰ θεμέλιά του, — ἔχει ἕνα πηγάδι. Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρά του τὸ φωτίζει ἕνα τόσο δά παραθυράκι, ποὺ στὸ σπασμένο τσαμιλίκι του κρέμεται κάποιο κουρτινάκι ἀπὸ δίμυτο σκοῦρο. Μικρουλάκι ὅπως εἶναι καὶ χαμηλό-χαμηλό, ἔχει ὄψη κελλιοῦ. Ἔχει πορτοῦλα δική του! κι' εἶναι τόσο μοναχικό, ὅπως ἤταν κι' ἡ ψυχή του!

— Ὅταν ἤρθε δὲν εἶχε τίποτε... μιὰ βελίντζα ἄγρια σὰν κι' αὐτὲς ποὺ ὑφαίνουν στὰ χωριά, διπλὴ πάνω σὲ δυὸ σανίδες μὲ δυὸ στρίποδα... Τὰ ρουχαλάκια του ποὺ ἀλλαξε... μιὰ καρεκλοῦλα... κι' ἕνα κουτσὸ τραπεζί ποὺ εἶχα καὶ τοῦδωσα νά! Αὐτὸ ποὺ βλέπεις αὐτοῦ στὴ γωνιά...

Κι' ἀπ' τὸ σπασμένο τσαμιλίκι, τράβηξε τὸ σκοῦρο κουρτινάκι, καὶ μοῦδειξε τὸ ἴδιο ἐκεῖνο τραπεζάκι ποὺ εἶχε κι' αὐτός.

— Δὲν εἶχε τίποτ' ἄλλο; τίποτε βιβλία, χαρτιά;

— Οὔτε ἐφημερίδα παιδί μου!

Αἰσθάνθηκα μέσα μου μιὰν ἄγρια θλίψη, κάτι ἀλλόκοτο, κάτι σὰν ἐπανάσταση. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐζωγραφίστηκε μπροστά μου ὁλομιᾶς ἡ ἀσκητικὴ καὶ πένθιμη εἰκόνα τῆς ζώντανη ἡ ἀσκητικὴ καὶ νοσταλγὸς ὅπως ζωῆς του. Ἀναχωρητὴς καὶ νοσταλγὸς ὅπως ἦταν μιᾶς ἄλλης ἀτελεύτητης πνευματικῆς ζωῆς, ἐπεριφρόνησε ὅ,τι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

ἐπιρροὴ τῶν τελευταίων Φαναριωτῶν λογίων (μὲ τὸν τίτλο αὐτὸ ἐννοοῦμε ὄχι μόνο ὅσους κατοικοῦσαν στὸ Φανάρι, ἀλλὰ καὶ γενικὰ ὅσους στὴν Κωνσταντινούπολη ἀκολουθοῦσαν τὴ σχολή των) ἐπάνω στὴ γλῶσσα καὶ τὴ φιλολογικὴ κίνηση πῆρε τὸ πρῶτο δυνατὸ χτύπημα μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ πρώτου κυριολεκτικὰ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ στὴν Πόλη, «Φιλολογικὴ Ἠχώ», στὰ 1895.

Ἕως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὰ σκῆπτρα τῆς λογοτεχνίας κρατοῦσαν οἱ καθαρευολόγοι. Ἡ ἰδιότητα τοῦ κληρικοῦ, τοῦ δασκάλου, τοῦ δημοσιογράφου, ἦταν σφιχτοδεμένη μὲ τὴν ἔννοια τοῦ λογοτέχνη καὶ ποιητὲς λογαριάζόταν οἱ στιχουργοὶ ὕμνων πρὸς τὸ Σουλτάνο, τὸν Πατριάρχη, ἢ τοὺς εὐεργέτες τοῦ γένους.

Μιὰ ματιὰ στὴ γλῶσσα τῶν «Ἰδιόρρυθμων Στιχουργημάτων» τοῦ Ταν̀ταλίδη, ἢ τὴ μετάφραση σὲ ἀρχαιοπρεπέστατη γλῶσσα τῆς Θείας Κωμῳδίας τοῦ Δάντη ἀπὸ τὸ Μουσοῦρο πασσᾶ φανερώνει καθαρὰ τὴ γνώμη τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴ γλῶσσα. Ἂς σημειώσωμε ὅμως παροδικὰ πὼς ἡ μετάφραση ποὺ ἀναφέραμε, μ' ὅλη τὴν ἀκαλαίσθητη γλωσσικὴ της μορφή, εἶναι ἔργο εὐσυνείδητο, προερχόμενο ἀπὸ ἄνθρωπο ποὺ εἶχε σπουδάσει κατάβαθα καὶ γνώριζε πολὺ καλὰ τὸ θαυμάσιο αὐτὸ ποιητικὸ ἀριστούργημα.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ψυχάρη καὶ τῶν ἄλλων δημοτικιστῶν καὶ ἡ ἀναγέννηση τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας μὲ βάση τὴ δημοτικὴ εἶχε τὸν ἀντίκτυπό της καὶ στὴν Κωνσταντινούπολην. Παρουσιάσθηκαν κι' ἐκεῖ οἱ πρῶτοι δπαδοί τῆς δημοτικῆς. Ἡ ἐμφάνισή των, συνοδευομένη κι' ἀπὸ ἀνάλογες φιλολογικὲς ἰδέες, προκάλεσε μεγάλη συγκίνηση καὶ ταραχὴ στοὺς Φαναριώτικους κύκλους.

Ἡ ταραχὴ κορυφώθηκε ὅταν ἀνηγγέλθη καὶ ἡ ἔκδοση περιοδικοῦ μὲ πρόγραμμα καὶ ἡ ἔκδοση περιοδικοῦ μὲ πρόγραμμα νὰ ὑποστηρίζῃ τὶς ἀνατρεπτικὲς αὐτὲς ἰδέες.

Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ποὺ ἄφηκε ἴχνη βαθειὰ στὴν Κωνσταντινουπολίτικη λογοτεχνία, σηστὴν Κωνσταντινουπολίτικη λογοτεχνία, σηστὴν μαθεύοντας δυνατὰ τὸ πέρασμά του, ἦταν ἡ «Φιλολογικὴ Ἠχώ».

Ἐκδότης καὶ ἰδιοχτήτης του ἦταν ὁ Νῖκος Φαληρέας μπέης, ὑπάλληλος στὴν Ὑψηλὴ Πύλη. Ἴσως ἀπορήσει κανείς πῶς, περιοδικὸ ἐμὲ νεωτεριστικὲς καὶ μοντέρνες γιὰ τὴν ἐποχή του ἰδέες τιτλοφορήθηκε συντηρητικά: «Φιλολογικὴ Ἠχώ». Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουν ὅλοι ὅτι στὴν ἐποχὴ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδοὺλ Χαμὴτ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τιτλοφορήσῃ κανεὶς οὔτε τὸ περιοδικό του, οὔτε τὸ ἔργο του κατὰ τὴν ἀρέσκεια του.

Ὁ τίτλος ὑπεβάλλετο στὴ λογοκρισία κι' αὐτὴ τὸν ζύγιαζε, τὸν ἐξέταζε, τὸν μύριζε καὶ μόνο ὅταν τὸν ἔβρισκε τῆς ἀρεσκείας της τὸν ἐπίτρεπε. Ἔτσι ὁ ἀρεστὸς τίτλος στὴ λογοκρισία στάθηκε αὐτός.

Ἔπειτα γιὰ τὴν ἔκδοση περιοδικοῦ χρειαζόταν ἔκδοση Αὐτοκρατορικοῦ Διατάγματος (ἰραδὲς) στὸν ὁποῖο μέσα γραφόταν ὁ τίτλος. Εἶναι λοιπὸν εὔκολο νὰ φανταστῇ κανένας μὲ πόση δυσκολία μποροῦσε νὰ ἐκδοθῇ ἕνας τέτοιος ἰραδὲς καὶ νὰ δοθῇ κατὰ συνέπεια σουλτανικὸ προνόμιο.

Ὁ Νῖκος Φαληρέας μπέης, γιὸς πασσᾶ, ἦταν πρόσωπο ποὺ τὸ ἐμπιστευόταν τότες ἡ Τουρκικὴ κυβέρνηση καὶ γι' αὐτὸ τοῦ δόθηκε ἡ ἄδεια.

Θυμοῦμαι τὴ ζωντανὴ χάρη καὶ τὸ χιοῦμορ τοῦ, ὅταν διηγοῦταν τὴν ἱστορία αὐτοῦ τοῦ τοῦ, ὅταν διηγοῦταν τὴν ἱστορία αὐτοῦ τοῦ διαταγματος. Ὅταν τοῦ ἔφεραν τὸν ἰραδέ, ὁ κομιστὴς ἔσκυψε κι' ἐφίλησε τὴν ποδιὰ τῆς ρεδιγκότας τοῦ μπέη. Ἐκεῖνος τότε χαμήλωσε καὶ ἀκούμπησε τὸ ἔγγραφο στὸ κεφάλι του, σημεῖο ταπείνωσης μπροστὰ σὲ ἱερὸ κι' ἅγιο ἀντικείμενο.

Ὁ κομιστὴς τοῦ διατάγματος πῆρε φιλοδώρημα πέντε χρυσὲς τούρκικες λίρες ἀπὸ τὸ φτωχὸ διευθυντὴ τοῦ μελλοῦμενου λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ.

Ἔτσι ἡ «Φιλολογικὴ Ἠχώ» ἦταν πιὰ ἱδρυμένη. Συντάκτες της ὑπῆρξαν ἡ πρώτη ἐλληνίδα διηγηματογράφος Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου κι' ὁ κ. Γιάννης Γρυπάρης.

Ὁ ποιητὴς ἦταν τότε νέος καὶ μόλις εἶχε δημοσιεύσει μερικὰ του σοννέττα στὴ φιλολογικὴ «Ἑστία» τοῦ κ. Ξενοπούλου.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ περιοδικοῦ ἔγινε δεκτή, στὴν ἀρχὴ μὲ ὑποκριτικὴ ἀταραξία καὶ σιωπὴ σὰν νὰ ἦταν κάτι ἀσήμαντο. Κατόπιν ἄρχισε ἡ καταδρομή.

Τὸ κακὸ ὅμως δὲν ξέσπασε μ' ὅλη τὴν ὁρμή του διαρκῶντας ἡ ἔκδοση τῆς «Φιλολογικῆς Ἠχῶς», ξέσπασε πολὺ ἀργότερα.

Στὸ περιοδικὸ συνεργάστηκαν οἱ καλλίτεροι λογοτέχνες ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Πόλη.

Ἡ Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου δημοσίεψε σειρὰ διηγημάτων, γεμάτων παρατηρητικότητα κι' εὐφυΐα, ὁ Γρυπάρης σοννέττα κι' ἄλλα ποιήματα, ποὺ συνάχθηκαν κατόπι στὸν τόμο του «Σκαραβαῖοι καὶ Τερρακότες», ὁ Νῖκος Φαληρέας μπέης μὲ τὸ ψευδώνυμο Ἀμουριανὸς διηγήματα, τὰ ὁποῖα τραβοῦσαν πάντα τὸ θαυμασμὸ τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη.

Συνεργάστηκαν ἐπίσης ὁ Ψυχάρης, ὁ Φιλήντας, ὁ Πάλλης, ὁ Ἐφταλιώτης, ὁ Ξενόπουλος, ὁ Μαλακάσης κ.λ.π.

Ἐκεῖ πρωτοεμφανίστηκαν καὶ πολλοὶ νέοι Κωνσταντινουπολίτες ποιητὲς καὶ λόγιοι.

Εἶναι περιττὸ νὰ τονισθῇ ὅτι τέτοιου εἴδους περιοδικό, αὐστηρὰ λογοτεχνικὸ καὶ δημοτικιστικὸ ζημία μόνο χρηματικὴ ἦταν δυνατὸ νὰ φέρῃ στοὺς ἐκδότες του.

Συχνὰ συνήντησα τὸ διευθυντή του Νῖκο Φαληρέα μπέη νὰ περνᾷ βιαστικὰ τὴ γέφυρα τοῦ Γαλατᾶ, γιὰ νὰ πάῃ νὰ πληρώσῃ ἀπὸ τὸ μικρὸ μισθό του τὰ τυπωτικὰ τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὸ χαρτὶ στὸ χαρτοπωλεῖο.

Ἔπειτα ἦταν κι' ἄλλο κακό, οἱ μισθοὶ δὲν πληρωνόταν ταχτικὰ ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴ Κυβέρνηση καὶ ὁ δύστυχος διευθυντὴς διάθετε τότε γιὰ τὸ περιοδικό, ἂν τοῦ βρισκόταν, καμμιὰ μικρὴ οἰκονομία.

Ὅταν τὸν συναντοῦσα σὲ τέτοιες περιστάσεις μοῦ ἔσφιγγε γρήγορα τὸ χέρι γιὰ νὰ μ' ἀποχαιρετήσῃ. Βιαζόταν.

Ἐγὼ ἔστρεφα κατόπι τὸ κεφάλι γιὰ νὰ παροκολουθήσω τὴ φευγάλα του.

Ἄνοιγε κολοσσιαῖα βήματα, ἐνῶ οἱ ποδιὲς τῆς ρεδιγκότας του ἀνέμιζαν κι' ἡ φοῦντα τοῦ φεσιοῦ του κουνιόταν στὸν ἀέρα.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ «Φιλολογικὴ Ἠχὼ» συντηρήθηκε ἕνα χρόνο.

Ἡ ἔκδοσή της σημείωσε ἕνα σταθμὸ ὄχι μονάχα στὴν Κωνσταντινουπολίτικη μὰ καὶ σ' ὁλόκληρη τὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία, ἀφοῦ ἔζησε μ' αὐτὴν ἕνα μεγάλο ἑλληνικὸ κέντρο ὅπως ἦταν τότες ἡ Πόλη.

Ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή της χρονολογοῦνται κι' οἱ λογοτεχνικοὶ καὶ γλωσσικοὶ ἀγῶνες ἐκεῖ πέρα, στοὺς ὁποίους πῆρε μέρος κι' ὁ ἴδιος ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ', λησμονῶντας ὅτι δὲν ἦταν δική του δουλειὰ τὰ τέτοια.

Μετὰ ἕνα χρόνο διακοπῆς ἡ «Φιλολογικὴ Ἠχὼ» ἐπανεκδόθηκε ἀπὸ λογίους νέους, τότε, μέσα στοὺς ὁποίους βρέθηκε νὰ εἶναι κι' ὁ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Εἶχε τότε τὸ περιοδικὸ πιὸ ριζικὸ καὶ πιὸ ἀνατρεπτικὸ ἀκόμα πρόγραμμα. Κατὰ δυστυχία βάσταξε λίγο.

Ὅταν εἶδε τὸ φῶς τρίτη φορά, ὁ διευθυντὴς τῆς προσπάθησε συνθηκολογῶντας λίγο μὲ τὸ κοινὸ νὰ τὴν κρατήσῃ.

Ἀπότυχε ὁλότελα.

Ἔκτοτε δὲν μπόρεσε πιὰ νὰ ἐκδοθῇ. Τὸ προνόμιο τῆς ἐκδόσεως παραγράφηκε, κι' ἡ πικρὴ πέτρα τῆς ἀποτυχίας τόσων κόπων, καθὼς κι' ἡ δυσκολία ν' ἀποκτηθῇ καινούργιο προνόμιο, στέρησε γιὰ πολλὰ χρόνια τὴν Πόλη ἀπὸ φιλολογικὸ περιοδικό.

Ἡ ἀνακήρυξή τοῦ τουρκικοῦ συντάγματος διευκόλυνε τὴν ἔκδοση νέων περιοδικῶν, κι' ἄρχισε τότε καινούργια φιλολογικὴ ζωὴ στὴν Πόλη, δυστυχῶς ὅμως γιὰ πολὺ λίγον καιρό.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

πασχίζουνε μὲ χίλια δυὸ μέσα νὰ κερδίσουν. Ἔζησε σύμφωνα μὲ τὴν κλίση του.

Στάθηκε συνεπὴς καὶ δυνατὸς στὴ ζωή του, ὅπως ὑπῆρξε εἰλικρινὴς καὶ ὑπέροχος στὸ ἔργο του. Καμμιὰ φιλολογία. Ἀκουμπησμένος στὴ θρησκεία, ποὺ τοῦ ἦταν καταφύγιο στὰ τόσα ἐρωτήματα ποὺ βασάνισαν τὸ νοῦ του, καὶ στὸν ἁπλὸ λαό, ποὺ τὸν συνέδεαν κοινοὶ πόνοι σὰν ἄνθρωπο ποὺ ἔβγαινε ἀπ' εὐθείας ἀπ' τὰ λαϊκὰ σπλάχνα, ἐζήτησε νὰ κλείσῃ ἐρημικὰ τὸ μοιραῖο κύκλο του ἐδῶ στὸν κόσμο, ὅμοια μὲ τὴ σκιὰ ποὺ σύννεφου ποὺ φεύγει πάνω στὴ γαλανὴ ἀπόμακρη πλαγιὰ ἑνὸς βουνοῦ, ἔχοντας τὸ θάρρος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ τὸν κερδίσῃ, κι' ὄχι τὴν ἱκανότητα νὰ τὸν πουλάῃ ἢ νὰ τὸν ἐπιδεικνύῃ σὰ βιτρίνα στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐπῆρε τὸ σοφὸ δρόμο κι' ἀκολούθησε τὸ μονοπάτι τῆς μοναξιᾶς. Τί τὴν ἤθελε αὐτὸς τὴ θορυβώδικη ζωὴ ποὺ κάνουνε οἱ ἄλλοι, οἱ κοσμικοί; Γίχε μέσα του τὸ Θεό, ἕναν ἰδεώδη κόσμο, γιὰ τὸν ὁποῖον καὶ μονάχα ἐζοῦσε! Ὅσοι ἔχουνε ζήσει κάτι παρόμοιο, αὐτοὶ μονάχα μποροῦνε νὰ ποῦνε τί εἶναι στὸ ἄτομο ποὺ γεννήθηκε γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα τέτοιο κίνημα.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

ΠΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Τί προτείνει ἡ κ. Χατζημιχάλη

Γιὰ τὸ νέο βιβλίο καὶ τὴ δράση τῆς Κας Χατζημιχάλη, ποὺ ὑπῆρξε ἀπὸ τὸ πρῶτο φύλλο πολύτιμη συνεργάτις τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», θὰ γράψωμε πλατειά. Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει τὴ στήλη αὐτὴ εἶναι μερικὰ πολὺ θετικὰ πράγματα ποὺ προτείνει ἡ κ. Χατζημιχάλη στὸ τελευταῖο της αὐτὸ βιβλίο.

Ἡ σημασία τῆς λαϊκῆς τέχνης εἶναι μεγάλη καὶ ἡ μελέτη της βοηθᾶ σημαντικὰ στὴν κατανόηση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχικῆς διαθέσεως ἑνὸς λαοῦ. Δὲν εἶναι ζήτημα ποὺ μπορεῖ ν' ἀπασχολήσῃ ὡρισμένα μόνον ἄτομα, ἀλλὰ εἶναι ἐθνικὴ ὑπόθεση. Ὅπως οἱ παραδόσεις καὶ τὰ τραγοῦδια ἑνὸς λαοῦ φανερώνουν πῶς σκέπτεται αὐτὸς ὁ λαὸς καὶ πῶς ἀντικρύζει τὴ ζωή, ἔτσι καὶ τὰ δημιουργήματα τῆς διακοσμητικῆς τέχνης φέρνουν τὴ σφραγῖδα τῆς ψυχικῆς του ζωῆς καὶ διαθέσεως. Ὅπως ἡ ὕπαρξη κοινῆς ἐθνικῆς γλώσσας δυναμώνει τὴν Ἐθνικὴ συνείδηση, ἔτσι καὶ ἡ κοινὴ αἰσθητικὴ ποὺ θὰ μορφωθῇ ἀπὸ τὴν μεγάλη παρακαταθήκη τῆς λαϊκῆς μας τέχνης θὰ δημιουργήσῃ τὴν αἰσθητικὴ φυσιογνωμία μιᾶς χώρας. Ἀπὸ τὰ αὐθόρμητα δημιουργήματα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης θὰ πηγάσῃ μιὰ ἀνεπτυγμένη καὶ τελειοποιημένη νεοελληνικὴ τέχνη, γιατὶ τἀ δημιουργήματα αὐτὰ βγαίνουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ζεῖ ἕνας λαός καὶ εἶναι ζυμωμένα μὲ τὶς ἰδιότητες καὶ τὸν ὁμαδικὸ χαρακτῆρα του. Καὶ ἕνας λαὸς τότε μόνον προοδεύει, ὅταν προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσῃ κάτι σύμφωνον μὲ τὴν φύσιν του, τὴ ζωή του, τὸ παρελθόν του, ὅταν φροντίζει νὰ μελετᾶ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ στηρίζεται ἐπάνω σ' αὐτόν.

Ὅσο λοιπὸν κι' ἂν ἰδιῶτες οἱ ἄλλες ὀργανώσεις βοηθήσουν τὴν ἀνάπτυξη τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, χρειάζεται παράλληλα τὸ κράτος νὰ λάβῃ τὰ ἀκόλουθα μέτρα ποὺ προτείνει ἡ κ. Χατζημιχάλη.

1) Νὰ ἱδρύσῃ κατὰ τόπους μουσεῖα ποὺ θὰ συγκεντρώνουν καὶ θὰ περισώζουν τὰ μᾶλλον ἀξιόλογα ἀντικείμενα τῆς λαϊκῆς μας τέχνης. Τὰ μουσεῖα αὐτὰ δὲν θὰ ἔχουν σκοπὸ ἀποκλειστικὰ ἐπιστημονικό, ἀλλὰ θ' ἀνταποκρίνωνται καὶ εἰς ἐκπαιδευτικὸ καθῆκον.

2) Νὰ προστατεύσῃ μὲ τὴν ὑποστήριξή του ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τοὺς καλοὺς τεχνίτας καὶ μικροτεχνίτας, ποὺ σήμερα φυτοζωοῦν, γιατὶ αὐτοὶ κατέχουν πολλὰς τεχνικὰς μεθόδους ποὺ μᾶς εἶναι ἄγνωστοι.

3) Νὰ ἱδρύσῃ σοβαρὰ σχολὴ διακοσμητικῶν τεχνῶν στὴν ὁποία θὰ διδάσκεται ἡ ἑλληνικὴ χειροτεχνία καὶ βιοτεχνία, ποὺ βασίζονται στὰ πρότυπα τῆς λαϊκῆς τέχνης.

4) Ν' ἀπαγορευθῇ στὶς ἀγατολικὲς ἐκκλησίες νὰ χρησιμοποιοῦν ἐκκλησιαστικὰ εἴδη ξένης προελεύσεως. Θὰ ἔπρεπε δηλαδὴ νὰ ἐπιβληθῇ νὰ εἶναι Ἑλληνικὰ ἔργα ὅλα τὰ σκεύη, ὀρειχάλκινα, μανουάλια, πολυέλαιοι, εἰκονοστάσια, ἐξαπτέρυγα, φανάρια, δισκοπότηρα, ἀρτοφόρια, ἐπικαλύμματα τῆς ἁγίας τραπέζης, κ. ἄ. Μὲ αὐτὸ τὸ μέσον θὰ ἐδίδετο μιὰ σημαντικὴ ἐνίσχυση στὴν βιοτεχνία.

5) Τέλος νὰ εἰσαγάγῃ τὴ λαϊκὴ τέχνη στὸ σχολεῖον γιὰ νὰ βασισθῇ τὸ γοῦστο τῶν παιδιῶν ἐπάνω στὰ θεμέλια τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς λαϊκῆς μας τέχνης στὰ σχολεῖα ἡ κ. Χατζημιχάλη ἔχει ἀναλυτικὴ σχεδὸν μελέτη καὶ ἔχει ὅσο λίγοι ἀντικρύσει καὶ ἐμβαθύνει στὸ ζήτημα.

Ὅλα ὅσα προτείνει, πλὴν τῆς ἱδρύσεως σχολῆς διακοσμητικῶν τεχνῶν, ποὺ μποροῦμε πιὰ νὰ ποῦμε πῶς ὑπάρχει μετὰ τὴν ἵδρυση τῆς Σιβιτανιδείου, εἶναι μέτρα ἀπαραίτητα, σοφά, ποὺ δίχως καμμιὰ ἀναβολὴ πρέπει νὰ λάβῃ τὸ Κράτος.

Γιὰ τὴ μελέτη τῆς ζωῆς τοῦ Παπαδιαμάντη

Οἱ ἀναγνῶστες μας θὰ παρετήρησαν ὅτι ἀπὸ πολὺ καιρὸ τὸ περιοδικὸ ἐπίμονα καὶ συστηματικὰ συλλέγει ὑλικὸ γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀκόμη γνωρίζουν ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη του γιὰ τὸν μοναδικὸν αὐτὸν πνευματικὸν ἄνθρωπο καὶ πόσο σημαντικὸ θεωρεῖ τὸ ἔργο του γιὰ τὴ πνευματική μας ζωή. Τώρα τελευταίως, χάρις στὶς ἐνέργειές μας, πολλοὶ λόγιοι καταπιάσθηκαν μὲ τὴ συλλογὴ τοῦ πολύτιμου αὐτοῦ ὑλικοῦ. Σὲ προηγούμενα φύλλα ὁ κ. Γιαλούρης μᾶς πληροφόρησε γιὰ δυὸ ἄγνωστα μνημόσυνα τοῦ Παπαδιαμάντη ποὺ ὀργάνωσαν οἱ φιλολογικοὶ κύκλοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ κ. Δρίβας γιὰ μιὰ χαριτωμένη καὶ πολὺ χαρακτηριστικὴ σκηνὴ στὴ Δεξαμενὴ καὶ στὸ σημερινὸ τεῦχος γιὰ τὸ σπίτι τῆς κυρὰ Μαρουδιᾶς στὸ ὁποῖο ἔμενε, καὶ ποὺ τόσο ὄμορφα ἐσχεδίασε ὁ ζωγράφος Σ. Βασιλείου. Ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς ζωῆς του εἶναι σημαντικώτατα στοιχεῖα προωρισμένα νὰ βοηθήσουν πολὺ ὅποιον καταπιαστεῖ συστηματικὰ νὰ μελετήσῃ αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ ἔργο του. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ θὰ ἐξακολουθήσωμε νὰ δημοσιεύωμε τὶς πολύτιμες αὐτὲς συμβολὲς — ὁπόταν ὑπάρχουν — μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς μὲ τὸν καιρὸ τὸ ὑλικὸ θὰ εἶναι πλούσιο καὶ διαφωτιστικό.

Δὲν πρέπει νὰ μισμονοῦμε

Ὁ κ. Λύχνος μὲ τὴν «Πειθαρχία» του ἐπιχειρεῖ νὰ κάμῃ εἰς τὴν πολιτικὴ ὅ,τι ἔκαμαν τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» εἰς τὴν περιοχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Πόσες φορὲς ἐγράψαμε γιὰ τοὺς τριβόλους ποὺ ἐμποδίζουν τὴ σπορὰ στὴν ἄμπελο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, καὶ πόσους ἀγῶνες σκληροὺς ἔχομε νὰ ἐπιδείξωμε στὸ διάστημα μιᾶς τριετίας ἐναντίον τῶν κίβδηλων πνευματικῶν νομισμάτων, ποὺ μὲ τόση ἄνεση κυκλοφοροῦσαν. Μεγαλόσχημοι ποιητές, συγγραφεῖς, σκηνοθέτες, πολιτικοί ἔνοιωσαν πολλὲς φορὲς τὸν σκληρὸ ἔλεγχο αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ. Ὅλοι γνωρίζουν πόσο ἐπικίνδυνοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες καὶ μποροῦμε νὰ ἐπιδείξωμε ἄπειρα γράμματα σοβαρῶν ἀλλ' ἀτολμων ἀνθρώπων ποὺ μᾶς συνεβούλευσαν ν' ἀφήσωμε κατὰ μέρος τὴ σκληρὴ πολεμική, ἰδιαίτατα ἐναντίον τῶν φιρμῶν. Καὶ ὅμως ποτὲ δὲν ὑπεχωρήσαμε καὶ ὁ χρόνος, ὁ μεγαλύτερος καὶ δικαιότερος κριτὴς ὅλων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων, δικαιώνει κάθε μέρα τὶς ἀπόψεις αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ξεγυμνώνει τὰ κίβδηλα νομίσματα. Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πολὺ γνωστὰ δοκιμάσαμε μιὰ κατάπληξη, ὅταν διαβάσαμε στὴν «Πειθαρχία» ἕνα γράμμα τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀ. Ἀδαμαντίου, ἀνθρώπου ποὺ γνωρίζει πολὺ καλὰ τοὺς ἀγώνας τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων», νὰ γράφῃ περὶ μιᾶς σταυροφορίας, ποὺ φαίνεται πὼς τώρα τὴν βλέπει ν' ἀρχίζῃ, ἐνῶ ἔχει ἀρχίσει πρὸ τριετίας, καὶ ὁ κ. Λύχνος ἔρχεται νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ μέτωπον αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνος, ἐλέγχων καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας. Ὁ κ. Καθηγητὴς δὲν πρέπει τόσο εὔκολα νὰ λησμονῇ ἀγῶνας ποὺ γνωρίζει πολὺ καλὰ πῶς ἄρχισαν καὶ πῶς συνεχίζονται.

Ὁ Ὁμιλῶν Κινηματογράφος

Ὁ «Ὁμιλῶν κινηματογράφος» εἶναι δίχως ἄλλο μία σοβαρὰ κατάκτηση τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἴμεθα διατεθειμένοι οὔτε νὰ ταραχθοῦμε γι' αὐτὸ ἀπὸ φόβο μήπως ὁ κινηματογράφος γίνει ὁ τάφος τοῦ θεάτρου, οὔτε νὰ συμμερισθοῦμε τὴ γνώμη ὅσων μὲ περιφρόνηση ἀντικρύζουν τὸ ζήτημα τοῦ κινηματογράφου. Τίποτε ἀπὸ τὰ δύο. Ὑπάρχει βέβαια ἕνα θέατρο ποὺ ἔχει ἀπολύτως δίκιο νὰ φοβᾶται τὸν τελειοποιημένο κινηματογράφο. Καὶ τὸ θέατρο αὐτὸ εἶναι ἡ ἐπιθεώρηση καὶ τὸ ἐλαφρὸ ἔργο, ποὺ δὲν ἔχουν καμιὰ ἀπολύτως καλλιτεχνικὴ ἀξία. Ὁ ποιητής, ὁ πραγματικός, δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ καμμιὰ μηχανικὴ κατάκτηση, γιατὶ τὰ ὅπλα του δὲν εἶναι εὔκολο νὰ κατασκευασθοῦν καὶ νὰ γίνουν χρήσιμα στὰ χέρια ὁποιουδήποτε ἄλλου. Ὁ ποιητὴς λοιπὸν θὰ μένῃ καὶ θὰ ξεχωρίζῃ πρῶτος ἀνάμεσα σὲ ὅλα κι' ἀκλόνητος ἀπὸ κάθε μεριά. Τὴ στιγμὴ λοιπὸν ποὺ ἡ ἀληθινὴ τέχνη, ποὺ ὁ ποιητής, δὲν ἔχουν τίποτε νὰ πάθουν ἀπὸ μιὰ μηχανικὴ κατάκτηση, κανένας σοβαρὰ δὲν νοιάζεται γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἐλαφροῦ θεάτρου. Ὅσο γιὰ τὸν κινηματογράφο, αὐτὸς ἔχει μὲ τὶς νεώτερες τελειοποιήσεις νὰ παίξῃ ἕναν σημαντικὸ ρόλο στὴ ζωή μας. Πολλὰ ὡραῖα πράγματα ποὺ ἔσβυναν μὲ τὸν ἄνθρωπο ὁ κινηματογράφος θὰ τὰ διατηρῇ. Ἔτσι θ' ἀκοῦμε ἕνα καλὸ τραγοῦδι ὅπου δήποτε κι' ἂν εἴμαστε, κι' ὁσαδήποτε χρόνια κι' ἂν πέρασαν θὰ μπορῇ ἕνας πολιτικὸς νὰ μιλᾷ σὲ χιλιάδες αἴθουσες ταὐτοχρόνως· ἡ φωνὴ καὶ τὸ παίξιμο τοῦ Σαλιάπιν δὲν θὰ σβύσουν μὲ τὸ θάνατό του καὶ ποιὸς ξέρει μὲ νεώτερες τελειοποιήσεις τί σημαντικὲς ὑπηρεσίες μπορεῖ νὰ προσφέρῃ ὁ ὁμιλῶν κινηματογράφος. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο λοιπὸν ἡ ἐμφάνισή του ἀξίζει νὰ χαιρετισθῇ ὡς μία ὡραία κατάκτηση ποὺ ἔκαμε ὁ ἄνθρωπος, κατάκτηση προωρισμένη νὰ τὸν ὑπηρετίσῃ σημαντικά.

Οἱ προλετάριοι συγγραφεῖς

Τὸ ἄρθρο τῆς κ. Ἑλένης Ἰσβόλσκυ γιὰ τὴν μεταπολεμικὴ προλεταριακὴ φιλολογία, ποὺ ἐδημοσιεύσαμε στὴ στήλη τῆς ξένης πνευματικῆς ζωῆς τοῦ περασμένου φύλλου, εἶναι μιὰ ἐργασία ποὺ τὴν χαρακτηρίζει βαθειὰ παρατήρηση καὶ ἀπόλυτη ἀντικειμενικότητα. Ἂν καὶ ἡ κ. Ἰσβόλσκυ δὲν ἔχει καμιὰ σχεδὸν πνευματικὴ συγγένεια μὲ τὴ Μαρξιστικὴ νοοτροπία, κατορθώνει στὶς κριτικές της νὰ μὴν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὶς προσωπικές της προτιμήσεις, ἀλλὰ νὰ βλέπῃ ἀντικειμενικὰ καὶ νὰ κρίνῃ τὸ κάθε τι μέσα στὴ δική του ἀτμόσφαιρα καὶ μὲ τὰ δικά του στοιχεῖα. Κατορθώνει ν' ἀνακαλύπτῃ τὶς ἀρετές, ἐκεῖ ποὺ ἕνας φανατικὸς δὲν θὰ ἔβλεπε παρὰ ψεγάδια κάθε λογῆς καὶ κατορθώνει νὰ δείχνει στὸν ἀναγνώστη της τί πολύτιμο ἔχει νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ κάθε προσπάθεια καὶ κάθε ἐκδήλωση.

Γι' αὐτὸν τὸ λόγο τὰ ἄρθρα της, οἱ μελέτες της, διαβάστηκαν πάντοτε μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὸν πνευματικὸ κόσμο ἀνεξαρτήτως ἰδεῶν καὶ τάσεων καὶ ἐθεωρήθηκαν συμβολὲς πολύτιμες γιὰ τὴν κατανόηση πολλῶν ἔργων καὶ κινημάτων.

Τὸ τελευταῖο της ἄρθρο ποὺ ἐδημοσιεύσαμε, γιὰ τοὺς προλεταρίους συγγραφεῖς, δίνει μιὰ πλήρη ἰδέα τῶν πιὸ χαρακτηριστικῶν ἐκδηλώσεων τῆς συγχρόνου ρωσσικῆς λογοτεχνίας καὶ μᾶς παρουσιάζει τρεῖς νέους συγγραφεῖς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας, ὁ Φαντέϊεφ, εἶναι λογοτέχνης μὲ ἰσχυρὸ ταλέντο καὶ ἄνθρωπος μὲ πλούσιο ψυχικὸ περιεχόμενο.

Ἐλπίζομε καὶ στὸ μέλλον νὰ δώσωμε καὶ ἄλλα παρόμοια ὄρθρα τῆς Ἰσβόλσκυ ἢ καὶ ἄλλων ποὺ νὰ πληροφοροῦν τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη τόσο ἄρτια γιὰ τὴν ξένη πνευματικὴ ζωή.

Ἡ σχολὴ καλῶν τεχνῶν

Γιὰ τὴ σχολὴ καλῶν τεχνῶν γίνονται συζητήσεις στὶς ὁποῖες δὲν λείπει ἡ ὑπερβολή. Πρόκειται γιὰ τὴ θέση τοῦ διευθυντοῦ ποὺ διεκδικοῦν ὄχι λίγοι. Ρωτοῦμε λοιπὸν ἐμεῖς ἂν εἶναι ἀνάγκη ἡ σχολὴ νὰ ἔχῃ καὶ ἰδιαίτερο διευθυντή. Ἢ μήπως ἡ δουλειὰ θὰ γινόταν ἡ ἴδια ἂν ἡ σχολὴ ὑπήγετο στὴ γενικὴ διεύθυνση τοῦ πολυτεχνείου, καὶ ἴσως καλλίτερη, ἀφοῦ θὰ ἔλειπεν ἔτσι ἡ ἀφορμὴ τόσων ἀσκόπων συζητήσεων καὶ προστριβῶν; Ρίχνομε ἁπλῶς τὴν ἰδέα. Οἱ πιὸ μεμυημένοι ἂς ἀπαντήσουν.

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΔΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν πρώτη σελίδα)

της, συμβολίζει λαμπρὰ καὶ προεισάγει εὐγλωττότερα ἀπὸ τὸν πρόλογον τοῦ Γαβριηλίδου, γραμμένον πρὸ τριακοντακετίας περίπου, μὲ ὅλας τὰς προσιδιαζούσας εἰς τὸν κορυφαῖον ἐκεῖνον ὑπερβολάς.

Γεννηθεὶς ἐν μέσῳ θεοσεβοῦς περιβάλλοντος καί ἐμποτισθεὶς τὰ νάματα ἑλληνοχριστιανικῆς ἀγωγῆς, ἀπέκτησε πραότητα καὶ «μέτρον ἐν παντί», ἀρετὰς σπανίως πλέον συναντωμένας. Εἰς ταύτας καὶ ὀφείλει ὅτι ἐκ τοῦ ἔργου του ἐπιζῇ τῆς ἐποχῆς του καὶ μετὰ τόσον πολυτίμου ἀνακουφίσεως ἀναγιγώσκεται σήμερον.

Οἱ ἄνθρωποί του: ταπεινοί, καρτερικοί, ἐλπίζοντες. Ἡ ζωή των τρικυμία, αὐτοὶ γαλήνη! Ὄχι διότι δὲν αἰσθάνονται—τοὐναντίον· ἔχουν ἐξαιρετικὴν ὅλως αἰσθαντικότητα καὶ παρατηρητικότητα ὀξείαν. Ἀλλὰ δὲν ἀντιδροῦν παθητικά, ὡς νὰ γνωρίζουν ὅτι *χαρὰ εἶναι ὁ πόνος ποὺ πονοῦν*, πόνος διακεχυμένος εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν - ἀπειλὴ τρικυμίας, *ὑποψία* ἀντιξόων ἀνέμων. Διότι ἡ φύσις γύρω των εἶναι μάγος, ἀλλ' ἡ βιοπάλη σκληρά, ἡ κίνησις ὑποτυπώδης, ἡ ζωὴ μαρασμώδης εἰς τὴν εὐθαλῆ νῆσον. Δρᾶσις μηδὲν ἢ σχεδόν. Οἱ πόθοι - ὦ διόλου μεγάλοι καὶ δυσεκπλήρωτοι - μένουν ἐντούτοις πόθοι ὀρφανοί καὶ πενθηφοροῦν. Ἡ ἀναμονὴ μιᾶς λύσεως, ἡ ὁποία εἶναι πάντοτε ἕνα ταξεῖδι μὲ πανιὰ πρὸς τὴν ζωὴν ἢ τὸν θάνατον, συνέχει ὅλων τὰς ψυχάς. Συνήθως καὶ τὸ κοινὸν ταξεῖδι καὶ αὐτὸς ἀργεῖ· ἀλλὰ καὶ ὅταν γίνῃ, οἱ ταξειδιῶται εὑρίσκονται ἐρριμένοι εἰς ἀφιλόξενον ἀκτήν, ἢ *μικρὰν* καὶ πολύτυρβον πόλιν, νοσταλγοῦντες τὸν πάγκαλον αἰγιαλὸν τῆς Σκιάθου καὶ ἀναπολοῦντες τὰς ἡδείας στιγμὰς τῆς ἐλπιδοφόρου ἀναμονῆς των.

Εἶναι λοιπὸν κατὰ ἴδιον ὅλως τρόπον εἰδυλλιακὸς ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων του, μὲ τὴν φύσιν - τὴν ἀκατέργαστον, πρωτεϊκὴν καὶ ἀδάμαστον φύσιν. Ἡ κίνησις, ἡ ἀντάρτις καὶ προμηθεϊκὴ κίνησις, προβάλλει ὡς βλασφημία, ὡς ἀσχημία. Πόσον χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κατὰ τοῦ ἀτμοῦ ἀγανάκτησις τοῦ συγγραφέως. «*Μὲ τὸν ἀτμόν*, γράφει, *εἶναι νόθος ὁ πλοῦς. Τὸ γνήσιον, τὸ ἀληθινόν, τὸ καθ' αὑτὸ ταξεῖδι εἶναι μὲ τὰ πανιά. Προφέρεις μόνον τὴν δροσερὰν λέξιν, καὶ αὖραι, μυρίζουσαι ὡς τὰ κρίνα, τοῦ πόντου τὰ μυροβόλα φύκη, πλημμυρίζουν τὴν καρδίαν σου*». Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ παθολογικῶς ἐκλεπτυσμέναι αἰσθήσεις τῶν συγχρόνων ἀποστέργουσιν ὡς βαρυόσμους τὰς συνθέσεις τοῦ ἡλιοτροπίου καὶ μόλις πως, ἀνέχονται τὰ ἐξιδανικευμένα ἀρωματικὰ συνθέματα τοῦ Ἀβενέλ, τοῦ Ὀρτὺς καὶ τοῦ Οὐμπιγκάν, ὁ συγγραφεὺς ὑμνεῖ τὸν ἡδύοσμον! Καὶ ἐνῶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι εἰς τὸ περιθώριον μημουαπτικῆς μελέτης τοῦ Ρομπὲρ ντὲ λα Σιζεράν σημειοῦμεν τὰς παρατηρήσεις μας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς τῶν πτυχώσεων, Σταυρῆς ὁ Ξυλοπόδαρος, ὁ Θαυματουργός τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν, μὲ τὴν ὡς ραβδίον πλήττουσαν, τὰκ - τάκ, ξυλίνην φιλοσοφίαν του, προσβλέπει μὲ ἄφατον ἀηδίαν τὴν κατηραμένην πόλιν ὅπου «*τὸ ἀρτιπαγὲς ἐμπόριον τῶν γυναικείων πίλων προβαίνει εἰς θαμβωτικὴν προκοπὴν καὶ τὰ ἀθύρματα καὶ τὰ ψεύδη τιμῶνται πολὺ ἀκριβώτερα ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σταθερότατα*»... Ὀρθῶς ἄρα ὁ Χρονογράφος, τὸν ὁποῖον ἤκουσεν αὐτὸς νὰ ἑρμηνεύουν, προεῖπεν ὅσα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἐπαληθεύουν ἀληθῶς κατὰ κεραίαν. Καὶ ὁ Χρονογράφος ἔλεγεν ὅτι «*στὴν Ἀθήνα θάρθοῦν ἀκρίβειαις μεγάλαις, θάρθουν δυστυχίαις, θάρθῇ πεῖνα καὶ κακὴ ἀσθένεια. Θάρθοῦν ἀπὸ τὴν Πόλι καὶ ἀπὸ τὴν Λόντρα οἱ ὁμογενεῖς, Θὰ χαθοῦν τὰ ὑπέρπυρα, δηλαδή, ἡ λίρες, καὶ θὰ φορτωθῇ ὁ κόσμος πτυκτά, δηλαδὴ μετοχὰς καὶ χρεώγραφα...*» Καὶ εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν λόγων τοῦ κακοῦ μάντεως, ὁ μπάρμπα - Σταυρῆς τῶν Σεπολίων ἐκτύπα μὲ κρότον εἰς τὴν γῆν τὸν ξύλινον πόδα του καί, τὰκ - τάκ, ἀνελάμβανε τὴν ἐπίπονον ὁδοιπορείαν του πρὸς τὸ τέρμα ἑνὸς δρόμου, τὸν ὁποῖον δὲν θὰ διαβῶμεν ποτὲ πλέον.

ΗΡ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Ἀπόψε τὸ φεγγάρι σου ἐνοστάλγησα,
ποὺ σκάει τὴν ὥρα αὐτὴ γλυκειά μου Ἀθήνα
καὶ τ' ἄστρα σου ψηλὰ στὸ καταγάλαζο
πάνω ἀπ' τὰ γιούλια, πάνω ἀπὸ τὰ κρίνα.

***

Τὸ Κολωνὸ Θυμᾶμαι, τὴν Ἀκρόπολη
μὲ τὴ μοσκοβολιά τους τὴν περίσσια,
τὸ τραῖνο ποὺ κατέβαινα στὸ Φάληρο
κι' ἀνέβαινα μετὰ γιὰ τὰ Πατήσια.

***

Τοὺς περιπάτους πέρα πρὸς τὸ Ζάππειο
μὲ τὴν ἀγαπητή μου παρεΐτσα
κι' ἄχ! τὶς κουβέντες ποὺ συχνὰ πετούσαμε
πειράζοντας στὸ δρόμο τὰ κορίτσα

***

Τὴ βιβλικὴ ἀγωνία, τὴν ἀπόγνωση
καί κάπου κάπου ἀκόμα καὶ τὴν πεῖνα,
τὰ γλέντια στὴν ταβέρνα κουτσοπίνοντας
τ' ἀπόβραδο τὴν ἔξοχη ρετσίνα

***

Ὕστερα κάποιες ὧρες, κάτι γράμματα
σκόρπια μὲς στὸ μπαοῦλο μου ἀρημένα
καὶ κάρτες προσφιλῶν ἀγαπημένων μας
καὶ ρόδα στὰ βιβλία μου μαραμένα.

***

Καὶ τὴ φοιτητικὴ τὴν ἔρμη κάμαρη
μὲ τὴ γειτονοποῦλα τὴ Μαρίκα
τοὺς ὅρκους μέσ' στὴ μέθη, μέσ' στὰ στόματα
ποὺ φεύγοντας Ἀθήνα μου τ' ἀφῆκα

***

Κι' ἄχ! Τώρα ἐδῶ μακρυά σου παίζω ὡς γέροντας
τῶν ἀνάμνήσεων τὸ κομπολόϊ
κι' εἶναι βαρειὲς οἱ χάντρες του στὰ χέρια μου
κι' εἶναι τὸ χτύπημά τους μοιρολόϊ . . .

ΘΩΜΑΣ ΛΑΛΑΠΑΝΟΣ

Ο ΧΤΙΚΙΑΣΜΕΝΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ὅπως τ' ἀστροπελέκι πέφτει στὴν ὀξὰ καὶ τὴν καίει, ἔτσι καὶ δαύτονε ἡ ἄτιμη ἀρρώστεια τὸν ἔκαψε καὶ τοῦ ρήμαξε τὴ ζωή... Σωστὴ σπετσαρία τὸ σπίτι του. Τὰ γιατροσόφια πάαιναν κι' ἐρχόντουσαν. Κάθε λογῆς ἅγιος στόλιξε τὴν κάμερή του, κι' ἀσημόκουπα καντήλια — καθένα καὶ μὲ δικό του χρῶμα — καίγανε ἀπ' τόνα ἴσαμε τἄλλο τὸ πρωΐ, καὶ τὰ λιβανιστήρια μὲ τὰ σκαλιστὰ τ' ἀστέρια, καὶ τὸν ὁλόρθο στὴ μέση τους χρυσαφένιο Σταυρό, ἀναμμένα κάθε στιγμή, σκόρπαγαν ἀκατάπαφτα μυρουδιὲς ἀπ' τὸ μοσχολίβανο ποὺ τὸ προμήθεψε ἀπ' τὸν «Ἅγιο Τάφο», ὅπως ἔλεε, ὁ Καλόγερος ποὺ πέρασε τὶς ἄλλες ἀπ' τὸ χωριὸ γιὰ «Ζήτα» καὶ πούλαε κι' ὅλας κονισματάκια, ζουγραφισμένες Παναγῖτσες, λιβάνι ντόπιο, καὶ λιβάνι ἁγιονορείτικο, ἀπ' τὴ Ναζαρὲτ κι' ἀπ' τὰ Γεροσόλυμα... καὶ ποῦ καὶ ποῦ, κρυφὰ καὶ σὲ μπιστεμένα πρόσωπα, ξεχώριζε κι' ἔδινε μιὰ νυχιὰ ἀπ' τὸ Τίμιο ξῦλο, ποὺ δῶ καὶ χιλιάδες χρόνια οἱ ἄνομοι ἀπανωθέ του κάρφωσαν σταυρωτὰ τὸν Κύριό τους, τὸ Δάσκαλο καὶ τὸ Σωτῆρα... Ὁ ἄρρωστος τ' ἀκριβοπλέρωσε, τοῦ δόθηκε μιὰ σκλήθρα, τὴν ἔχωσε κατάσαρκά του καὶ πρόσμενε τὴν ἀπολύτρωση!.. Γιατρὸς δὲν πάτησε τὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ του, κι' οὔτ' ἄφινε ποτὲς νὰν τοῦ μιλήσουνε γιὰ δαύτους. «Τσαρλατάνοι... Κομπογιαννῖτες... ἄς τους νὰ πᾶ νὰ χαθοῦν... Νὰ γιατροί... νὰ γιατροσόφια...» Ἔτσι ἔλεε κάθε τόσο, δείχνοντας μὲ τὸ κοκκαλιάρικο χέρι του τὰ κονίσματα καὶ τὰ καντήλια τους!...

Ὡς τόσο ποιὸς δὲ θυμᾶται τὴ γρηὰ Λουπλέραινα — χρόνια. κ' ἴσαμε τὶς τελευταῖες της στιγμές, κλησάρισσα—καὶ τὸ γυιό της τὸ Χαραλάμπη, ποὺ τοῦ σηκωθήκανε τὰ μυαλὰ καὶ τὸσκασε γιὰ τὴν Ἀμέρικα καὶ τὴν ἄφισε σύξυλη καὶ πανέρημη μὲς τοὺς δρόμους, κι' ἀπάνου στὸ χρόνο τὴ βρήκανε ξυλιασμένη στὴν καμεροῦλα της ἀπ' τὸν καῦμὸ π' ἀποχωρίστηκε τὸ μονάκριβό της.

Ὁ γυιός της ὁ Χαραλάμπης ἕνα, δυό, τρία χρόνια... Εἶχε δὲν εἶχε, φασοῦλι τὸ φασοῦλι, ὅπως λέει κι' ἡ παροιμία, σήμερα λίγα δολλάρια, αὔριο διπλά, μεθαύριο τρίπλα... σκάρωσε τὸ πρῶτο μαγαζί... πάρα πέρα τὸ μεγάλωσε, «τοὔδωσ' ἀέρα»... κι' ἀπάνου στὰ πέντε χρόνια νά σου τον ἐργοστασιάρχης, νοικοκύρης ἀτράνταχτος, τρανὸς καὶ μεγάλος ἀφέντης, μὲ τὰ οὖλα του, μὲ τὰ μαλαματικά του καὶ τὰ χρυσάφια του, μὲ τὶς καδένες του καὶ τὰ δαχτυλίδια του, π' ἀρμάθιασε μὲ σωρὸ ἀπὸ δαῦτα τὰ δάχτυλά του.

Καὶ ποιὸς δὲν τὸν ἤξερε;

Αὐτὸς δὲν ἤτανε ποῦφκιασε τὸν κουμπὲ τῆς ἐκκλησιᾶς, δὲν ἔστησε ἀψηλὸ τὸ καμπαναριό, κι' ἡ καινούργια κιμπάνα—δυὸ δὲν τὴν ἀγκάλιαζαν—σὰ χτύπαε, δὲ φάνταζε πὼς χτύπαγαν εἴκοσι μαζί, κι' ἀκουγόντανε δυὸ ὧρες πέρα, κι' ὁ ἀντίλαλος σκορπιζόντανε στὰ κατάραχα καὶ στὶς ἀψηλὲς κορφὲς τῶν βουνῶν, λὲς κι' ἔφτανε στὰ μεσούρανα;... Αὐτὸς δὲν τοὺς ἔστησε στὴν πλατέα τὸ «Ἡρῶο» π' ἀνάγραφε μὲ σκαλιστὰ γράμματα —περασμένα καὶ μὲ χρυσάφι— ὅσους ἔφαε αὐτὸ τὸ λυσσασμένο θεριὸ ποὺ τὸ κράζουν Πόλεμο π' ἀντιμάχεται μὲ τὴν Ἀγάπη, καὶ πετσοκόβει τὴ νειότη, σκορπῶντας ὁλοῦθε τὴ φρίκη καὶ τὴ σαπίλα, τὴ φωτιὰ καὶ τὸ θάνατο, κατανταίνοντας τὸν ἄνθρωπο (εἰκόνα κι' ὁμοίωμα...) νὰ τρώῃ τὸν ἄλλον ἄνθρωπο μὲ τὸ «ἐν τούτῳ νίκα» καὶ τὰ ρέστα;... κι' ἀκόμα δὲν τοὺς ἔβαλε ὁλόδεξα στὴν ἐκκλησιά — στὸν Ἁϊθανάση— τὸ Ρολόϊ ποὺ χτύπαε τὶς ὧρες, τὰ κάρτα, καὶ τὶς μισές, κι' ἐδειχνε ὡς καὶ τὰ λεφτὰ μὲ τὸ μακρὺ μαῦρο δείχτη ποὺ φάνταζε στὸ κάτασπρο τέμπο τοῦ Ρολογιοῦ σὰ μιὰ θεώρατη καὶ μεγαλόπρεπη μύτη πελεκάνου... καὶ δὲν ἀρραβωνιάστηκε ἐπιδειχτικὰ τὴ Βγένα τὴ φτωχοπούλα, γιὰ νὰ δοῦν κ' οἱ χωριανοὶ πὼς στὴν Ἀμέρικα ἔμαθε τὸ καλό, ἀκόμα καὶ τὴν ἀλληλοβοήθεια, τὴν ἅγια τὴν Καλωσύνη, ποὺ φτάνει κι' ὡς τὴν ἀπέραντη σχώρεση τοῦ πιὸ ἀπαίσιου φονηᾶ σου, κι' ὡς τὴν ἄφθαστη ἀγκαλιὰ τοῦ εὐγενικώτερου ἀλτρουϊσμοῦ...

Χαρὲς καὶ τραγούδια γιὰ τ' ἀρραβωνιάσματα στὸ σπίτι τῆς Βγένας... Ποιὸς θὰ βρισκώντανε νὰ πῇ πὼς δὲν ἤτανε ὄμορφη Βγένα μὲ τὰ ζουγραφιστὰ τὰ ματό; ἡ Βγένα μὲ τὰ ζουγραφιστὰ τὰ φρύδια, μὲ κεῖνα κλαδα, τὰ γραμμένα τὰ φρύδια, μὲ κεῖνα τ' ἀμυγδαλωτά της τὰ μάτια ποὺ σφάζανε κόσμο καὶ ντουνιά... Οὖλα της, οὖλα της, μιὰ ζουγραφιὰ καὶ ἕνα τέλειο. Μὴ δὲ γύριζε γιὰ δαύτηνε ἀπ' τόνα ἴσαμε τ' ἄλλο πρωΐ ὁ Μίλτος, ὁ γυιὸς τοῦ παπᾶ - Στέλιου, πάνου στὰ βουνὰ σὰν τρελλός, καὶ μὴ δὲν τὸν βλέπανε κάθε τόσο τὶς ἄγριες νύχτες ν' ἀνεμίζῃ ὁ ματνιασμένος ἄφρας τὰ μακρυά του μαλλιά, κάτου στὴ θάλασσα, σκεφτικὸ κι' ἄλαλο νὰ θωρῇ μελάγχολα καὶ μὲ τὴν καρδιὰ βαρυοθλιμμένη, πέρα τὰ μακρυνὰ κι' ἀτέλειωτα κανάλια;... καὶ μὴ κ' ἡ ἴδια ἡ Βγένα δὲν ξετίμησε τὴ μεγάλη ἀγάπη τοῦ Μίλτου, κι' ὡς τὰ χτὲς ἀκόμα παίζανε μαζὶ μὲ τὰ καλίκια τῆς ἀκρογιαλιᾶς, καὶ κυνηγάγανε πέρα στοὺς πράσινους κάμπους τὶς πεταλοῦδες μὲ φωνὲς καὶ χάχανα, καὶ γύριζαν στὸ χωριὸ τὶς ἡλιόλουστες μέρες κρατῶντας κατακόκκινες — σὰν αἷμα κόκκινες — παπαροῦνες;... καὶ μὴ μιὰν ἀπριλιάτικη νύχτα μὲ μόνο μάρτυρα τ' ὁλόγιομο φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια τὰ φωτεινά, δὲ βρεθήκανε νωμένα τὰ χείλεια τους σ' ἕν' ἀτέλειωτο φιλὶ ποὺ τοὺς ἔδεσε μιὰ γιὰ πάντα τὶς καρδιές;

... Κεῖνη τὴ μέρα πρόσμεναν οὖλοι τους στὴν ἀκρογιαλιὰ τὸ βαπόρι ποὺ θἄφερνε τὸ Δωρητὴ καὶ τὸν καλόβολο Ἀφέντη ἀπ' τὸ μακρυνὸ ταξεῖδι κι' ἀπ' τὴν Ἀμέρικα, ποὺ πᾶνε δοῦλοι καὶ ξωμάχοι κι' ἔρχονται πάλε μὲ τὶς τσέπες φουσκωμένες μάλαμα καὶ χρυσάφι... Ὁ πάρεδρος τόπε καὶ τὸ ξανάπε... «Ἡ ὑπουδοῦχη νὰ γίν' κατὰ πῶς πρέπ'...» κι' ἔτσι κανένας δὲν ἤτανε ποὺ νὰ μὴ βρισκώντανε κάτου στὴ θάλασσα ποὺ τὸ πλεούμενο θὰ ξεμπαρκάριζε τὸ Χαραλάμπη τὸ Δούπλερη... Μονάχα ἡ Βγένα ἡ ἀρρεβωνιαστική του κλειδώθηκε στὴν κάμερή της, καὶ μόν' ὁ Μίλτος ὁ γυιὸς τοῦ παπᾶ Στέλλιου ψηλὰ στὸ βουνό, στὸ Τρίκορφο, στὸ κλησσάκι τοῦ Προφήτη Λιά, ἔκλαιε καὶ παρακάλαε συντρίμια τὸ καράβι νὰ γινώντανε...

... Σὰν ἔφτασε καὶ πάτησε πόδι στὸ χωριό, ὁ Πάρεδρος τοῦβγαλε λόγο, τὰ παιδιὰ φώναξαν «Ζήτω» κι' ἡ καμπάνα — ποῦχε καὶ τ' ὄνομά του χαραμένο—σκόρπισε τοὺς δυνατοὺς της ἤχους χαρούμενα γιὰ τὸν ἀφέντη της.

Δὲν ἤτανε σὰν τὴν πρώτη φορὰ ποὺ ξανάρθε γερὸς καὶ γιομάτος... κουτσόβηχε, καὶ τὰ μάτια του σπηλιὲς σὲ χάος καταντήσανε... ἀλλοιώτικη - χλωμάδα κυνόντανε στὴ μορφή του, καὶ τὰ χέρια του μάκουναν καὶ ξεχώριζαν ἀπ' τὸ πετσὶ τὰ κόκκαλα... Δὲ βαρυέσαι!... Παράδες ἔχεις... Αὐτό 'ναι. Δὲ σοῦ ξεφεύγει τίποτες, ἀκόμα κι' ἡ ζωή!

...Καὶ νά, τώρα... Ὅπως τ' ἀστροπελέκι πέφτει στὴν ὀξὰ καὶ τὴν καίει, ἔτσι καὶ δαῦτον τὸν ρήμαξε ἡ ἄτιμη ἀρρώστεια καὶ τοῦκαψε τὰ σωθικά! Σὰ φτάσανε τὰ τελευταῖα ἦρθε κι' ὁ γιατρός, — πάντα στὰ τελευταῖα τόνε κράζουν — λίγα λόγια καὶ σωστά. Ἡ διάγνωση ἀμέσως κι' ὁλοφάνερη. Χτικιασμένος. Πολύ του θἄναι ἂν τὸν βροῦνε ζωντανὸ τὰ μεσάνυχτα...». Κι' ὅπως τόπε κι' ἔγινε... Πρὶν τ' ὀρνίθι λαλήσῃ πὼς ἄλλαξε τὸ μερόνυχτο, καὶ τὸ μεγάλο ρολόϊ ὁλόδεξα στὴν ἐκκλησσὰ — στὸν ἅϊ - Θανάση — χάρισμα δικό του κι' αὐτὸ — χτυπήσῃ τὶς δώδεκα ὧρες, ὁ Χαραλάμπης ὁ Δούπλερης πάει καλιά του!...

Οἱ σαβανῶτρες τὸν σιγύρισαν, κ' οἱ μοιρολογίτρες τὸν ἔκλαψαν! Τὴν ἄλλη μέρα στὸ ξόδι του ὁ Πάρεδρος ἔβγαλε πάλε λόγο, κι' ἡ καμπάνα' χτύπαε λυπημένα τώρα... Πάει καλιά του... Θεὸς σχωρέστονε! Καλὸς καὶ πονετικὸς ἄνθρωπος, μὰ τὸν ἔφαγαν τὰ πάθια κ' ἡ ἄτιμη Ἀμέρικα, ποὺ πᾶνε τὰ παιδιά μας σὰν τὰ κρῦα τὰ νερὰ καὶ μᾶς ἔρχοντιαι σάπια καὶ μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα... Ἔτσι λέγανε οἱ προσεστοὶ στὸ χωριό!

Ὁ μακαρίτης χώρησε σὲ δυὸ ὅτ' εἶχε καὶ δὲν εἶχε· τὰ μισὰ στὸ χωριὸ καὶ τ' ἄλλα μισὰ στὴ Βγένα, γιὰ τὴ μεγάλη της ὑπομονὴ ποὺ τὸν πρόσμενε ἀπ' τὴν Ἀμέρικα σωστὰ πέντε χρόνους.

Τὸ βράδυ σὰ 'σύχασε ὁ κόσμος ἀπ' τὸ λαχρεντὶ γιὰ τὸ ξόδι, στὴν ἡσυχία τῆς νύχτας ἀκούστηκαν βιολιά...

Ὁ Μίλτος, ὁ γυιὸς τοῦ παπᾶ - Στέλλιου — ἀμ τρελλὸς δὲν ἤτανε; — γλέντασε...

Γύρισε ὅλο τὸ χωριό... —Ποιὸς νὰν τὰ βάλῃ μὲ τὸν τρελλό... αὐτὸ δὰ ἔλειπε...— Πέρασε κι' ἀπ' τὸ σπίτι της, κι' ἀπ' τὸ παρεθῦρι της... μισάνοιχτο... καὶ τ' ἀχνὸ καντῆλι τρεμόφεγγε ἀπὸ ψηλά... στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ τοῦ ὁλόγιομου, καὶ στὰ φωτεινὰ τ' ἀστέρια, ὁ Μίλτος τὴν ἀντίκρυσε ὁλόρθη, ποὺ τὸν ἔβλεπε ἀπ' τὸ μισάνοιχτο τὸ παρεθῦρι...

...Γειά σου Βγένα!

...Γειά σου Μίλτο μου, ζωὴ σὲ μένα καὶ σὲ λόγου σου!

Καὶ τὰ βιολιὰ παίζανε... παίζανε...

Ὀκτώβρης 1929

ΤΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ

ΤΑ ΔΥΟ ΛΙΟΝΤΑΡΙΑ ΠΟΥ ΕΦΑΓΑΝ ΕΙΚΟΣΙΟΚΤΩ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

Αἱ ἐξερευνητικαὶ ἀποστολαὶ ποὺ μεταβαίνουν στὴν Ἀφρικὴ γιὰ νὰ μελετήσουν τὸν βίο τῶν ἀγρίων ζώων γίνονται καθημερινῶς περισσότερες καὶ τελειότερα ὠργανωμένες. Τὰ ἔθιμα ἰδίως τοῦ λέοντος, τοῦ «βασιλέως τῶν ζώων», παρουσιάζουν μεγάλο ἐνδιαφέρον. Τὴν παρακάτω ἱστορία τὴν ἀποσποῦμε ἀπὸ τὸ σημειωματάριο τοῦ κ. Πάττερσον, ποὺ διηγεῖται μὲ δραματικὲς λεπτομέρειες τὰ γεγονότα ποὺ συνέβησαν, ὅταν κατεσκευάζετο μία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ στὴν Ἀνατολικὴ Ἀγγλικὴ Ἀφρική.

Ὁ λέων δὲν συνειθίζει νὰ ἐπιτίθεται στὸν ἄνθρωπο· παρὰ τὴ γενικὴ ἀντίληψη ποὺ ἐπικρατεῖ, πὼς ὁ λέων εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ γενναιότερα ζῶα, στὴν πραγματικότητα συμβαίνει τὸ ἀντίθετο· ὁ λέων εἶναι πολὺ δειλός.

Ὅταν ὅμως δοκιμάσει μιὰ φορὰ τὸ ἀνθρώπινο κρέας, τὸ προτιμᾶ ἀπὸ κάθε ἄλλο· ἀποκτᾶ μάλιστα καὶ θάρρος καὶ τὸ κυνηγᾶ μανιωδῶς, ἐκεῖ ἰδίως ὅπου βρίσκεται σὲ μεγαλύτερη ἀφθονία ἀπὸ τὸ ἄλλο κυνήγι. Ἐξ ἄλλου ὁ ἄνθρωπος πιάνεται εὐκολώτερα ἀπὸ τὰ ζῶα.

Στὴν Ἀνατολικὴ Ἀγγλικὴ Ἀφρικὴ κατεσκεύαζαν τὸ 1895 μία σιδηροδρομικὴ γραμμή. Ἡ κατασκευὴ εἶχε φθάσει ἕως τὸ χωριὸ Τσάβο. Ἡ γύρω περιοχὴ ἦταν τελείως ἔρημος· μόνο λίγοι χαμηλοὶ θάμνοι καὶ ἀγκάθια ἐφύτρωναν.

Μία ἡμέρα δύο κούλης (ἰνδοὶ ἐργάται) ἐχάθηκαν, χωρὶς νὰ βρεθῇ κανένα ἴχνος τους. Κανεὶς δὲν ἔδωσε προσοχή. Ὑπετέθη ὅτι κάποιο ἔγκλημα θὰ εἶχε γίνει, πρᾶγμα φυσικώτατο μέσα σὲ ἕναν πληθυσμὸ ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ κάθε εἴδους στοιχεῖα.

Ἔπειτα ὅμως ἀπὸ λίγο καιρὸ ἕνας Ἰνδὸς ἐργάτης, χάθηκε κι' αὐτός, ὄχι ὅμως μυστηριωδῶς αὐτὴν τὴ φορά. Ὁ Ἰνδὸς ἐκοιμᾶτο μὲ καμμιὰ δωδεκαριὰ ἄλλους ἐργάτες σὲ μία σκηνή. Ἡ ζέστη ἦταν πολὺ δυνατὴ καὶ εἶχαν ἀφίσει ἀνοικτὴ τὴν πόρτα γιὰ νὰ παίρνουν ἀέρα. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἕνας λέων φάνηκε στὴν πόρτα, ἐπεσκόπησε τὴ σκηνὴ καί, ἡσυχα - ἡσυχα, ἔπιασε τὸν Ἰνδὸ ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τὸν ἔσυρε ἔξω· ἀκούσθησαν φωνὲς γιὰ λίγην ὥρα καὶ ἔπειτα ὅλα ἔπαυσαν· ὁ ἄνθρωπος εἶχε πεθάνει.

Τὸ πρωῒ ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη τοῦ λιονταριοῦ καὶ ἐφθασαν ὡς ἕνα σημεῖο, ὅπου ἦραν τὰ σπασμένα κόκκαλα τοῦ Ἰνδοῦ, μὲ λίγα κομμάτια κρέας ἐπάνω τους. Τὸ κεφάλι ἦταν σχεδὸν ἀνέπαφο καὶ τὸ ἔφεραν στὸ κονάκι γιὰ νὰ πιστοποιήσουν τὴν ταυτότητά του. Τὰ πράγματα ἔδειχναν πὼς δὲν ἐπρόκειτο γιὰ ἕνα λιοντάρι, ἀλλὰ δύο ἀπὸ τὰ ἐπικίνδυνα αὐτὰ σαρκοφάγα εἶχαν λάβει μέρος στὸ συμπόσιο.

Ἀπὸ τότε κάθε δεύτερη, κάθε τρίτη τὸ πολὺ μέρα, κάποιος ἐργάτης ἐξαφανιζόταν στὸ νοσοκομεῖο μάλιστα τὰ λιοντάρια ἔκαμαν θραύση. Φαίνεται πὼς τὸ κρέας τῶν ἀρρώστων τοὺς ἄρεσε. Οἱ γιατροὶ μετέφεραν τότε τὸ νοσοκομεῖο. Κόπος ἄδικος· τὰ λιοντάρια ἐπετέθησαν πάλι σ' αὐτό. Ἔβαλαν ἀγκάθια ἔξω ἀπὸ τὶς σκηνές. Τὰ λιοντάρια τὰ ἐπήδησαν. Ἀνέβηκαν ἄνθρωποι στὰ δέντρα καὶ καιροφυλακτοῦσαν· τὰ λιοντάρια ὅμως ἐπετίθεντο ἀλλοῦ, καὶ πάντοτε ἕνας ἢ περισσότεροι ἰθαγενεῖς ἐπλήρωναν μὲ τὴ ζωή τους τὴν ὄρεξη τῶν θηρίων. Μία μέρα ἕνας λέων ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ κ. Πάττερσον, ἐκείνου ποὺ διηγεῖται αὐτὴν τὴν ἱστορία, καὶ τοῦ γιατροῦ τοῦ νοσοκομείου. Ὁ κ. Πάττερσον ὅμως ἐπρόφθασε νὰ πυροβολήσῃ καὶ ὁ λέων ἔφυγε τρέχοντας.

Φαίνεται ὅτι τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ τρόμαξε πολὺ τοὺς λέοντας, γιατὶ γιὰ κάμποσον καιρὸ δὲν ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ ξαναμιλήσουν γι' αὐτούς. Οἱ ἄνθρωποι μάλιστα εἶχαν ἀρχίσει νὰ λησμονοῦν τὶς συγκινήσεις ποὺ ἐτράβηξαν καὶ νὰ διηγοῦνται τὰ κωμικοτραγικὰ ἐπεισόδια τῆς ἐποχῆς ποὺ ἐζοῦσαν κάτω ἀπὸ τὴν τρομοκρατία τῶν λεόντων, ὅπως τὸ ἐπεισόδιο ἑνὸς Ἕλληνος ποὺ ἐκοιμᾶτον στὴ σκηνή του πάνω σ' ἕνα στρῶμα. Ὁ λέων τὸν ἐπισκέπτεται ἀλλά, καθὼς ἦταν βιαστικός, δὲν προσέχει, καὶ ἀντὶ νὰ πάρῃ τὸν ἄνθρωπο, παίρνει τὸ στρῶμα. Ὁ εὐτυχὴς Ρωμηὸς ποὺ διέφυγε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λέοντος ξυπνᾶ χωρὶς γρατσουνιά· καταλαβαίνει ὅμως τὴν κατάσταση καὶ σκαρφαλώνει βιαστικὰ σ' ἕνα δένδρο, ὅπου ἔμεινε ὡς τὸ πρωΐ, καὶ μόνο ἀφοῦ ἀνέτειλε ὁ ἥλιος τόλμησε νὰ κατεβῇ.

Ὁ λέων ὅμως δὲν εἶχε λησμονήσει πόσο εὐχάριστο εἶναι τὸ ἀνθρώπινο κρέας καὶ σὲ λίγον καιρὸ ἔκαμε πάλι τὴν ἐμφανισή του, τρώγοντας ἄλλον ἕνα δυστυχῆ Ἰνδό. Ὁ κ. Πάττερσον ἐπενόησε ἕνα μεγάλο ξύλινο μηχάνημα, ὅπου ἐπήγαιναν δύο τρεῖς ἄνθρωποι γιὰ δόλωμα, καὶ ὅπου, ἅμα ἐπηδοῦσε ὁ λέων συνελαμβάνετο στὴ φάκα ἐνῷ συγχρόνως ἔκλεινε μία πόρτα καὶ προσφύλασσε τοὺς ἀνθρώπους. Μία μέρα ἐκλείσθησαν μέσα τρεῖς στρατιῶτες. Ὁ λέων ἐπετέθη πραγματικῶς καὶ ἐπιάσθηκε στὴ φάκα. Τόσος ὅμως ἦταν ὁ τρόμος τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἐνῷ θὰ μποροῦσαν νὰ ἐγγίσουν τὸν λέοντα μὲ τὴν κάννη τοῦ ὅπλου τους καὶ νὰ τὸν σκοτώσουν ἀσφαλῶς, ἔριξαν πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις, ἐκτὸς ἐκείνης ποὺ ἦταν ὁ λέων. Οἱ λίγες σφαῖρες ποὺ ἔπεσαν μέσα στὴ φάκα τοῦ λέοντος, ἀντὶ νὰ εὕρουν αὐτὸν ἠήραν τὴν πόρτα, τὴν ἔσπασαν καὶ ἐπέτρεψαν στὸ θηρίο νὰ φύγῃ σῶον καὶ ἀβλαβές.

Ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον νέοι διαρκῶς Ἰνδοὶ καὶ μαῦροι ἔπεφταν θύματα τοῦ λέοντος. Μετὰ τὸ ἐπεισόδιο τοῦ μηχανήματος τοῦ κ. Πάττερσον οἱ λέοντες ἐφοβήθηκαν γιὰ λίγον καιρὸ νὰ ἐπιτεθοῦν στὸ κονάκι. Ἔπειτα ὅμως ἀπὸ κάμμιὰ δεκαριὰ ἡμέρες ὁ κ. Πάττερσον εἶδε ἕναν ἐργάτη νὰ φθάνῃ τρέχοντας καὶ νὰ τοῦ διηγεῖται πὼς ὁ λέων ἐπετέθη σὲ ἕναν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκεῖνος κατώρθωσε νὰ τὸν ἀποκρούσῃ, ἐρρίχθη σὲ ἕνα γάϊδαρο. Ὁ κ. Πάττερσον ὡπλίσθη βιαστικὰ καὶ ἔτρεξε στὸ μέρος ποὺ τοῦ ὑπέδειξε ὁ ἐργάτης· οἱ λέοντες εἶχαν ἀρχίσει τὸ γεῦμα τους. Ὅταν ὁ κ. Πάττερσον ἐπλησίασε, ἔφυγαν ἀμέσως. Οἱ Ἰνδοὶ εἶχαν ἀρχίσει νὰ νομίζουν πὼς τὰ λιοντάρια ἦταν μαγεμένα καὶ πὼς δὲν μποροῦσαν μὲ κανένα τρόπο νὰ πιασθοῦν. Ὁ κ. Πάττερσον ὅμως ἐγύρισε ἐκεῖ ὅπου εἶχε βρεῖ τὰ λιοντάρια νὰ τρῶν τὸ ζῶο. Δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ τὸ φᾶν ὁλόκληρο, μόλις εἶχαν φάει τὴν οὐρά. Ὁ κ. Πάττερσον, ξέροντας πὼς ὁ λέων συνεῖθίζει νὰ ἐπιστρέφῃ στὴ θέση ὅπου ἄφισε τροφή, γιὰ νὰ τὴν ἀποτελειώσῃ, ἔβαλε ἐκεῖ κοντὰ μία σκοπιά, ὕψους τεσσάρων μέτρων, καὶ ἐκλείσθη μέσα γιὰ νὰ παραφυλάξῃ.

Τὴ νύκτα ὁ λέων ἔφθασε· ἀντελήφθη ὅμως τὴν παρουσία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐγκατέλειψε τὸν γάϊδαρο γιὰ νὰ ριχθῇ στὸν κ. Πάττερσον. Ὁ κυνηγὸς εἶχε μεταβληθεῖ σὲ θήραμα. Ὑπερενίκησε ὅμως τὴ συγκίνησή του καί, μιὰ στιγμὴ ποὺ ὁ ἕνας λέων ἐπλησίαζε τὸ γάϊδαρο καὶ ἄρχιζε νὰ τὸν τρώῃ, ὁ κ. Πάττερσον ἐπυροβόλησε. Ὁ λέων ἔκαμε ἕνα πήδημα, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ προχωρήσῃ. Ὁ κ. Πάττερσον τὸν ἐπυροβόλησε πάλι. Ὁ λέων ἄφησε γιὰ μιὰ στιγμὴ ἕνα δυνατὸ βρυχηθμὸ καὶ ἔπειτα τίποτε. Εἶχε πεθάνει.

Οἱ ἐργάτες ἔτρεξαν ἀπὸ τὸ κονάκι· σηκώνουν στὰ χέρια τὸν κ. Πάττερσον, κτυπῶντας τὰμ - τὰμ καὶ φυσῶντας καραμοῦζες γιὰ νὰ φοβήσουν τὴ θέση ὅπου ἀπέθανε ὁ λέων. Τὸ ζῶο εἶχε πάνω ἀπὸ δύο μέτρα μῆκος, ἀπὸ τὸ ρύγχος ὡς τὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς. Ὀκτὼ ἄνδρες δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν. Μέσα στὸ στομάχι του βρέθηκαν τὰ μαλλιὰ ἑνὸς ἀράπη.

Λίγες μέρες ἀργότερα ὁ κ. Πάττερσον παραφύλαγε πάνω σ' ἕνα δέντρο. Τὸ δεύτερο λιοντάρι τὸν ἐπλησίασε. Ἐκεῖνος ὅμως, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρό, τὸ πυροβόλησε. Ἡ σφαῖρα ἐπλήγωσε τὸ ζῶο, δὲν τὸ ἐσκότωσε ὅμως. Τὸ πρωῒ ὁ κ. Πάττερσον μαζὶ μὲ ἕναν ἀράπη ἠκολούθησαν τὰ ἴχνη τοῦ λέοντος. Τὸν ηὗραν μέσα σὲ κάτι θάμνους. Ὁ κ. Πάττερσον τράβηξε· ὁ λέων δοκίμασε νὰ πηδήξῃ. Οἱ πληγές του ὅμως δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεπαν. Ἀλλὰ τὸ τουφέκι τοῦ κ. Πάττερσον εἶχε ἀδιάσει καὶ ὁ λέων τὸν ἐπλησίαζε διαρκῶς. Εὐτυχῶς ἕνα δέντρο ἦταν κοντά, καὶ ὁ κυνηγὸς σκαρφάλωσε ἐπάνω. Ἐκεῖ πῆρε τὸ ὅπλο ἑνὸς μαύρου ποὺ εἶχε ἐπίσης ἀνεβεῖ στὸ δένδρο καὶ μὲ δύο τουφεκιὲς ἀπετελείωσε νὸ ζῶο.

Ἔτσι τελείωσε ἡ σταδιοδρομία τῶν δύο λιονταριῶν τοῦ Τσάβο. Εἶχαν φάει ἐν ὅλῳ 28 Ἰνδούς, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουμε τοὺς μαύρους, ποὺ δὲν ἀνεγράφοντο στὴν ἐπίσημη στατιστική.

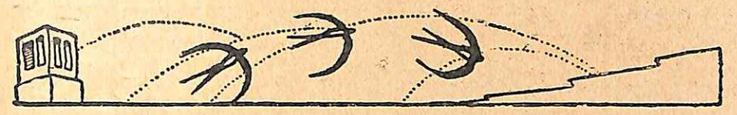

Α. ΒΕΊΝΟΓΛΟΥ

Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Μαμά, ψιθύρισε ἡ κ. Φωλέ, ἦρθα νὰ σοῦ ζητήσω μιὰ χάρη. Δηλαδὴ ὁ Φερνάν. Ἔχεις τόσα δωμάτια ἄδεια. Θὰ μποροῦσες νὰ νοικιάσῃς ἕνα, σ' ἕναν ἀξιωματικό, παραδείγματος χάριν...

— Τρελλάθηκες;

Εἶχε ἀνορθωθεῖ. Τὴν κύτταξε ἄγρια.

— Θὰ πληρώνῃ, ἀποκρίθηκε ψυχρὰ ἡ Ρούθ.

— Ποτέ!

— Μαμμά, δὲν μπορεῖς νὰ περιφρονήσῃς αὐτὴ τὴν εὐκαιρία νὰ πάρῃς μερικὰ χρήματα. Ἔχω ξοδέψει τόσα...

— Ὄχι, ὄχι.

— Καὶ δὲν μπορῶ νὰ ἐξακολουθήσω. Εἶμαι καταστραμμένη...

— Θὰ πεθάνω τῆς πείνας, ἔχει ἄλλο;

— Τὰ σκυλάκια σου;

Ἡ κ. Σπάρκ ἔμεινε σιωπηλή, τὸ κεφάλι γερμένο στὰ μαξιλάριά της.

— Ἄλλωστε..., ἔκανε ἡ κ. Φωλέ.

Ἦταν τώρα τόσο κοντά της, ποὺ τὰ χείλη τους ἀκουμπούσαν. Ἡ φωνή της εἶχε γίνει ἕνας ψίθυρος.

— Καλά, μουρμούρισε ἀδύναμα ἡ κ. Σπάρκ.

Πέντε λεπτὰ ἀργότερα γύρισε ὁ Φραντσις μὲ τὸ γιατρό. Ἐξέτασε τὴν ἄρρωστη προσεκτικά.

Ὅταν ἔφευγε, ἡ κ. Φωλὲ τὸν συνώδευσε ἔξω.

— Λοιπόν, γιατρέ; Πῶς εἶναι;

— Κυρία μου, ἡ γυναίκα κάποιου Γάλλου πρίγκιπα ἦταν κάποτε ἄρρωστη. Ὁ Λουδοβίκος ΙΔ', ποὺ ἦταν συγγενής του, τὸν εἶδε μιὰ μέρα καὶ τοῦ ζήτησε νέα. «Δὲ θὰ ἤθελα νἄμουνα στὴν πέτσα της», τοῦ ἀποκρίθηκε. Χωρὶς παρεξήγηση, θὰ σᾶς ἔλεγα τὸ ἴδιο...

— Τί πρέπει νὰ γίνῃ;

— Τίποτα. Πάντως ν' ἀποφεύγῃ τὰ ποτά...

* * *

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῒ φτάξανε οἱ ἀποσκευὲς τοῦ λοχαγοῦ Μάντη. Ὁ ἴδιος ἦρθε τὸ βράδυ μαζὶ μὲ τὴν κ. Φωλέ. Ἡ Μαίρη βγῆκε νὰ δικαιολογήσῃ τὴ μητέρα της. Ἦαν ἄρρωστη καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὸν ὑποδεχτῇ.

Ἐκεῖνος χαμογελοῦσε.

— Σᾶς βάζω σὲ κόπο, παρατήρησε.

Οἱ δυὸ ἀδερφὲς τὸν ὡδηγήσανε στὴν κάμαρά του. Μεγάλη. Ὑγρή. Ἀκατάστατα ἐπιπλωμένη. Φαινόταν σὰν νὰ εἶχε μείνει αἰῶνες ἀκατοίκητη.

— Ξέρετε, δὲν προλάβαμε... ἄρχισε ἡ Μαίρη.

— Δὲν πειράζει, τὴ διέκοψε ἡ κυρία Φωλέ. Ὁ κ. Μάντης δὲν εἶναι δύσκολος. Κι' ἀμέσως ἄρχισε νὰ βγάζῃ ἀπ' τὶς βαλίζες μερικὰ μπιμπλὼ ποὺ ἀράδιασε στὴν τύχη.

— Ἀφίστε, ἔλεγε ὁ ἀξιωματικός, δὲν εἶναι ἀνάγκη...

— Ὄχι, ὄχι, θέλω νὰ εἶναι ὡραῖο αὐτὸ τὸ δωμάτιο.

Ὅταν σηκώθηκε, ἡ Ρούθ εἶπε στὴν ἀδερφή της:

— Μὴν ἀφίνεις τὴ μαμμὰ μοναχή. Τώρα θἀρθῶ κι' ἐγώ...

Ἦταν τώρα μόνοι. Τὰ χέρια δεμένα πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι, ἡ κ. Φωλὲ λύγιζε τὸν κορμό.

Ἔφερε τὰ μπράτσα της γύρω ἀπ' τὸ λαιμό του.

— Ἡ Μαίρη εἶναι πληκτική, εἶπε χαμογελῶντας.

Ἐκεῖνος, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ, ἔφερε τὰ μπράτσα της γύρω ἀπ' τὸ λαιμό του.

* * *

Στὴν ἀρχὴ οἱ σχέσεις τοῦ κ. Μάντη μὲ τὶς σπιτονυκοκυράδες του ἦταν παγερές. Σπανίως ἄλλωστε τὶς συναντοῦσε ὅταν ἔμπαινε ἢ ἔβγαινε. Μόνο ὁ Νάτ ἢ ὁ πατέρας του τὸν τιμοῦσαν κάποτε μὲ τὴν παρουσία τους στὴν κάμαρά του καὶ τότε γιὰ λόγους *ὑπηρεσιακῆς* φύσεως. Μερικὰ διαβήματα τῆς κ. Φωλὲ ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ ἕνα βράδυ, ἔπιασε τὴν κ. Σπάρκ μιὰ ὀξεία κρίση παραληρήματος. Πόρτες ἄνοιγαν, ἔκλειναν. Ὡς τὴν κάμαρά του ἐρχόταν φωνὲς στριγκὲς κι' ὑπόκωφες. Ἄνοιξε προσεκτικὰ τὴν πόρτα του. Μέσ' στὸ λιγοστὸ φῶς μιᾶς μακρυνῆς λάμπας, μερικὲς ἀόριστες σκιὲς πλανιόταν.

— Τί συμβαίνει; ρώτησε μὲ χαμηλὴ φωνὴ ὁ λοχαγός.

— Μήπως ἔχετε κολώνια; εἶπε ὁ Νάτ πλησιάζοντας.

Ἐκεῖνος ἄρπαξε ἕνα μπουκαλάκι κι' ἔτρεξε πίσω ἀπ' τὸ μικρὸ στὴν κάμαρα τῆς κ. Σπάρκ. Ἦταν ξεμαλλιασμένη, τὰ μάτια σχεδὸν βγαλμένα ἀπ' τὶς κόγχες τους. Καὶ φώναζε, φώναζε σὰν πληγωμένο σκυλί.

— Μὲ συγχωρεῖτε, μὲ συγχωρεῖτε, ψιθύρισε στὸν ἀξιωματικὸ κι' ἦταν ἡ ἴδια σὰν ἀποχαυνωμένη.

— Θέλετε νὰ φωνάξω ἕνα γιατρό;

— Ὄχι, περιττό, θὰ τῆς περάσῃ.

Τῆς ἔδωσαν νὰ μυρίσῃ λίγη κολώνια. Ἡ μυρωδιὰ τὴ ζάλισε. Ἔπεσε ἐξαντλημένη στὰ μαξιλάρια της.

Κανεὶς δὲν πολυπρόσεχε τὸ λοχαγὸ μεσ' τὴν ταραχή. Κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα καὶ περίμενε. Ἡ κ. Σπάρκ φαινόταν σὰ νὰ εἶχε πέσει σὲ λήθαργο. Πέρασε ἔτσι μισὴ ὥρα. Τέλος ἄνοιξε τὰ μάτια. Ἡ Μαίρη κι' οἱ ἄλλοι εἶχαν βγεῖ. Ὁ λοχαγὸς πλησίασε τὸ κρεββάτι.

— Θέλετε τίποτα; ρώτησε μὲ φωνὴ σιγανή.

— Ὄχι, ὄχι...

Ἔγινε πάλι σιωπή.

Τέλος ἡ κ. Σπάρκ ψιθύρισε:

— Σᾶς εὐχαριστῶ. Εἶστε τόσο καλός. Φέρθηκα μαζί σας τόσο οἰκτρά. Ἀλλὰ νὰ μὲ συγχωρήσετε. Εἶμαι ἄρρωστη γυναίκα. Πολὺ δυστυχισμένη...

— Ὅλος ὁ κόσμος εἶναι δυστυχισμένος στὸν καιρὸ ποὺ φτάξαμε, εἶπε ὁ κ. Μάντης μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ σοβαρότητα.

Δὲν τὸν κατάλαβε. Ἄλλωστε μπῆκε στὸ δωμάτιο ὁ Φράντσις.

— Ὁ στρατιώτης σας ἦρθε.

Ὁ λοχαγὸς ἀναγκάστηκε νὰ φύγῃ.

Ἀλλὰ τὴν ἄλλη μέρα, πρὸς μεγάλη του ἔκπληξη, ἡ κ. Σπάρκ τὸν μήνυσε νὰ τῆς κρατήσῃ συντροφιά. Ἦταν ἐντελῶς καλὰ καὶ βαριόταν μοναχή της.

— Εἶχα μιὰ πολὺ ἄσχημη ἰδέα γιὰ τοὺς Ἕλληνας, εἶπε, ἀλλὰ φοβοῦμε πὼς σεῖς θὰ μὲ κάμετε ν' ἀλλάξω...

Τὸν ρώτησε ἂν πίστευε, κι' ὅταν ὁ κ. Μάντης τῆς ἀπάντησε καταφατικά, τοῦ μίλησε γιὰ τὶς μελέτες της, γιὰ τὶς ἑρμηνεῖες της. Ὁ λοχαγὸς ἔννοιωσε ἀληθινὸ θαυμασμό. Φαινόταν τόσο σοφὴ στὰ θρησκευτικὰ ζητήματα!

Ἅμα γύρισε στὸ δωμάτιό του, βρῆκε τὴν κ. Φωλὲ νὰ περιμένῃ.

— Λοιπόν, ρώτησε εἰρωνικά, ἡ μάννα μου σὲ κατήχησε;

— Ναί, εἶπε πολὺ σιγά.

— Ναί, μὰ δὲν εἶναι εὐγενικὸ νὰ μ' ἔχῃς νὰ περιμένω...

— Ρούθ, φοβᾶμαι...

— Νὰ μὴ μᾶς ἀνακαλύψουν;

— Ναί.

— Εἶσαι ἀστεῖος. Ἀφοῦ πληρώνω τὴ Μαίρη, νομίζεις πὼς θὰ τολμήσῃ νὰ πῇ ποτὲ τίποτα;

— Διαβολογυναίκα! ἔκανε ὁ λοχαγὸς γελῶντας.

Ἄ, βέβαια θὰ ἦταν ἠλίθιος νἄχῃ ἀντιρρήσεις...

* * *

Ἕνα βράδυ ἡ κ. Σπάρκ τὸν φώναξε κοντά της.

— Τὶ γράφουν ἀπόψε οἱ γαζέττες; ρώτησε.

Ἦταν τόσο συνηθισμένος σ' αὐτὴ τὴν

ἐρώτηση, ποὺ δὲν τὸν ξάφνισε.

— Συμπλοκὴ στὸ Μπὸζ - Ντάγ. Γενικῶς ἡ ὑποχώρηση τοῦ Σαγγαρίου ἀρχίζει κανονική. Χτὲς ὁ ταχυδρόμος τοῦ Ἕλληνος πρωθυπουργοῦ μοῦ ἔλεγε πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι παρὰ ἕνα στρατήγημα. Τὸν ἄλλο μῆνα θὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῆς Ἀγκύρας ἀπ' τ' ἀνατολικά...

Ἡ κ. Σπάρκ χαμογέλασε εἰρωνικά.

— Ὁ ταχυδρόμος τοῦ κ. πρωθυπουργοῦ δὲν εἶναι σοβαρός, εἶπε ἐμφατικά.

Ξαφνισμένος, ὁ λοχαγὸς προσπάθησε νὰ ἀντιληφθῇ τί σήμαινε αὐτὴ ἡ αὐθάδεια. Ἀκίνητη, μὲ μάτια λαμπερά, ἡ μητέρα τῆς κ. Φωλὲ ἀτένιζε τὸ νοικάρη της αἰνιγματικά. Ἕνα ἀόριστο αἴσθημα μίσους τοῦ γέμισε τὴν ψυχή, χωρὶς νὰ καταλάβῃ γιατί. Ἂν ἦταν σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, ἂν ἄκουε αὐτὴ τὴ γρηά, ἦταν γιατὶ τὸ ἤθελε, τοῦ ἄρεσε. Λοιπόν;

— Χάριν σαφηνείας, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς ρωτήσω ἂν μ' αὐτὸ θέλετε νὰ μ' ὀνομάσετε ψεύτη;

— Τί ἰδέα, κ. Μάντη! Ἤθελα ἁπλῶς νὰ σᾶς πῶ πὼς οἱ πληροφορίες τοῦ ταχυδρόμου ἦταν καλὲς γιὰ τὶς κυβερνητικὲς ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν. Ἐμεῖς, ὦ, ἐμεῖς, εἶναι φυσικὸ νὰ ξέρωμε κάτι πιὸ αὐθεντικό.

Μὲ μιὰ εὐγενικὴ ὑπόκλιση, ὁ λοχαγὸς εἶπε:

— Θὰ εἴχατε τὴν καλωσύνη νὰ μὲ πληροφορήσετε καὶ μένα αὐτὰ τὰ αὐθεντικὰ νέα;

— Ὄχι, εἶπε ἡ κ. Σπάρκ.

Εἶχε σηκωθεῖ, ἔσκυβε πάνω του.

— Θὰ ἦταν περιττό, συνέχισε.

— Καὶ γιατί;

— Μὰ γιατὶ δὲ θὰ σᾶς μάθαινα τίποτα νέο!

— Κυρία μου, εἶπε ὁ κ. Μάντης μὲ ἀξιοπρέπεια, σᾶς βεβαιῶ πὼς δὲν καταλαβαίνω...

— Θὰ ἦταν πολὺ λυπηρό!

— Γιὰ τὴν ὥρα ἕνα μόνο πράμμα μοῦ φαίνεται πραγματικὰ λυπηρό. Ἡ εἰρωνικὴ στάση σας ἀπέναντί μου...

— Ἀπεναντίας σᾶς λυποῦμαι, σᾶς λυποῦμαι τόσο ποὺ ἂν τολμοῦσα, θὰ σᾶς φώναζα: «Φύγετε, φύγετε ἀπὸ δῶ. Δὲ βλέπετε τὴν καταστροφὴ ποὺ ἔρχεται».

Εἶχε σηκώσει τὰ χέρια κι' ἀφίνοντας τὴν εἰρωνεία, ξανάλεγε σὰ μιὰ γρηὰ μάγισσα ποὺ γνωρίζει ἀληθινὲς κι' ἀποτρόπαιες προφητεῖες.

— «Φύγετε, φύγετε, ἀφίστε τα ὅλα ἐδῶ»...

Ὁ κ. Μάντης ἄρχισε νὰ θυμώνῃ.

— Οἱ πληροφορίες σας μοῦ φαίνονται ἀστήρικτες. κυρία μου. Γιὰ ποιὰ καταστροφὴ μιλᾶτε;

Ἡ κ. Σπάρκ εἶχε ξανακαθήσει στὴ θέση της.

— Εἶσθε Ἕλληνας, ἀλλὰ ἡ καρδιά μου δὲ μ' ἀφίνει νὰ σᾶς ἀποσιωπήσω τὴν τύχη ποὺ θὰ ἔχῃ ἡ Ἑλληνικὴ κατοχὴ τῆς Σμύρνης. Ἴσως δὲ θὰ εἶχα τὴν πεποίθηση νὰ σᾶς μιλήσω τὴν ἐπαύριο τῆς καταλήψεως τοῦ Ἐσκὶ - Σεχήρ. Ἀλλὰ τώρα δὲ μπορεῖ πιὰ κανεὶς ν' ἀμφιβάλλῃ. Τὰ τελευταῖα γεγονότα μιλᾶνε μόνα τους. *Οἱ Τοῦρκοι θὰ ρίξουν τοὺς Ἕλληνας στὴ θάλασσα.* Καὶ ἡ Σμύρνη, ἡ Σμύρνη θὰ γίνῃ ἕνα τραγικὸ πυροτέχνημα, ἕνα πυροτέχνημα ἀπὸ φλόγες κι' αἵματα...

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΞΟΡΙΣΤΗ

τῆς **M. DELLY**

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

αί, τὸ ξέρω... Ἄλλαξε λοιπὸν πολύ, πάτερ μου;

Ἕνα ἀνεπαίσθητο χαμόγελο μισάνοιξε τὰ χείλη τοῦ γέρου.

— Δὲν τὸν ξανάειδα ἀπ' τὸ Γεννάρη.... Ἀλλὰ τελοσπάντων ὅλα δείχνουν πὼς ἔγινε μιὰ μεγάλη μεταμόρφωση μέσα του.

Γυρίζοντας ὕστερα ἀπ' τὴν ἐπίσκεψή της στὴ νεκρικὴ κρύπτη τῶν Milcza, ἡ Μυρτὼ βρῆκε στὸ γραφεῖο της μιὰ ἐπιστολὴ ποὺ εἶχε φέρει ἡ Θύλδα κατὰ τὴν ἀπουσία της. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ἀνεγνώρισε τὸ γράψιμο τῆς κυρίας Μιλλό. Ἡ ἐξαίρετη κυρία καὶ ἡ κόρη της τῆς εἶχαν γράψει πολλὲς φορὲς καὶ δὲ μπόρεσε νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτό της πὼς δὲν εἶχε ξεχάσει τὶς γειτόνισσές της.

Ἡ νέα κάθισε κοντὰ σ' ἕνα παράθυρο ἀνοιχτὸ καὶ ξέσχισε γρήγορα τὸ φάκελλο μὲ τὸ ζωηρὸ βιολετὶ χρῶμα, τὸ ἀγαπητὸ χρῶμα τῆς κυρίας Μιλλό, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσε συχνὰ στὰ καπέλλα της.

«Ἀγαπητὴ δεσποινὶς Μυρτώ,

«Παραπάνω ἀπὸ ὀχτὼ μέρες ἤθελα νὰ σᾶς γράψω, ἀλλὰ ἡ Ἀλβερτίνη προσεβλήθη ξαφνικὰ ἀπὸ κακοήθη πυρετὸ καὶ δοκιμάσαμε τόσες ἀνησυχίες καὶ ταραχὲς ποὺ δὲν ἤξερα πιὰ ἡ καϋμένη ποῦ εἶχα τὸ κεφάλι μου. Ἀλλὰ ἡ ἀγαπημένη μου κόρη σήμερα πάει καλύτερα κι' ἔρχομαι τώρα νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἐπίσκεψη ποὺ δεχτήκαμε, πρὸ δώδεκα περίπου ἡμερῶν, ἀπ'τὸν πρίγκηπα Milca, τὸν ἐξάδελφό σας, δεσποινὶς Μυρτώ.

«Φανταστῆτε πόσο ξαφνιαστήκαμε στὴν ἀρχή! Ἀ! τί ὡραῖος ἄντρας!... Καὶ πῶς καταλαβαίνει κανεὶς βλέποντάς τον πὼς ἔχει ἀπέναντί του ἕναν ἀληθινὸ εὐπατρίδη! Μὰ δείχτηκε τόσο ἀξιαγάπητος, τόσο ἁπλός, ποὺ σὲ λίγο ἡ ἀμηχανία μας εἶχε ἐξαφανιστεῖ. Μᾶς εἶπε πὼς πηγαίνοντας στὸν τάφο τῆς κυρίας Ἐλυάννι πρὶν ἀναχωρήσει γιὰ τὴν Οὐγγαρία, σκέφτηκε ν' ἀνεβῇ ἴσαμε μᾶς γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ δώσῃ εἰδήσεις μας στὴν ἐξαδέλφη του, ποὺ μᾶς εἶχε μεγάλη ἀφοσίωσῃ. Παναγία μου, μιλήσαμε γιὰ σᾶς, δεσποινὶς Μυρτώ! Τοῦ ἔδειξα τὴν παλιὰ κάμαρα τῆς φτωχῆς σας μαμμᾶς κι' ἔμεινε μιὰ στιγμὴ ὀνειροπόλος στὸ τζαμωτὸ μπαλκόνι, ὅπου βρίσκονται πάντα τὰ ρόδα σας, δεσποινίς, καὶ ὅπου γι' ἀνάμνησή σας ἔχω φυτέψει σ' ἕνα μικρὸ δοχεῖο ἀνθεμίδες, ποὺ τόσο ἀγαπᾶτε. Τὰ διηγήθηκα ὅλα αὐτὰ στὸν ἐξάδελφό σας κι' ἀκόμα πὼς ἐργαζώσαστε μυστικὰ καὶ πόσο εἴσαστε ἀφοσιωμένη στὴν ἀγαπημένη σας μαμμά. Ἔδειχνε πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ κατάλαβα πὼς ἐκτιμοῦσε τὴν ἐξαδέλφη του κατὰ τὴ δικαία της ἀξία...

«Τὴν πρώτη στιγμὴ ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀγαπημένου μας Γιαννάκη τοῦ ἔφερε κάποια λύπη. Εἶδα καλὰ πὼς ἐσκεπτόταν τὸ φτωχό του ἀγγελοῦδι καὶ θέλησα νὰ βγάλω ἔξω τὸ παιδί. Ἀλλὰ ἐκεῖνος τὸ πῆρε στὰ γόνατά του καὶ κουβέντιασε μαζί του μὲ πολλὴ καλωσύνη. Τὸ μικρὸ τρελλάθηκε μὲ τὸν «πρίγκηπά του», ὅπως λέει, δὲ μιλάει παρὰ μόνο γι' αὐτόν, κι' ἀναγκάστηκα νὰ τοῦ ὑποσχεθῶ ἐπίσημα νὰ κάμουμε ἕνα ταξεῖδι στὴν Οὐγγαρία... ὅταν θὰ κερδίσουμε τὸν πρῶτον ἀριθμὸ τοῦ λαχείου!

«Πῶς ξέρει νὰ γοητεύῃ τὸν κόσμο, αὐτὸς ὁ πρίγκηψ Milcza! Φαντασθῆτε πὼς ὁ γαμπρός μου — ἕνας φανατικὸς δημοκράτης — μοῦ εἶπε μετὰ τὴν ἐπίσκεψή του:

«Ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἦταν σὰν αὐτόν, δὲν εἴχαμε ἀνάγκη! »Πόσο εἶναι ἀξιαγάπητος αὐτὸς ὁ πρίγκηψ, »παρ' ὅλη τὴν κομψότητά του καὶ τὴν ἀγε»ρωχία του!».

«Καὶ βιάστηκε πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ γυρίσῃ στὴ συνοικία ποὺ εἶχε δεχτεῖ τὴν ἐπίσκεψη ἑνὸς οὔγγρου πρίγκηπα, τόσο πλουσίου ποὺ μήτε ὁ ἴδιος ἤξερε τὰ εἰσοδήματά του. Μὰ ἔπρεπε νὰ ἰδῇ κανεὶς τὴν ἔπαρσή του ἐνῶ διηγόταν αὐτά! Ἀ! τί ἐπιτήδειοι εἶναι κι' αὐτοὶ οἱ δημοκρᾶτες!

«Τὴν ἄλλη μέρα εἴδαμε νὰ μᾶς ἔρχεται ἕνα ὡραῖο παιχνίδι γιὰ τὸ παιδὶ μαζὶ μὲ τὸ ἐπισκεπτήριο τοῦ πρίγκηπα Milcza. Ἐπειδὴ ἡ Ἀλβερτίνα ὑπέφερε πολύ, ὁ γαμπρός μου πῆγε μονάχος του μὲ τὸ μικρὸ στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Milcza, ἀπ' ὅπου γύρισε ἐνθουσιασμένος ἀπ' τὴν ἐγκαρδία ὑποδοχὴ ποὺ τοῦ ἔτυχε.

«Μία γειτόνισσα,ποὺ ἦταν ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες στὸ νεκροταφεῖο, μοῦ εἶπε πὼς ὁ τάφος τῶν φτωχῶν σας γονέων ἦταν σκεπασμένος ἀπὸ θαυμάσια λουλούδια. Χωρὶς ἀμφιβολία ταν ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἐστόλισε ἔτσι».

Ἡ Μυρτὼ σταμάτησε τὸ διάβασμα, γιατὶ τὰ μάτια της ἐγέμισαν δάκρυα... Πόσο ἦταν καλὸς καὶ λεπτός! Πῶς ἤξερε νὰ βρίσκῃ κάθε τὶ ποὺ μποροῦσε νὰ συγκινήσῃ βαθύτατα τὴν καρδιὰ τῆς Μυρτῶς!

Αὐτὸς ἦταν ἀλήθεια ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὁ τόσο παγερός, ὁ τόσο ἀδιάφορος. ποὺ δὲν τὴν εἶχε κρίνει ἀξία τὸν περασμένο χρόνο νὰ τῆς δώσῃ τὸ ὄνομα τῆς ἐξαδέλφης, ποὺ τῆς εἶχε ἐπιβάλει κοντὰ στὸν Karoly τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆν σκλαβιᾶς ποὺ μονάχα ἡ Χριστιανικὴ αὐτοπάρνηση. ἡ στοργὴ καὶ ἡ μεγάλη ἀφοσίωσῃ τῆς Μυρτὼς γιὰ τὸ παιδὶ εἶχαν καταστήσει ὑποφερτὴ καὶ σὲ λίγο γεμάτη ἀπὸ εὐχαριστήσεις;

Αὐτὸς ἦταν ἐκεῖνο τὸ πλᾶσμα ποὺ ἀγανακτοῦσε γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα, ἐκεῖνος ὁ μισάνθρωπος, ἐκεῖνος ὁ δεσπότης, ποὺ λύγιζε γύρω του τὶς θελήσεις καὶ ποὺ δὲν εἶχε οὔτ' ἕνα βλέμμα συμπαθείας γιὰ τοὺς πόνους τῶν ταπεινῶν;

— Ὦ! Θεέ μου, ἂς εἶσαι εὐλογημένος!

εἶπε μέσα σὲ μιὰ ἔξαρση τῆς φλογερῆς της εὐγνωμοσύνης. Ἂς εἶσαι εὐλογημένος ποὺ τὸν ἔβγαλες ἀπ' τὸ σκοτάδι κι' ἔκαμες νὰ λάμψῃ στὴν ψυχή του τὸ λαμπρὸ σου φῶς, Κύριε!

. . . . . .

Αὐτὴ τὴ φορὰ ὁ πρίγκηψ Milcza ἔφτανε τὴν ὡρισμένη μέρα. Ἕνα τηλεγράφημα ποὺ ἦρθε στὸν πύργο τὸ ἴδιο πρωΐ, πληροφορῆσε γι' αὐτὸ τὴν κόμησσα Zolanyi.

— Μὴν ἀργῆστε, Μυρτώ, εἶπε ἡ Τέρκα βλέποντας τὴν ἐξαδέλφη της νὰ βγαίνῃ στὶς δύο μὲ τὸ καπέλλο στὸ κεφάλι. Ὁ πρίγκηψ θἄναι ἐδῶ πρὶν ἀπ' τὶς πέντε.

— Μὰ ὑποθέτω πὼς ἡ παρουσία τῆς Μυρτῶς δὲν εἶναι ἀπαραίτητη στὸν ἐρχομό του! παρετήρησε εἰρωνικὰ ἡ Εἰρήνη.

— Ὦ! ἀσφαλῶς ὄχι! εἶπε ἡ μεγαλύτερη συνεχίζοντας τὴν ἀνάγνωσή της.

Ἡ Μυρτὼ βγῆκε ἀπ' τὸν πύργο, ὅπου βρισκόνταν σὲ κίνηση οἱ ὑπηρέτες μὲ ἑορτάσιμες λιβρέες, καὶ διευθύνθηκε πρὸς τὸ χωριὸ μ' ἕνα βῆμα λίγο βιαστικό.

Στὸ χωριὸ Lohacz ξαναεῖδε τοὺς ἀγαπημένους της φτωχοὺς τοῦ περασμένου χρόνου, ποὺ τὴν ὑποδέχτηκαν μὲ μιὰ ὁλοφάνερη χαρά. Μπόρεσε νὰ διαπιστώσῃ πὼς ἡ τύχη τῶν περισσοτέρων εἶχε καλυτερέψει καὶ πὼς τὸ ὄνομα τοῦ πρίγκηπος Milcza δὲν προφερῶταν πιὰ μὲ τόσο φόβο ὅσο τὴν ἄλλη χρονιά.

— Ἡ ἐξοχότης του ἔδιωξε πολλοὺς ἱσπάν, ποὺ τοῦ τοὺς εἶχαν καταγγείλει ὡς πολὺ σκληρούς, εἶπαν στὴν Μυρτώ, σὲ τρόπο ποὺ οἱ ἄλλοι ἔγιναν πολὺ λιγώτερο ἀπαιτητικοί... Καὶ φαίνεται πὼς ὁ πρίγκηψ σκοπεύει νὰ προβῇ σὲ περισσότερες μεταρρυθμίσεις καὶ βελτιώσεις.

Στὸ τέλος, ἡ Μυρτὼ μπῆκε σε μιὰ ἄθλια κατοικία, ὅπου μαραινόνταν μιὰ νέα χήρα, πάντα ἄρρωστη, καὶ τὰ δυὸ κοριτσάκια της. Ὁ γιατρὸς βρισκόταν ἐκεῖ, ἀπασχολημένος νὰ μαλώνῃ τὸ μεγαλύτερο ἀπ' αὐτὰ ποὺ δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀφήσῃ νὰ τοῦ κάμουν μιὰ μικρὴ ἀπαραίτητη ἐντομὴ στὸ ἄρρωστο δάχτυλό του. Κυλιόταν κραυγάζοντας ἀπάνω στὸ χῶμα, κι' ἡ μητέρα του καταστενοχωρημένη καὶ κουρασμένη ὕστερα ἀπὸ μάταιες συμβουλὲς ἔπεσε ἐξαντλημένη σὲ μιὰ καρέκλα.

— Τί νὰ σᾶς κάνω, θἀρθῶ αὔριο! εἶπε ὁ γιατρός. Μὰ ἴσως θἄναι πολὺ ἀργά.

Ἡ Μυρτὼ δοκίμασε κι' αὐτὴ μὲ τὴ σειρά της νὰ πείσῃ τὴν πανικόβλητη μικρή. Ἡ φωνή της, αὐστηρὴ καὶ γλυκειὰ μαζί, καθησύχασε σιγὰ - σιγὰ τὴν παιδούλα, ἀλλὰ ἐκείνη δὲ θέλησε νὰ ὑποβληθῇ στὴν ἐγχείρηση ἂν δὲν τὴν κρατοῦσε ἡ Μυρτὼ στὰ γόνατά της.

Ἡ Μυρτὼ δὲν ἐδίστασε οὔτε μιὰ στιγμὴ νὰ μείνῃ ἐκεῖ, μολονότι ἤξερε πὼς μόλις θὰ τῆς ἔμενε ὁ ἀπαραίτητος καιρὸς γιὰ νὰ γυρίσῃ πίσω στὸ Voraczy καὶ ν' ἀλλάξῃ ροῦχα. Ὅταν ἡ μικρούλα ἐπιδέθηκε καὶ ξαναβρῆκε τὸ θάρρος της, αὐτὴ ἀπομακρύνθηκε γρήγορα βιάζοντας τὸ βῆμα της.

Μὰ καθὼς ἐπλησίαζε, σήκωσε τὰ μάτια κι' εἶδε τὴ πριγκηπικὴ σημαία νὰ ὑψώνεται ἀργὰ πάνω ἀπ' τὸν πύργο. Ὁ πρίγκηψ Milcza εἶχε φτάσει στὸ Voraczy.

(Ἀκολουθεῖ)

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

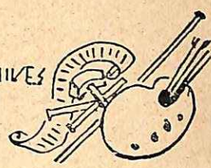

— **ΕΝΤΟΣ ΟΛΙΓΟΥ** κλείνουν ἑκατὸν ἔτη ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ἱδρύθη ἡ «Ἐπιθεώρησις τῶν Δύο Κόσμων» καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ θὰ ἐκδοθῇ ἕνα βιβλίο, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑκατὸν ἔτη γαλλικῆς ζωῆς εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων».

Θὰ εἶναι ἕνα βιβλίον, ποὺ θὰ περιλαμβάνῃ ἄνω τῶν πεντακοσίων σελίδων, τοῦ ἰδίου σχήματος μὲ τὴν ἐπιθεώρησιν, καὶ θὰ περιέχῃ πενῆν ταμίαν μονογραφίας τῶν σημαντικωτέρων συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ, γραμμένας ἀπὸ τοὺς σημερινούς του συνεργάτας.

— **Ο ΑΠΟΘΑΝΩΝ** κριτικὸς Πὼλ Σουνταὶ εἶχε σχηματίσει μία βιβλιοθήκη δέκα πέντε χιλιάδων τόμων ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ τοῦ ἀφιερώνοντο ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ποὺ ἐπιθυμοῦσαν νὰ τὰ ὑποβάλλουν σὲ κριτική. Πρόκειται νὰ τεθοῦν εἰς ἀνάμπρασίαν. Ὑπολογίζεται πὼς γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἀνάμπρασία αὐτή, θὰ χρειασθοῦν τέσσερες μέρες.

— **ΜΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ** παλαιῶν πινάκων, ἀξίας δεκαπέντε ἑκατομμυρίων δραχμῶν, ποὺ περιεῖχε, μεταξὺ ἄλλων, πολλοὺς αὐθεντικοὺς Ρουμπενς, ἐκλάπη πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἀπὸ τὴν Λειψία. Οἱ προσπάθειες τῆς ἀστυνομίας πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν δραστῶν τῆς κλοπῆς ἀπέβησαν μάταιες. Οἱ χαμένοι πίνακες δὲν μπόρεσαν νὰ ἀνευρεθοῦν. Τελευταῖα ὅμως ἕνας γερμανὸς ἀστυνόμος συνέλαβε στὸ Βερολῖνο ἕνα περίεργο ζητιᾶνο, γιατὶ ἐθεώρησε πὼς τὸ ἐξαιρετικὰ πλατύ του στῆθος ἦταν ὕποπτο. Πραγματικῶς τοῦ ἔγινε σωματικὴ ἔρευνα ποὺ ἀπέδειξε ὅτι ὁ συλληφθεὶς ζητιᾶνος εἶχε τυλίξει τὸ στῆθος του μὲ ἀρκετοὺς ἀπὸ τοὺς χαμένους πίνακας.

— **ΣΤΗ ΔΑΜΑΣΚΟ** ἔγινε μία ἀρχαιολογικὴ ἀνακάλυψις, σημαντικωτάτη γιὰ τὴν ἱστορία τῆς τέχνης. Ὁ ἀρχαιολόγος Εὐστάθιος ντὲ Λοραὶ ἔξυσε τὸν ἀσβέστη ποὺ ἐσκέπαζε τὰ μωσαϊκὰ τοῦ τζαμιοῦ τῶν Ὀμμεϊάδων χαλιφῶν καὶ ἔφερε εἰς φῶς τὰ θαυμάσια αὐτὰ ἔργα τέχνης, τὰ μόνα γνωστὰ ἔργα συριακῆς τέχνης τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτὴ φαίνεται πὼς θὰ δώσῃ ἀφορμὴν σὲ πολλὰς συζητήσεις μεταξὺ τῶν καλλιτεχνῶν.

— **Η ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ** τοῦ θανάτου τοῦ Χὰμ ξανάφερε πάλι στὴ μνήμη τοῦ καλλιτεχνικοῦ κόσμου τὸν σκιτσογράφο αὐτόν, ποὺ ἐνῷ στὸν καιρό του ἦταν διάσημος, λησμονήθηκε τελείως μετὰ τὸ θάνατό του. Ὁ Χὰμ δὲν εἶχε τόση σπουδαιότητα ὡς ζωγράφος ὅση ὡς πνευματώδης ἄνθρωπος. Ἦταν ἄριστος δημοσιογράφος, καὶ ἐσατύριζε σκωπτικώτατα τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν σκίτσων καὶ τῶν γελοιογραφιῶν του ἐξεφανίστηκε ὅταν ἔπαυσε ἡ ἐπικαιρότητάς τους. Ξεφυλλίζοντας τὰ λευκώματά του καὶ τὶς σύγχρονές του ἐφημερίδες, βλέπει κανεὶς νὰ ξαναζῇ ὁλόκληρη ἐποχή, ὅπως τὴν εἶδε μία περίεργη προσωπικότης.

Ὁ Χὰμ, κόμης Νῶε, ὅπως ἦτο τὸ πραγματικό του ὄνομα, ἦταν υἱὸς εὐγενοῦς καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀντιδραστικοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του· εἶχε ὅμως φίλους στὰς τάξεις τῶν σοσιαλιστῶν, ὅπως τὸν Ἔρρικο Ροσφὸρ πού, τὸν καιρὸ τῆς Κομμούνας, ἐμεσολάβησε εἰς τὴν ἐπαναστατικὴ κυβέρνησῃ καὶ ἔσωσε τὴ ζωὴ τοῦ σκιτσογράφου, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τυφεκισθῇ ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας ἐξ' αἰτίας τῶν φρονημάτων του. Ποιὸς ὅμως δὲν ἦτο φίλος τοῦ Χὰμ; «Ὁ καλύτερος, ὁ τρυφερώτερος» ἄνθρωπος, ἔλεγε ὁ Λουντοβὶκ Ἀλεβύ προτείνοντας στὸ λεύκωμα, ὅπου συνεκεντρώθη ἕνα μέρος τῶν γελοιογραφιῶν καὶ τῶν σκίτσων τοῦ καλλιτέχνου, νὰ τεθῇ ἡ ἐπιγραφή: «Σαράντα ἔτη πνεύματος καὶ κακένα κακίας».

— **ΜΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΗ** πλάξ ἐτέθη τελευταίως εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἀββᾶ Ντυμόν, στὸ Μπυσσιέρ, ἕνα χωριὸ τῆς Γαλλίας· ὁ ἀββᾶς Ντυμὸν εἶναι ἐκεῖνος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ Λαμαρτῖνος ἐνεπνεύσθη τὸν ***Ζοσελέν*** του. Αὐτὸ μᾶς θυμίζει πὼς ὀχτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἔκδοσῃ τοῦ διασήμου βιβλίου τοῦ Γάλλου συγγραφέως, ἕνας λοθαριγγὸς ποιητής, ὁ Ντεζιρὲ Καρριέρ, ἀνέλαβε μιὰ λεπτὴ ἐργασία: νὰ ξαναγράψῃ τὸν ***Ζοσελέν***, πλέον σύμφωνα ὅμως μὲ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα.

Ὁ Ντεζιρὲ Καρριὲρ δὲν ἀνέλαβε ἐπιπόλαια τὸ ἔργο του. Ἐζήτησε τὴ γνώμη καὶ τοῦ Λαμαρτίνου ἀκόμη, πρὶν γράψει τὸν ***Ἐφημέριο τοῦ Βαλνέζ***. Στὸ βιβλίο αὐτό, ποὺ ἐξεδόθη τὸ 1844, βρίσκει κανεὶς τὴν ἴδια ὑπόθεση ποὺ συναντᾶ καὶ στὸ βιβλίο τοῦ Λαμαρτίνου. Ὁ καθολικὸς ὅμως ποιητὴς ἐφρόντισε ἰδίως νὰ τονίσῃ τὴν ὑπέροχη θέσῃ τοῦ ἱερέως καὶ νὰ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιο τοῦ κλήρου. Οἱ δυὸ Ζοσελὲν εἶναι τελείως διαφορετικοί. Τοῦ Λαμαρτίνου δύσκολα ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὸ καθῆκον. Τοῦ Καρριὲρ εἶναι ὅλος ἀγάπη καὶ ὑποταγή. Κάθε στίχος τοῦ ***Ἐφημερίου τοῦ Βαλνὲζ*** ἀναβίβει πίστη καὶ ἐλπίδα.

Τὸ ἔργο τοῦ Ντεζιρὲ Καρριὲρ δὲν εἶναι περιφρονήσιμο. Ἂν μάλιστα ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ ἐξαιρετικὲς δυσκολίες ποὺ τὸ ἐδυσκόλαναν, μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ λογοτεχνικὸ κατόρθωμα. Ὁ λοθαριγγὸς ποιητὴς θὰ ἄφινε καὶ ἄλλα δείγματα τῆς μούσης του, ἂν δὲν ἀπέθαινε σὲ ἡλικία σαράντα ἐτῶν. Ὅταν ἦτο εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν ἔγινετο παμψηφεὶ δεκτὸς στὴν Ἀκαδημία Σταγισλὰς τοῦ Ναντσὶ σὲ ἡλικία τριάντα δύο ἐτῶν ἡ Ἀκαδημία τοῦ Μὲς τοῦ ἄνοιγε τὰς πύλας της. Καὶ τὸ 1853 ὁ Λακορνταὶρ ταξείδεψε ὡς τὸ Μιρκοὺρ, γιὰ νὰ προσευχηθῇ πάνω στὸν τάφο του.

— **ΣΤΟ ΜΠΕΛ - ΙΛ - ΑΝ - ΜΕΡ** τῆς Γαλλίας πρόκειται νὰ γίνουν τὰ ἐπίσημα ἐγκαίνια τοῦ μουσείου τῆς Σάρας Μπερνάρ. Ἀπὸ τώρα ὅμως μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῇ ἐκεῖ μέσα διάφορα φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ κειμήλια: λιθογραφίες, τὸ μπαστοῦνι τοῦ Ἀετιδέως, τὴ βενταλιὰ τοῦ Μαργκερὶτ Γκωτιέ, τὰ παπουτσια τοῦ Συρανό. Πολλοὶ ταξειδιῶται ποὺ τὸ ἐπεσκέφθησαν κατηγοροῦν τὴ Σάρα Μπερνὰρ γιὰ τὴν ἀκαλαισθησία τοῦ κτιρίου. Ἀλλὰ ὁ κ. Λέων Ρύτ, ποὺ ἐπεσκέφθη τελευταίως τὸ μουσεῖο, ὑπερασπίζεται τὴν διάσημη ἠθοποιὸ λέγοντας πὼς τὸ οἴκημα δὲν ἐκτίσθη ἀπὸ αὐτήν. Ἡ Σάρα Μπερνὰρ τὸ ἀγόρασε ἁπλῶς ἀπὸ ἕναν Ἄγγλο, ποὺ τὸ εἶχε προηγουμένως.

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

[Κρίνουμε κάθε ἔργο πού μᾶς στέλνεται σὲ δυὸ ἀντίτυπα].

Στρατῆ Μυριβήλη, Διηγήματα, Μυτιλήνη 1928. — Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, στεγνωμένη ἀπὸ τὶς συνήθειες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, γυρεύει πάντα μὲ λαχτάρα κάτι ποὺ νὰ φτερώνῃ τὸ λογισμὸ καὶ νὰ τὸν ἀνεβάζῃ πρὸς τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ἀλήθεια. Καὶ ὅταν τῆς τύχῃ ποτὲ νὰ βρῇ αὐτὴ τὴ σπάνια εὐκαιρία, συνεπαρμένη ἀπὸ τὴν ἐντύπωση τῆς πρώτης στιγμῆς καὶ σ' ἀντιστάθμισμα τῶν προτεριν̃ων ἀπογοητεύσεων, χαρίζει στὸν τυχερὸ ποὺ ἔφτασε ἀπάνω στὴν ὥρα ὅλη της τὴ συγκρατημένη συγκίνηση. Τότε θὰ ξεπηδήσῃ αὐθόρμητος ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ θὰ παραμερίσῃ κάθε ἄλλο μὲ τὴν ἀφοσιωμένη του πίστη. Ἐλογημένοι ἂς εἶναι ὅσοι γίνονται ἀφορμὴ νὰ δοκιμάσουμε τὴν ἀνώτερη ἐτούτη χαρά, ποὺ γιὰ ἕναν ἄνθρωπο πνευματικὸ δὲ συγκρίνεται μὲ καμμιὰν ἄλλη . . .

Ὅταν ἐπρωτοπῆρα στὰ χέρια μου τὰ διηγήματα τοῦ ἄγνωστού μου Μυτιληνιοῦ συγγραφέα, δὲ θὰ μποροῦσα νὰ φανταστῶ πῶς θὰ μοῦ δίναν αὐτὰ ὅ,τι δὲ βρῆκα μέσα σ' ὅλα σχεδὸν τῆς τελευταίας περιόδου. Κι' ὅμως φαίνεται πῶς τὸ νησὶ τῆς Λεσβίας δὲν τὸ ἄφησε ἀκόμα ἀπ' τὴν προστασία της ἡ ἀρχαία θεά, στὸ πεῖσμα τῶν καινῶν δαιμονίων ποὺ κάθε τόσο μᾶς ἔρχονται. Πιστεύω πῶς ἐκεῖ πέρα ὁ ἀέρας θέναι ἀκόμα ἁγνὸς κι' ἡ φύση θάμεινε παρθενική, καθὼς στὸν καιρὸ τῆς μυθικῆς λατρείας. Δὲν ἔχω πῶς ἀλλιῶς νὰ ἐξηγήσῃ αὐτὴ τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν καλωσύνη ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὸ ἔργο τοῦ Μυριβήλη καὶ σοῦ ἐλαφρώνουν μὲ μιᾶς τὴν καρδιά. Τέτοιες ἀρετὲς δὲ μπορεῖ νὰναι ἀποτέλεσμα ἀποκλειστικὸ μιᾶς ὑπομονετικῆς αὐτοκαλλιεργείας· χρειάζεται νάχουν τὴ ρίζα τους κάπου βαθύτερα, σὲ κάποιον κληρονομημένο σπόρο, ποὺ κλείνει μέσα του τὴν εὐγένεια ἑνὸς Θεοῦ. Κι' εἶναι γνωστὸ πῶς ἐργασία ὁλόκληρων χρόνων δὲν κατωρθώνει πολλὲς φορὲς ὅ,τι τελειώνει ἡ εὐτυχισμένη διάθεση μιᾶς στιγμῆς.

Κρίνοντας αὐτὸ τὸ βιβλίο ἔχω στὸ νοῦ μου κι' ἕνα ρομάντζο πολεμικὸ τοῦ ἴδιου, τὸ «Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ», ποὺ τυπώθηκε στὴν πατρίδα του στὰ 1924 καὶ ποὺ ἡ περιέργεια μ' ἔφερε νὰ τὸ διαβάσω κι' αὐτὸ τελευταῖα. Εἶναι καὶ τὰ δυό, ἔργα τῆς ἴδιας γραμμῆς καὶ τὄνα συμπληρώνει τ' ἄλλο, ἀν δὲ λογαριάσουμε τὶς ἐλάχιστες τεχνικὲς ἐλλείψεις τοῦ πρώτου, ποὺ μόνο τοῦ αὐστηροῦ κριτικοῦ τὸ μάτι θὰ τὶς ἀνακάλυπτε. Τὰ προτερήματα τοῦ διηγηματογράφου τούτου δὲν εἶναι εὔκολο οὔτε σκόπιμο νὰ καθοριστοῦν· ἀρκεῖ νὰ εἰπωθῇ πῶς τὸ ἔργο του συγκεντρώνει ἐφόδια ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ χρόνο, δὲν ξέρω γιὰ πόσον καιρό, νικηφόρα. Γιὰ νὰ μιλήσω τώρα πιὸ εἰδικά, πίσω ἀπ' τὰ πρόσωπα τῶν διηγημάτων, ποὺ ζοῦνε καὶ κινιοῦνται μὲ τὴν ἄνεση τῆς πραγματικότητας, ὁ ἀναγνώστης βλέπει νὰ τοῦ φανερώνεται μιὰ φυσιογνωμία ἀδρὴ κι' ἔντονη, ποὺ λάμπει ἀπ' τὴν αἴσθηση τῆς ζωῆς καὶ τρέμει ἀπ' τὸν παλμὸ τῆς δημιουργίας. Σ' ὅλες τὶς σελίδες εἶναι ἁπλωμένη μιὰ βαθύτατη καλωσύνη, ποὺ ἀγκαλιάζει τὸν ἄνθρωπο ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς καὶ τὸν ἔχει σὰν πλάσμα δικό της. Κι' ἐκεῖ ἀκόμα ποὺ ὁ συγγραφέας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μιλήσῃ γιὰ μερικὲς ἀποκρουστικὲς λεπτομέρειες, ἀφήνει νὰ δείχνεται ὅλη ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τὶς ἀναπόφευκτες αὐτὲς ἀναγκαιότητες τοῦ βίου. Οἱ σκηνὲς παρουσιάζονται ἡ μιὰ ὕστερα ἀπ' τὴν ἄλλη φυσικὲς καὶ ζωντανεμένες ἀπὸ μιὰ γλῶσσα θερμὴ ποὺ μιλάει ὁλΰΐσα στὴν καρδιά. Ἔπειτα ὅλες αὐτὲς οἱ ἱστορίες οἱ πολεμικὲς κι' οἱ ἠθογραφίες τοῦ νησιοῦ, δένονται ἀναμεταξύ τους μὲ μιὰν ἀδιάσπαστην ἑνότητα ποὺ πετυχαίνει τὴν πληρότητα τοῦ συνόλου. Ὁ διάλογος ἔχει κι' αὐτὸς μιὰ ζηλευτὴ φυσικότητα, ποὺ τὴν ἀναδείχνει περισσότερο ἡ ζωντάνια τῆς καθάριας δημοτικῆς. Σὲ κανένα ἴσως μέρος δὲ θὰ σὲ σταματήσῃ προσποιημένο ὕφος καὶ κατασκευασμένη ψυχολογία. Ἡ ζωὴ γύρω μας ἔχει τόσον ἐκφραστικὸ κι' αἰσθηματικὸ πλοῦτο, ποὺ πρέπει νάναι πολὺ ἀπρόσεχτος ἕνας πεζογράφος, γιὰ νὰ καταφεύγῃ σ' εὔκολες ἀπομιμήσεις ἢ σ' ἐπισφαλεῖς ἐκζητήσεις. Ὁ Μυριβήλης φαίνεται πῶς τὸν ἀγάπησε τὸν ἄνθρωπο καὶ τοῦ ἔδωσε μεγάλο μέρος ἀπ' τὸ αἰσθημά του, γιὰ νὰ μπορέσῃ ἔτσι νὰ καταλάβῃ καλύτερα τὸν ἑαυτό του. Χωρὶς αὐτὴ τὴ θυσία θὰ τοῦ μέναν ἀνεξήγητες καὶ σκοτεινὲς πολλὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ κόσμου, κι' ὁ περιορισμὸς ἐκεῖνος θὰ τοῦ ἐζημίωνε πολὺ τὸ ἔργο, ποὺ πῆρε μιὰν ὡρισμένη κατεύθυνση. Οἱ τύποι τοῦ νησιοῦ του, καθὼς μᾶς τοὺς παρουσιάζει σὲ μιὰ - δυὸ εὔθυμες ἱστορίες, εἶναι ἀνοιχτόκαρδοι θαλασσινοί, ποὺ ἐκφράζονται ἐλευθερόστομα, χωρὶς νὰ κρύψουν τίποτα, γιατὶ δὲν ξέρουν οἱ καϋμένοι πῶς ὑπάρχει καὶ σεμνότυφη τέχνη. Ἀναγκάζεσαι νὰ παρακολουθήσῃς μ' ἐνδιαφέρο τὶς κινήσεις τους, νὰ προσέξῃς στὶς ἁπλοϊκές τους κι' ἔξυπνες κουβέντες, νὰ γελάσῃς μὲ τὰ ξεκαρδιστικὰ χωρατά τους, νὰ γίνῃς ἕνα μ' αὐτοὺς καὶ νὰ λησμονήσῃς τὸν ἑαυτό σου.

Ἐκεῖ ὅμως ὅπου χρωστάει κυριώτερα τὴν ἀξία του ὁ Μυριβήλης, εἶναι τὰ ἐπεισόδια τοῦ πολέμου, ποὺ εἶχε τὴν τύχη νὰ τὸν γνωρίσῃ ὁ ἴδιος ἀπὸ κοντά. Ὅλες αὐτὲς τὶς οὐσιαστικὲς στιγμές, ποὺ ἡ ἀνθρώπινη δράση βρίσκεται σὲ παράφορην ὑπερένταση, κατώρθωσε νὰ τὶς αἰσθανθῇ συγκλονιστικὰ καὶ προσπαθεῖ νὰ μᾶς τὶς μεταδώσῃ μὲ τὴν ἐξαίρετη τέχνη του.

Μπρὸς ἀπ' τὰ μάτια μας περνάει ἡ κατα-ματωμένη ἱστορία μὲ τὴν ἀπέραντην ἀλήθεια της καὶ μᾶς θαμπώνει, παρόμοια ὁλέθρου ἀναλαμπὴ ἐξακοντισμένη στὸ κενό. Ὁ τρομερὸς πόλεμος, τὸ ἄσκοπο ἀνθρωπομακελλιὸ ἡ τερατώδικη μοιραία πλάνη ποὺ βαραίνει αἰώνια ἀπάνω στὶς γενεὲς τῶν θνητῶν, μᾶς ζωγραφίζεται μ' ὅλη του τὴ μισητὴ φρίκη καὶ τὴν ἄγρια του μεγαλοπρέπεια. Ὁ θάνατος τῶν ἀγνώστων παλληκαριῶν, ποὺ δὲ βρῆκε ἀκόμα τὸν ἄξιο τραγουδιστή, τὸ ἄτιμο ριζικὸ τῶν παρθένων ποὺ πέφτουν στὰ χέρια ξένων λυσσασαμένων στρατιωτῶν, ἡ κυνικὴ περιφρόνηση μπροστὰ στὸν κίνδυνο, ἡ γλυκειὰ νοσταλγία τῆς ἀλησμόνητης πατρίδας, μὲ τὰ πρόσωπα ποὺ καρτεροῦν μ' ἀγωνία, αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ πρώτου ρομάντζου ποὺ ἀναφέραμε καὶ δυὸ διηγημάτων τοῦ καινούργιου τόμου. Τελειώνουμε τὴν ἀναγνωσή τους μ' αἵματα μπροστὰ στὰ μάτια καὶ μ' ἕνα σφίξιμο. στὴν καρδιά. Μιὰ λαχτάρα μᾶς γεννιέται στὴν ψυχὴ κι' ἕνας πόθος παντοδύναμος νὰ χαροῦμε τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς ποὺ περιφρονούσαμε. Ἀποχτοῦμε συνείδηση τοῦ προορισμοῦ μας, ἀφοῦ μᾶς ἐκυρίεψε προτύτερα τὸ δέος καὶ μᾶς ἐδόνησεν ὡς τὰ κατάβαθα. Ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια συγκίνηση δὲν εἶναι δικαιολογημένος κάθε ἐνθουσιασμός ;

Αὐτὰ ἤθελα νὰ πῶ γιὰ τὸ Στρατῆ Μυριβήλη, ἀπερίφραστα καὶ χωρὶς ἀξιώσεις, κι' εὐχαριστῶ τὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ μοῦ παραχώρησε τὴν ἄδεια ν' ἀσχοληθῶ σήμερα μ' ἕνα βιβλίο περσινό, ἀφήνοντας γιὰ τὰ ἐρχόμενα φύλλα τ' ἄλλα ποὺ περιμένουν τὴ σειρά τους.

Γ. Κ.

Ἡ ἔκθεση ἀντιγράφων ἀπὸ ἔργα τοῦ Θεοτοκοπούλου στὸ «Ἄσυλο Τέχνης». Ἀξίζει κάθε ἔπαινο ἡ προσπάθεια τοῦ Βέλμου νὰ παρουσιάσῃ σὲ μιὰ ἔκθεση ἀντίγραφα ἀπὸ ἔργα τοῦ Θεοτοκόπουλου. Σὲ ἐποχὴ ποὺ οἱ φιλότεχνοι ὅλου τοῦ κόσμου τιμοῦν μὲ κάθε τρόπο τὴ μνήμη τοῦ προδρόμου αὐτοῦ τῶν νεωτέρων τάσεων τῆς τέχνης, ἐμεῖς, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὄχουμε καύχημά μας πῶς γεννήθηκε Ἕλλην κι' ἀπέδειξε ὅτι καὶ στὴν ἐποχὴ τῆς σκλαβιᾶς δὲ μαράθηκε ἰὸ καλλιτεχνικὸ φυτρο τῆς φυλῆς μας, ἐμεῖς οὔτε μιὰ προτομή, ἀπὸ κεῖνες ποὺ στήνονται πολλὲς φορὲς σὲ κοινότατους ἀνθρώπους, δὲν τοῦ φτιάξαμε. Γι' αὐτὸ ἡ ἔκθεση τῆς ὁδοῦ Νικοδήμου εἶναι ἕνας φόρος εὐγνωμοσύνης ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶχε προέλθει ἀπὸ ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀφθονώτερα μέσα ἀπὸ τὸν ὀργανωτὴν αὐτῆς τῆς μικρῆς ἐκθέσεως.

Στὸ «Ἄσυλον Τέχνης», ποὺ συμπαθητικὰ διαρρυθμισμένο αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἔχουν ἐκτεθεῖ, ἐκτὸς διαφόρων ἐντύπων (reproductions) ἔργων τοῦ Γκρέκο, καὶ ἀντίγραφα καμωμένα ἀπὸ Ἕλληνας καλλιτέχνας, καθὼς καὶ ἀνάγλυφα ἐμπνευσμένα ἀπὸ πίνακάς του, ἤτοι δύο ἀντίγραφα εἰς φυσικὸν μέγεθος, ἐκτελεσμένα ἀπὸ τὸν ζωγράφο κ. Γεωργιάδην (προσωπογραφίες τοῦ γυιοῦ τοῦ Γκρέκο καὶ τοῦ Ἀντώνιο Κοβαρρούμπιας), τρία ἀντίγραφα τοῦ ζωγράφου Κόντογλου, καμωμένα ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἐλευθέρας σπουδῆς, ἕνα μονόχρωμο σχέδιο τῆς κ. Ταρσούλη ἀπὸ κάποια προσωπογραφία, ἕνα ἀνάγλυφο τοῦ καθηγητοῦ κ. Θωμᾶ Θωμοπούλου, ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴ μορφὴ τοῦ Θεοτοκόπουλου, ἕνα ἄλλο τοῦ κ. Μαλτέζου, ἀπὸ τὸ γνωστὸ πίνακα ποὺ παριστάνει τὸν ἅγιο Μαρτῖνο, ἄλλο ἀνάγλυφο τοῦ κ. Περάκη, ποὺ παριστάνει τὸ Φερδινάνδο τὸν Καθολικό, καὶ μερικὰ ἄλλα ἀντίγραφα ζωγραφικὰ καὶ γλυπτικά.

Σὲ ἰδιαίτερο τμῆμα εἶναι ἐκτεθειμένα ἔντυπα ἀντίγραφα μονόχρωμα ἢ πολύχρωμα, μαζὺ μὲ παλιὲς χαλκογραφίες ἀπὸ ἔργα τῶν Ἰταλῶν διδασκάλων τοῦ Γκρέκο, Τισιανοῦ καὶ Τρέπολο, καθὼς καὶ ἕνα λαμπρὸ ἀντίγραφο τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Τισιανοῦ «ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ γάντι», στὶς ἴδιες διαστάσεις μὲ τὸ πρωτότυπο τοῦ Λούβρου.

Ἡ τοποθέτησις τῶν ἔργων καὶ ἡ ἐπιμέλεια μὲ τὴν ὁποία ἔχουν συγεντρωθεῖ τὰ παραπάνω ἔργα μαρτυροῦν στοργὴ καὶ ἀγνὴ ἀγάπη ποὺ τιμοῦν τὸν κ. Βέλμο. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νομίζουμε ὅτι προσφέρει θετικώτερα καὶ οὐσιαστικώτερα στὴν τέχνη καὶ στὴ ζωή, παρὰ μὲ τὴν μικρόλογη καὶ στεῖρα ἐπίκριση τοῦ παντὸς στὸ ἔντυπο ὄργανό του.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΩΜΕ ΤΟΝ ΓΚΡΕΚΟ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΒΙΛΛΟΥΜΣΕΝ

Τελευταῖα ἔγινε μία κίνησις γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Γκρέκο· καὶ ἔκθεσις ἀντιγράφων τῶν ἔργων του ὠργανώθη μάλιστα. Γιὰ θὰ κατατοπισθοῦν οἱ ἀναγνῶστες μας πάνω στὸν διάσημο Κρητικὸ ζωγράφο, θεωροῦμε σκόπιμο νὰ ἀρυσθῶμεν ἀπὸ τὸ δίτομον ἔργον τοῦ δανοῦ καλλιτέχνου Βίλλουμσεν, τὸ τελειότερον βιβλίον ἀπὸ ὅλα ὅσα ἐγράφησαν σχετικῶς μὲ τὸν Γκρέκο, τὰ σχετικὰ μὲ τὰ δοκουμέντα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθησαν ὅσοι ἠσχολήθησαν μὲ αὐτόν.

«Ἂν συγκρίνωμε τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Γκρέκο δοκουμέντα μὲ ὅ,τι γνωρίζομε γιὰ τὸν Τιτσιανὸ ἢ τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελο, βρίσκομε ὅτι οἱ πληροφορίες ποὺ μᾶς ἄφισε τὸ παρελθὸν γιὰ τὸν Γκρέκο εἶναι πολὺ πτωχές.

Οἱ πηγὲς ποὺ ὑπάρχουν μποροῦν νὰ διαιρεθοῦν εἰς τρεῖς ὁμάδες: 1ον ἐκεῖνες ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν καλλιτέχνην ἢ ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ ἐμπόρεσαν νὰ τὸν γνωρίσουν προσωπικῶς· 2ον ἐκεῖνα ποὺ ἐλέχθησαν ἀπὸ ὅσους, χωρὶς νὰ τὸν ἔχουν γνωρίσει προσωπικῶς, κρατοῦν τὶς πληροφορίες τους ἀπὸ ὅσους τὸν ἐγνώρισαν καὶ 3ον ἡ ἱστοριογραφικὴ παραγωγή,

Εἰς τὴν πρώτην ὁμάδα ὑπάγονται κατὰ πρῶτον λόγον οἱ ὑπογραφὲς τοῦ Γκρέκο· πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς μᾶς δίδουν μερικὲς πληροφορίες. Ὁ ἑλβετὸς ἱστορικὸς Κὰρλ Γιοῦστι, εἰς τὸ ἔργον του «*Ὁ Ντιέγκο Βελάσκεθ καὶ ὁ αἰών του*» ἐδημοσίευσε γιὰ πρώτη φορὰ μία ὑπογραφὴ τοῦ Γκρέκο, ἀπὸ ὅπου ἐξάγεται ὅτι ἦταν Κρητικός. Ἡ λέξις ΚΡΗΣ συναντᾶται σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔργα του.

Ὑπάρχουν ἐπίσης τὰ ἔγγραφα μιᾶς δίκης ἐναντίον ἑνὸς Ἕλληνος, ποὺ ἔλαβε χώραν τὸν Μάϊο τοῦ 1582, πρὸ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως τοῦ Τολέντο· ὁ Γκρέκο ἐκλήθη ὡς διερμηνεὺς καὶ ἡ ἀπόλυσίς του, ὅπου ὁρκίζεται πῶς θὰ μεταφράσῃ ὀρθῶς, ἀναφέρει ὅτι ἐγεννήθη στὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης.

Τὸ κυριώτερο ὅμως δοκουμέντο εἶναι μία ἐπιστολὴ τοῦ ζωγράφου Τζούλιο Κλόβιο πρὸς τὸν καρδινάλιο Ἀντρέα Φαρνέζε, ποὺ ἐγράφη στὴ Ρώμη τὶς 16 Νοεμβρίου 1570 καὶ εὑρίσκεται στὰ ἀρχεῖα Φαρνέζε στὴ Μοδένα. Ἐδημοσιεύθη γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Ἀμαντίο Ρονκίνι στὸ βιβλίο του «*Ἔργα καὶ Ἀναμνήσεις*», τὸ 1865. Τὸ γράμμα δὲν ἀναφέρει τὸν Γκρέκο, ἀλλὰ συνισᾶ ἕνα νεαρὸ Κρητικό, μαθητὴ τοῦ Τιτσιανοῦ, καὶ ζητεῖ ἕνα δωμάτιο γι' αὐτὸν στὸ ἀνάκτορο Φαρνέζε. Μεταξὺ τοῦ Τιτσιανοῦ, καὶ τῶν Φαρνέζε ὑπῆρχαν φιλικὲς σχέσεις, ὅπως γράφει τὸ βιβλίο τοῦ Ρονκίνι, καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ Κλόβιο τὸ ὄνομα τοῦ Τιτσιανοῦ γιὰ νὰ συστήσῃ τὸν προστευόμενό του. Μήπως ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ ζωγράφος μας ; Ὁ Σακτσίνσκυ πρῶτος ὑπεστήριξε αὐτὴν τὴ γνώμη στὸ ἔργο του Jure Glovic prozvan Julijo Klovio, ὅπου συσχετίζει τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ μὲ τὸ πορτραῖτο τοῦ Τζούλιο Κλόβιο στὴ Νεάπολη τὸ καμωμένο ἀπὸ τὸν Γκρέκο. Θεωροῦμε πῶς ἡ ὑπόθεσις εἶναι ὀρθὴ καὶ νομίζουμε ὅτι τὸ γράμμα τοῦ Κλόβιο ἀναφέρεται στὸν Γκρέκο.

Γκρέκο: Σχεδίασμα γιὰ τὸν Ἅγιον Πέτρον.

Μεταξὺ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Τζούλιο Κλόβιο ὁ κ. Ἔρκο Φάμπκοβιτς ηὗρε τελευταῖα, μία ποὺ γράφει γιὰ τὸν Γκρέκο. Εἶναι γραμμένη ἀρχαῖα Κροατικά· νὰ τὸ κρίμενον :

«Ἔκαμα χθὲς ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Γκρέκο γιὰ νὰ κάμωμεν ἕνα μικρὸν περίπατον μαζὺ στὴν πόλιν. Ὁ καιρὸς ἦταν ὡραῖος, μὲ ἕνα γλυκὸν ἀνοιξιάτικον ἥλιο ποὺ ἔκανε ὅλον τὸν κόσμο ζωηρόν. Ἡ πόλις εἶχε ὄψιν ἑορτάσιμον. Ἠπόρησα, μπαίνοντας στὸ ἐργαστήριο τοῦ Γκρέκο, ὅταν εἶδα τὰ κουρτινάκια τῶν παραθύρων τραβηγμένα σὲ τέτοιο σημεῖο ποὺ δύσκολα διέκρινε κανεὶς τὰ ἀντικείμενα. Ὁ Γκρέκο ἐκάθητο σὲ μία καρέκλα χωρὶς νὰ ἐργάζεται ἢ νὰ κοιμᾶται. Δὲν ἠθέλησε νὰ ἐβγῇ μαζύ μου, γιατὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐθόλωνε τὸ ἐσωτερικό του φῶς».

Ὅσο γιὰ τὴν Ἱσπανικὴ περίοδο τοῦ Γκρέκο, πολλοὶ Ἱσπανοὶ συγγραφεῖς ἠθραν σημαντικὸ ἀριθμὸ δοκουμέντων, ποὺ μερικὰ ἔχουν σημασία γιὰ τὸ ἀντικείμενο τῶν ἐρευνῶν μας.

Ὁ θάνατος καὶ ἡ κηδεία τοῦ Γκρέκο εἶναι ἀναγεγραμμένα στὸ βιβλίο τῶν θανάτων τοῦ Σάντο Τομέ. Κατὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ ζωγράφος ἀπέθανε ἄνευ διαθήκης τὶς 7 Ἀπριλίου 1614 καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησία τοῦ Σὰν Ντομίγγο ἐλ Ἀντίγκουο. Ἀλλὰ ὁ Σὰν Ρομὰν συνεπλήρωσε αὐτὲς τὶς πληροφορίες· ἀνεῦρε τὴ διαθήκη τοῦ Γκρέκο ἀναγεγραμμένη στὸ πρωτόκολλο τοῦ συμβολαιογράφου Ἀλδάρο ντὲ Ἀγκουτίλα, μὲ ἡμερομηνίαν 31 Μαρτίου 1614 καὶ προσθέτει ὅτι ἡ κηδεία ἔγινε στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου, ποὺ τώρα εἶναι κατεστραμμένη. Δύο Ἱσπανοὶ συγγραφεῖς, σύγχρονοι τοῦ Γκρέκο, μιλοῦν γι' αὐτὸν μὲ κάποιες λεπτομέρειες. Ὁ ἀρχαιότερος ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ Πάτερ Ἰωσὴφ ντὲ Σιγκουένθα. Στὸ τρίτο μέρος τῆς «*Ἱστορίας τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἱερωνύμου*, γράφει γιὰ τὸ μοναστῆρι τοῦ Ἐσκουριάλ καὶ παρεμπιπτόντως ἀναφέρει γιὰ τὸν πίνακα τοῦ Γκρέκο ποὺ παριστᾶ τὸ *Μαρτύριο τοῦ ἁγίου Μαυρικίου* καὶ γιὰ τὴν ἱστορία του. Ὁ ἄλλος εἶναι ὁ Φρανθίσκο Πατσέκο, ζωγράφος στὴ Σεθίλλη. Στὸ βιβλίο του «*Ἡ Ζωγραφικὴ Τέχνη* διηγεῖται τὴν ἐπίσκεψή του στὸν Γκρέκο στὸ Τολέντο τὸ 1611 καὶ περιγράφει τὸν καλλιτέχνη καὶ τὴ μέθοδο ἐργασίας του.

Ἀπὸ τὰ δοκουμέντα τῆς δευτέρας κατηγορίας τὸ παλαιότερο εἶναι τὸ χειρόγραφο τοῦ Μαντάνι στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ (Κῶδιξ Μπαρμπερίνι), ποὺ δὲν ἔχει ὅμως οὔτε ὄνομα συγγραφέως οὔτε ἡμερομηνία. Ἀλλὰ ὁ Σάντο Περαλίσσι, ποὺ ἔκαμε κατάλογο τῶν χειρογράφων τοῦ Μπαρμπερίνι, τὸ θεωρεῖ ὅτι ὀφείλεται στὸν Μαντσίνι.

Τὸ χειρόγραφο ἐγράφη μεταξὺ τοῦ 1614 καὶ τοῦ 1619 γιατὶ μιλεῖ γιὰ τὸν Γκρέκο σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ἄνθρωπο ποὺ ἔχει ἤδη πεθάνει καὶ γιὰ τὸν γυιό τοῦ Νικολὸ Τσιτσιανί, ποὺ ἀπέθανε τὸ 1619 σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ἄνθρωπο ποὺ ζεῖ ἀκόμη.

Τὸ χειρόγραφο τοῦ Μαντσίνι εἶναι συλλογὴ μικρῶν κομματιῶν διηρημένη σὲ 17 μέρη, ποὺ ἀποτελοῦν ἕνα σύνολο 419 σελίδων. Τὸ δεύτερο μέρος περιέχει: «Μερικὰς σκέψεις ἐπὶ ἐκείνου ποὺ εἶπαν περὶ τῆς ζωγραφικῆς διαφοροι καλοὶ ἢ κακοὶ συγγραφεῖς, συνωδευόμενας ἀπὸ μερικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ πινάκων καὶ ζωγράφων ποὺ δὲν ἔχουν παρατηρηθεῖ ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς καὶ περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐμίλησε κανεὶς ἕως τώρα». Ἀμέσως ὕστερα ἀρχίζει μία «Συλλογὴ τῶν βίων μερικῶν ζωγράφων».

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ μιλεῖ ἐν ὅλω περὶ ἐνενήντα ὀκτὼ ζωγράφων, ἀπὸ τὸν Τζούλιο ἐκ Σιέννης (κατὰ τὸ 1220) ἕως τοὺς νεωτέρους ὅπως τὸν Φεντερίγκο Θοὺκάρρο καὶ τὸν Βαρίνι, ἢ νεωτέρους ἀκόμη ὅπως τὸν Γκρέκο καὶ τὸν μαθητὴ του Λατάντσιο Μπονάστρι.

Διηγεῖται ὅτι ὁ καλλιτέχνης μετέβη εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ Πίου τοῦ Ε' (1566 - 1572) καὶ ὅτι τὸν ὠνόμασαν Ἰλ Γκρέκο. Ἐσπούδασε εἰς τὴν Βενετία, ἰδίως τὰ ἔργα τοῦ Τιτσιανοῦ, ἦταν ἱκανότατος καὶ εἶχε μεγάλη φήμη. Προεκάλεσε τὸν θαυμασμὸ τῶν Ρωμαίων μὲ τὸ ὀροσερὸ καὶ σταθερὸ πινέλλο του, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πίνακάς του συνεχίσχη μὲ τοὺς πίνακας τοῦ Τιτσιανοῦ. Ἀργότερα, ὅταν ἔγινε σκέψις νὰ σκεπασθοῦν μερικὰ πρόσωπα τῆς *Τελευταίας Κρίσεως* τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου, ποὺ ὁ Πίος Ε' ἐθεωροῦσε ἄπρεπῆ, ἐδήλωσε ὑπερήφανα ὅτι ἦταν ἱκανός, ἂν κατέστρεφαν ὁλόκληρο τὸ ἔργο, νὰ φτιάσῃ ἕνα ἄλλο, ποὺ νὰ ἀνταποκρίνεται κα-

λύτερο στὸν προορισμό του καὶ ποὺ δὲν θὰ ἔκανε μικροτέρα ἐντύπωση. Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος ποὺ ὅλοι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ φιλότεχνοι ἐξηγέρθησαν ἐναντίον του καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψη τὴ Ρώμη γιὰ τὴν Ἱσπανία, ὅπου ἐζωγράφισε ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' πολλὰ ἔργα μεγάλης ἀξίας· ἀλλὰ οἱ ραδιουργίες τοῦ Πελλεγκρῖνο τῆς Βολωνίας, τοῦ Φεντερίκο Θουκάρρο καὶ μερικῶν Φλαμανδῶν, τὸν ἀπεμάκρυναν. Ἠναγκάσθη νὰ φύγη ἀπὸ τὴν αὐλὴ καὶ ἀπέθανε πολὺ ἡλικιωμένος.

Ὅσα ἀναφέρει ὁ Μαντοίνι εἶναι ἀληθῆ ἐκτὸς ἑνὸς ἀσημάντου σημείου: Ὁ Γκρέκο δὲν ἔπεσε θῦμα ραδιουργίας, ἀλλὰ ἀπεμακρύνθη ὀκτὼ ἔτη πρὶν φθάσει ὁ Φεντερίκο Θουκάρρο στὸ Ἐσκοριάλ.

Δὲν μᾶς μένει τώρα παρὰ νὰ ἀσχοληθοῦμε γιὰ τὴ σχετικὴ μὲ τὸν Γκρέκο ἱστοριογραφικὴ παραγωγή. Μέχρι τοῦ ΙΘ' αἰῶνος εἶναι πτωχὴ καὶ δὲν παρουσιάζει κανὲν ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ τὴν ἀναγράψουμε ἐδῶ. Γιὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους συγγραφεῖς ἡ ἀξία τῶν πληροφοριῶν τους εἶναι μικρά, ἐπειδὴ δὲν καθορίζουν τὶς πηγές τους: δὲν γνωρίζει κανεὶς ἀπὸ ποῦ παίρνουν ὅ,τι γνωρίζουν. Οἱ περισσότεροι φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποίησαν τὸν El Parnaso espanol pintoresco laureado του Παλόμινο. Ἀναφέρουν ὡς πρᾶγμα γνωστὸ τὴ διαμονὴ τοῦ Γκρέκο στὴ Ρώμη καὶ νομίζουν πῶς ἐκεῖ ἔμαθε τὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὴ γλυπτική. Οἱ πληροφορίες ὅμως τοῦ Παλόμινο δὲν εἶναι ἀλάνθαστες· λέει π. χ. πῶς ὁ Γκρέκο ἀπέθανε τὸ 1625 ἐνῶ ἀπέθανε τὸ 1614.

Γκρέκο: Σχεδίασμα.

"Ας ἀναφέρομε τέλος μερικὲς βραχεῖες χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες σὲ ἕνα γράμμα ἐπὶ τῆς ἱσπανικῆς ζωγραφικῆς τοῦ Φραθέσκο Πρεθιάντο, χρονολογούμενο ἀπὸ τὶς 20 Ὀκτωβρίου 1765. Κατ' αὐτὸν ὁ Γκρέκο ἀνετράφη στὴν παιδική του ἡλικία στὴν Ἱσπανία, ἂν καὶ γράφει ὅτι ἦταν μαθητὴς τοῦ Τιτσιανοῦ. Ὁ Πρεθιάντο ἐπαναλαμβάνει τὸν μῦθο, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Γκρέκο μετέβαλε τὴν μέθοδο ποὺ ἀκολουθοῦσε ὅταν ἐζωγράφιζε, ἀπὸ φόβο μήπως ὀνομασθῆ μιμητὴς τοῦ Τιτσιανοῦ «καί — συμπεραίνει— ἡ τέχνη του ἔγινε τόσο γαλοία καὶ τόσο προσποιητή, ποὺ πρέπει νὰ ἀπορήσῃ κανεὶς πῶς ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἦταν τόσο καλὸς ζωγράφος μπόρεσε ἀπὸ ἰδιοτροπία νὰ χαλάσῃ τόσο».

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 25 Ὀκτωβρίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις:

Συμβολὴ εἰς τὴν διανομὴν καὶ σύνθεσιν τῶν δασῶν τῆς βορείου Ἑλλάδος: Ὁ κ. Κοντὸς ὡμίλησε περὶ τῆς διανομῆς καὶ συνθέσεως τῶν δασῶν τῆς βορείου Ἑλλάδος, τουτέστι Θεσσαλίας, Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ Θράκης, κατὰ δασικὸν εἶδος, διαχειριστικὴν μορφὴν καὶ ἰδιοκτησίαν, ὡς καὶ περὶ τῶν γενικῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι παρατηροῦνται κατὰ τὴν διανομὴν καὶ σύνθεσιν τούτων ἀπὸ φυσικοοικονομικῆς ἀπόψεως.

***

Ἐπιστημονικὴ δημιουργία καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργία: Ὁ κ. Κων. Μαλτέζος ἀνακοινοῖ ὅτι ὁ διάσημος μαθηματικὸς κ. Jacques Hadamard, μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ καθηγητὴς τοῦ Collège de France, ἀναφερόμενος εἰς μίαν διάλεξιν τοῦ Henri Poincaré, πρὸ τῆς Ἑταιρείας τῆς Ψυχολογίας, σχετικὴν μὲ τὴν μαθηματικὴν ἀνακάλυψιν, διερωτᾶται ἂν διὰ τὴν μαθηματικὴν ἐργασίαν ἡ μέθοδος τῆς διαρέσεως αὐτῆς μεταξὺ τῆς ὑποσυνειδήτου καὶ ἐνσυνειδήτου σκέψεως εἶναι ἰδιάζουσα.

Ἡ ἀπάντησις τοῦ κ. Hadamard, εἶναι ἀρνητική· δι' αὐτόν, παρὰ τὰς μικρὰς διαφοράς, ὑφίσταται ὁμοιότης μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδῶν δημιουργίας, ὁμοιότης ἐστηριγμένη εἰς μίαν συνθήκην: τὸν ἔρωτα, τὸ πάθος πρὸς τὸ ὡραῖον.

Διὰ τὸν κ. Hadamard ὁ ἐρευνητής, ὅστις εἰς τὴν ἐργασίαν του δὲν καθοδηγεῖται κυρίως ἀπὸ τὴν συνθήκην ταύτην, εἶναι κατώτερος.

Τὴν ὕπαρξιν τῆς συνθήκης ταύτης ὁ κ. Hadamard δεικνύει φέρων καὶ ὡς παράδειγμα τὸν Εὐκλείδην καὶ Ἀρχιμήδην ἀφ' ἑνὸς καὶ τὸν Φειδίαν καὶ Πραξιτέλην ἀφ' ἑτέρου, οἵτινες δὲν εἶχον εἰς τὴν ἐργασίαν των ὡς ὁδηγόν εἰ μὴ τὴν ἐπιλογήν, τὴν κλίσιν, τὴν ἀγάπην, τὸ πάθος πρὸς τὸ ὡραῖον.

Sur une équation fonctionnelle: Ὁ κ. Κων. Μαλτέζος ἀνακοινοῖ ὅτι ὁ Γάλλος Μαθηματικὸς κ. Paul Montel, καθηγητὴς τῆς Σορβώνης καὶ τοῦ Πολυτεχνείου ἐν Παρισίοις, ἀναφερόμενος εἰς τὴν τελευταίαν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἀειμνήστου Ρεμούνδου, εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, δίδει τὴν λύσιν τῆς ἐξισώσεως ἥτις παρουσιάσθη εἰς τὰς ἐρεύνας τοῦ Ρεμούνδου.

Διὰ τῆς μορφῆς ἣν ἡ λύσις αὕτη λαμβάνει, καταδεικνύεται ὅτι τὸ θεώρημα τοῦ κ. Émile Picard δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὸν περισσοτέρας τελειοποιήσεως.

Ἐπὶ πλέον ὁ κ. Montel γενικεύει τὴν ἐξίσωσιν τοῦ Ρεμούνδου δεικνύων τὸ ἀμετάβλητον τῆς λύσεώς της, παρακαλεῖ δὲ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν νὰ θεωρήσῃ τὴν ἀνακοίνωσίν του ταύτην ὡς ἐλλαβῆ προσφορὰν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἐξόχου μαθηματικοῦ ὃν ἡ Ἑλλὰς ἀπώλεσε.

Ὁ κ. Γ. Κυριακὸς ἀνακοινοῦ μελέτην τοῦ καθηγητοῦ κ. Π. Ἀναγνωστοπούλου ***περὶ τῆς βραστομανίας τῆς ἀμυγδαλῆς***, ἀσθενείας ὑπ' αὐτοῦ μελετηθείσης καὶ ὀφειλομένης εἰς, ἄγνωστον τέως, μικρὸν ἔντομον τῆς κεικιδόμυιαν τῆς ἀμυγδαλῆς.

Ἀνακοινοῖ ἐπίσης μελέτην τοῦ Νομογεωπόνου κ. Ν. Λύχνου ***περὶ τῆς ἀνθορρείας τῶν ἐλαιοδένδρων Κερκύρας***, τῶν αἰτίων αὐτῆς καὶ τῶν πρὸς πρόληψιν αὐτῆς ἐνδεικνυομένων μέτρων.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Συνεκροτήθη ἐπιτροπὴ διὰ τὴν ὀργάνωσιν ἐκθέσεως τύπου κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς ἑκατονταετηρίδος ποὺ θέ. γίνουν τὸ 1930.

— Πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐξελέγη ὁ κ. Ι. Δαμβέργης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Δ. Καλαποθάκης, γραμματεὺς ὁ κ. Σ. Κτεναβέας.

— Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν συμμετέχουν ἐπίσης οἱ κ. κ. Καλογερόπουλος, διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Κουγέας καὶ οἱ κ. κ. Πετρακάκος καὶ Ἀσπρέας.

— Ἡ ἔκθεσις τοῦ τύπου θὰ διαιρεθῇ εἰς δύο τμήματα.

— Τὸ ἕνα θὰ περιλαμβάνῃ ἀντίτυπα ὅλων τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ὅσαι ἐξεδόθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα Φερραίου.

— Καὶ τὸ ἄλλο θ' ἀναφέρεται εἰς τοὺς πρωτεργάτας τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου μὲ εἰκόνας καὶ αὐτόγραφα.

— Ὁ κ. Σπ. Μελᾶς ἐζήτησε νὰ συνεργασθῇ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν σχολὴν θεάτρου.

— Ἡ πλειοψηφία ὅμως τῶν μελῶν τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς ἀποκρούει πᾶσαν συνεργασίαν μετὰ τοῦ κ. Σ. Μελᾶ.

— Ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου εἰς τὴν ἕδραν τοῦ ἀποθανόντος Γ. Ρεμούνδου ὁ κ. Ἀρ. Οἰκονόμου.

— Ἡ ἔκθεσις Γκρέκο εἰς τὸ ἄσυλον τέχνης συγκεντρώνει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διανοουμένων καὶ καλλιτεχνῶν.

— Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἔκαμαν τὰ ἀντίγραφα τοῦ συνεργάτου μας κ. Φώτη Κόντογλου.

— Τὸ βιβλίον τῆς κ. Χατζημιχάλη «Ὑποδείγματα Ἑλληνικῆς Διακοσμητικῆς» εἶναι ἴσως τὸ μόνον ἑλληνικὸ βιβλίο ποὺ ὁμόθυμα ἐπήνεσε ἡ κριτική.

— Ἡ μελέτη ποὺ προτάσσει ἡ διακεκριμένη συγγραφεὺς φανερώνει ἀπόλυτον γνῶσιν τοῦ ζητήματος καὶ μοναδικὴν ἀγάπην πρὸς τὸ θέμα.

— Ἡ ἔκθεση καλλιτεχνῶν ἐξακολουθεῖ μὲ ὀλίγους ὅμως ἀγοραστάς.

— Ἡ συναυλία τῆς Κας Στράτου συνεκέντρωσε τὴν καλλιτέρα κοινωνία καὶ ὅλον τὸν Μουσικὸν κόσμον.

— Ἡ κριτικὴ τῆς κ. Σοφίας Σπανούδη, ποὺ ἐδημοσιεύθη στὴν «Πρωΐαν» γιὰ τὸ τραγοῦδι τῆς Κας Στράτου ὑπῆρξε λίαν διαφωτιστική.

— Ὁ κ. Μελᾶς ἀγωνίζεται νὰ ἐκδώσῃ δύο περιοδικά.

— Τὸ ἕνα πολιτικό, διὰ νὰ πολεμίσῃ τὸν κ. Λύχνον ὁ ὁποῖος τολμᾶ νὰ μὴν εἶναι θαυμαστής του.

— Καὶ τὸ ἄλλο φιλολογικό, διὰ νὰ κάμῃ ἀντίπραξιν εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα».

— Φαίνεται ὅτι ὁ ὁμιλῶν Κινηματογράφος δὲν ἐσημείωσεν, ἀπὸ ἀπόψεως κοινοῦ, τὴν ἐπιτυχίαν ποὺ ἀνέμεναν οἱ ἐπιχειρηματίαι.

— Ἴσως ἀργότερα παρουσιάσει τὰς τελειοποιήσεις ποὺ θὰ ἱκανοποιήσουν πλήρως τὸ κοινόν.

— Τὸ φοιτητικὸν συσσίτιον φαίνεται ὅτι ὄχι μόνον δὲν θὰ καταργηθῇ ἀλλὰ καὶ θὰ ἐνισχυθῇ περισσότερον χάρις εἰς τὴν ὁμόθυμον ὑποστήριξιν τοῦ τύπου.

— Ἔτσι θ' ἀνακουφισθοῦν ἀρκεταὶ ἑκατοντάδες φοιτητῶν ποὺ στεροῦνται παντὸς πόρου.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Τάκην Μαυροκέφαλον (Λιόπεσι): Ἀπὸ τὰ τραγούδια σας θὰ δημοσιεύσωμε τὸ συμπόσιο ποὺ εἶναι καλό. Οἱ «Γρηοῦλες» κάτι λένε μὰ δὲν ἔχουν τὴν ἀρτιότητα ποὺ χρειάζεται. Ἡ «Εὐτυχία» ὅμως καὶ ὁ «Χαλασμὸς» εἶναι πολὺ φιλολογία δίχως κανένα πραγματικὸ νόημα. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ σᾶς συνιστοῦμε ν' ἀναπτύξετε ὅσο μπορεῖτε τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοκριτικῆς καὶ ν' αὐτοπεριοστῆτε. Αὐτὸ δὲν θὰ σᾶς βλάψῃ. Ὄχι πολλά, ἀλλὰ λίγα, καλὰ καὶ δουλεμένα. Μόνο ἀγνὸ ἐνδιαφέρον μᾶς παρακινεῖ νὰ σᾶς γράψωμε αὐτὰ τὰ λόγια, ποὺ θὰ εἴμαστε ἕτοιμοι νὰ τὰ, ποῦμε στὸν κάθε νέο ποὺ θὰ ἔδειχνε στοιχεῖα ἱκανὰ νὰ στηρίξουν ἐλπίδες. Προσοχὴ λοιπόν, ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ γρηγοροῦντες.— ***Νανὰ Πρινάρη***, Ἐνταῦθα: Μὲ ἐξαιρετικὴ προσοχὴ διαβάσαμε καὶ τὰ τρία κομμάτια ποὺ μᾶς στείλατε. Δὲν σᾶς λείπει τὸ χάρισμα τῆς ἀφηγήσεως· ἐκεῖ ὅμως ποὺ ὑστερεῖτε σημαντικὰ εἶναι ἡ μορφή, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δηλαδὴ κατατομὴ τῶν μύθων σας. Αὐτὸ ἔχει ὡς συνέπειαν ἡ ἱστορία σας νὰ φαίνεται σὰν αὐθαίρετο δημιούργημα δικό σας κι' ὄχι σὰν κάτι ζωντανό, κάτι ποὺ ὑπῆρξε. Τὸ καλλιτεχνικῶς πιθανὸν λείπει, χάνεται ἡ ἀληθοφάνεια τῶν προσώπων. Τὸ κρασὶ βέβαια πολλὲς φορὲς μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ ἀνωμαλιῶν μέσα στὴν οἰκογένεια, οἱ ἀνωμαλίες ὅμως αὐτὲς δὲν θὰ εἶναι ἰδιότυπες σὲ ὅλες τὶς οἰκογένειες. Ἡ ἴδια ἀφορμὴ ἐδῶ μὲν γεννᾶ τραγωδία, ἀλλοῦ ψυχραίνει τὴν ἀτμόσφαιρα, ἀλλοῦ ὁδηγεῖ σὲ ἀνήθικους συνδυασμοὺς κι' ἀλλοῦ σὲ κωμικοτραγικὰ ἐπεισόδεια. Δὲν εἶναι λοιπὸν τόσο οἱ ἀφορμὲς ὅσο τὸ πῶς τὶς δέχονται οἱ ἄνθρωποι, τί στάση δηλαδὴ παίρνουν ἀπέναντι τῶν πραγμάτων. Ἡ στάση αὐτὴ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰνται ἡ ἴδια. Ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν ἰδιοσυγρασία τῶν ἀνθρώπων, τὴν πνευματικὴ τους ἀνάπτυξη, τὶς πολυποίκιλες συνθῆκες τῆς ζωῆς τους. Γιὰ νὰ εἶναι συνεπῶς ἕνα περιστατικὸ ποὺ ἀφηγεῖσθε, μιὰ σειρὰ γεγονότων πιστευτῶν, πρέπει νὰ ἔχετε πείσει τὸν ἀναγνώστη μὲ τὴ διαγραφὴ τῶν τύπων σας ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ διηγήματος δὲν μποροῦσαν μὲ κανέναν τόπο ν' ἀκολουθήσουν δρόμο διαφορετικὸν ἀπ' αὐτὸν ποὺ ἀκολούθησαν. Πρέπει μὲ ἄλλα λόγια νὰ συλλάβετε ζωντανὲς μορφὲς καὶ ζωντανὰ νὰ τὶς ἀποδώσετε. Οἱ ἄνθρωποί σας ὅμως ἔχουν αὐθαίρετα κατασκευασθῆ καὶ δὲν τοὺς νοιώθωμε οὔτε νὰ ζοῦν οὔτε νὰ ὑπάρχουν. Γι' αὐτὸ οἱ πράξεις τους εἶναι ἀφύσικες. Δὲν παιζει κανένα ρόλο ἂν στὴ ζωὴ κάποτε συνέβη αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, στὴ ζωὴ τὸ βλέπομε καὶ τὸ πιστεύομε ὅσο δήποτε καὶ τερατῶδες ἂν εἶναι κάτι. Στὴν τέχνη ὅμως πρέπει τὸ κάθε τι νὰ εἶναι τόσο ἁπλοῦτα φυσικό, τόσο ν' ἀναδίνῃ παλμὸ ζωῆς, τόσο καθαρὰ νὰ μᾶς ὁδηγῇ ἐκεῖ ὅπου τὸ δικό μας μάτι δὲν φθάνει ὥστε νὰ τὸ πιστέψωμε χωρὶς κανέναν δισταγμό. Αὐτὸ ὅμως δὲν ὑπάρχει στὸ «Μιὰ τραγωδία». Θὰ μπορέσετε μὲ μόχθο νὰ τὸ κατορθώσετε; Τὸ ἐλπίζομε καὶ γι' αὐτὸ σᾶς μιλήσαμε τόσο πλατειά. Τὰ δύο ἄλλα σχεδιάσματα μέτρια. Στὸ «Θλιβερὲς Ὑπάρξεις» πᾶτε κάτι νὰ συλλάβετε, ἂν καὶ ἐντοπίζετε τελεῖως τὴν ἀνθρώπινη χαρὰ στὴν ἐκπλήρωση τοῦ γεννητησίου ἐνστίκτου. Εἶναι σημαντικὸ αὐτὸ στὴ ζωή, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἅπαντο.— ***Μίνον Μποδιανὸν*** (Πάτρας): Τὰ ἴδια ἐφαρμόζονται καὶ σὲ σᾶς. Δὲν μπήκατε διόλου στὴν ψυχὴ τοῦ «Μπάρμπα Γιάννη» ἐξωτερικὰ τὸν βλέπετε καὶ μόνο περιστατικὰ ἀφηγεῖσθε. Πρέπει ὅμως ὁ τεχνίτης νὰ μπῇ καὶ πάρα μέσα, νὰ μᾶς φανερώσῃ πλούτια καὶ θησαυρούς, καρδιὰ καὶ ψυχή. Χαρὰ βαθύτερη καὶ πόνο ἐκεῖ ποὺ τὰ μάτια δὲν βλέπουν παρὰ ἕνα παληοκορμί, ἕνα κουβάρι κόκκαλα. Προσέξτε περισσότερο.— ***Ἄλκην Ξένον***: Κυνηγᾶτε πολὺ τὴν αἰσθησιακὴ συγκίνηση τοῦ ἀναγνώστη. Μ' αὐτὸ ὅμως δὲν κάνετε τέχνη ἀλλὰ ἁπλῶς διεγείρετε μὲ ἀνθρώπους ποὺ σεῖς τοὺς κάμετε ἐπειδὴ ἔτσι τὸ θελήσατε ἢ σεῖς σᾶς ἀρέσει. Τὸ κομμάτι σας ὑστερεῖ καὶ ἔτσι σᾶς ἀρέσει. Τὸ κομμάτι σας ὑστερεῖ καὶ στὴ διαγραφὴ τοῦ κοριτσιοῦ, διαγραφὴ στὴν ὁποία φαίνεται ἡ ἔλλειψη κάθε σιγουριᾶς καὶ στὴ μορφὴ καὶ σὲ πνευματικότητα. — ***Σ. Χρυσικόπουλον*** (Κέρκυραν): Τὸ κομμάτι ποὺ μᾶς στείλατε δὲν εἶναι ὅπως θάπρεπε γραμμένο γιὰ νὰ τὸ παρουσιάσωμε ὡς μιὰ ἠθογραφικὴ συμβολὴ στὴ μελέτη ἑνὸς ἤθους. Πήγατε νὰ τὸ κάνετε πιὸ εὐχάριστο μὲ τὸ διηγηματογραφικὸ στοιχεῖο ποὺ τοῦ βάλατε καὶ τὸ χαλάσατε.— ***Σ. Ι. Α.*** (Κέρκυραν): Ἡ «Γρηᾶ Σοφία» ἂν καὶ δείχνει ἀρκετὸ αἴσθημα καὶ φανερώνει ψυχὴ λεπτὴ καὶ ἀνήσυχη ὡστόσο τὸ ζημώνει ἡ πλαδαρότητα στὴ γλῶσσα καὶ τὴ μορφὴ καὶ τὸ κάπως ὀγκὸ ἀντίκρυσμα τῆς γρηᾶς ποὺ ἄξιζε περισσότερο παρουσίασμα. Δὲν τὴν εἴδαμε παρὰ σὲ ἄτονο σχεδίασμα. Θὰ εἴχαμε τὴ γνώμη νὰ ξανακαταπιαστῆτε μὲ τὸ ἴδιο θέμα.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Λόγω τοῦ πλήθους τῶν ἐπιστολῶν ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀπασχολοῦμε ἕναν ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους συνεργάτας μας δυὸ ὧρες κάθε μέρα γιὰ νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ ἀπαντᾶ σ' ὅλα τὰ γράμματα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μόνιμη αὐτὴ ἀπασχόλησις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται ἄνευ κάποιας ἀποζημιώσεως γι' αὐτὸ ἀπὸ σήμερα καθορίζομε γιὰ τὴν ἀποστελλομένη συνεργασία πεντάδραχμο δικαίωμα κρίσεως.

167 Καθαρισμοὶ

ὀδόντων πραγματοποιοῦνται μὲ ἕνα σωληνάριον ὀδοντόκρεμας ΚΟΛΥΝΟΣ δηλαδὴ δύο φορὰς περισσότερον τοῦ συνήθους ἀριθμοῦ χρήσεως.

ΚΟΛΥΝΟΣ ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

911

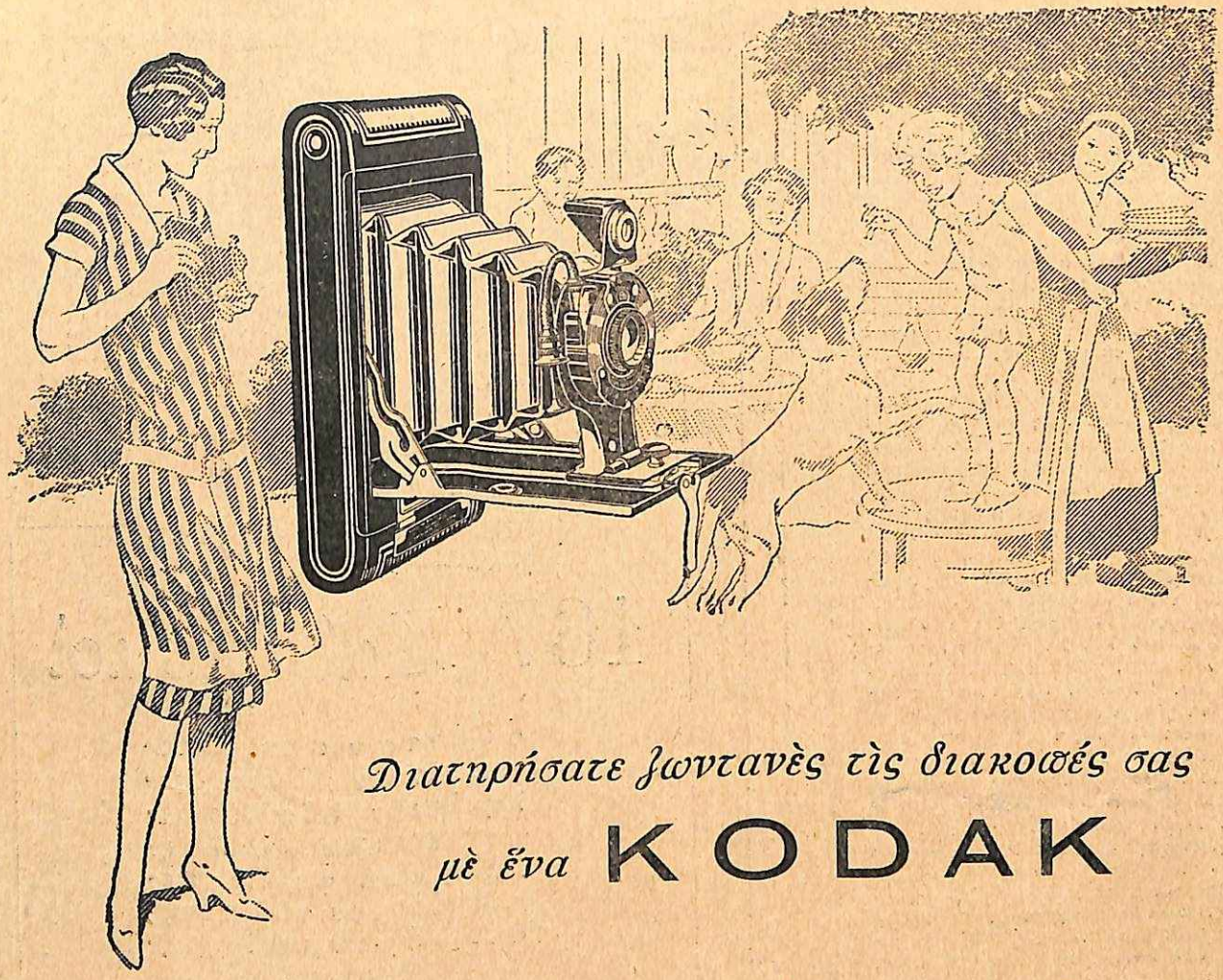

Διατηρήσατε ζωντανὲς τὶς διακοπές σας

μὲ ἕνα **KODAK**

Τὸ χειμῶνα ὅταν θὰ καθώσαστε κοντὰ στὴ φωτιά, ὁ μόνος τρόπος διὰ νὰ ζαναζήσετε τὶς εὐτυχισμένες στιγμὲς ποὺ περάσατε τὸ καλοκαῖρι, στὴ θάλασσα, στὸ βουνό, στὴν ἐξοχὴ μὲ ἀξέχαστες συντροφιές

Εἶναι ἡ φωτογραφίες σας

KODAK

Καὶ εἶναι τόσον εὔκολον μὲ ἕνα

KODAK *ποὺ μαθαίνεται σὲ 5 λεπτὰ*

Τύποις: "ΠΟΛΥΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ,, Α. Ε. Ἀχαρνῶν 244

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 5